

‘Loverboys’ of modern pooierschap in Amsterdam

Frank Bovenkerk
Marion van San
Miranda Boone
Tim Boekhout van Solinge
Dirk J. Korf

Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen
Utrecht december 2004

Inhoud

| | |
|---|----|
| Voorwoord | 4 |
| Hoofdstuk 1 Een weddenschap in het Amsterdamse Lagerhuis | 5 |
| Pleidooi vóór: de ontdekking van de loverboy | 6 |
| Pleidooi tegen: loverboys zijn een hype | 12 |
| Een definitie van het verschijnsel loverboy | 19 |
| Amsterdam | 20 |
| Rekrutering van meisjes | 20 |
| Herkomst van de jongens | 21 |
| Amsterdam als marktplaats voor prostitutie | 21 |
| Hoofdstuk 2 Loverboys op scholen | 23 |
| Geen slachtoffers | 24 |
| Wel slachtoffers | 24 |
| Daders | 25 |
| Periode | 26 |
| Conclusie | 26 |
| Hoofdstuk 3 De hulpverleningsinstellingen | 27 |
| Wanneer zijn loverboys ontdekt door de hulpverlening? | 27 |
| Hoe groot is het probleem op dit moment? | 27 |
| Vijf wandelingen op de Wallen | 30 |
| Conclusie | 32 |
| Hoofdstuk 4 Politie en justitie | 33 |
| Politie | 33 |
| Weinig aan de hand? | 33 |
| Toch een probleem? | 35 |
| Waarom zijn er zo weinig zaken? | 38 |
| Justitie | 39 |
| Conclusie | 41 |
| Hoofdstuk 5 Loverboys zelf aan het woord | 42 |
| Inleiding | 42 |
| Methode | 42 |
| Achtergronden van de loverboys | 44 |
| ‘Ik ben geen loverboy’ | 45 |
| Werkwijze van de loverboys | 45 |
| Hoe worden meisjes de prostitutie ingelokt? | 50 |
| Achter de ramen | 51 |
| Aangifte doen | 53 |
| Conclusie | 54 |

| | |
|--|----|
| Hoofdstuk 6 De gelegenheidsstructuur van de Amsterdamse prostitutiewereld | 56 |
| De branche van de prostitutie | 56 |
| Wandelen op de Wallen | 57 |
| Mannelijke partners in soorten en maten | 58 |
| De opstelling van de seksexploitanten | 60 |
| De klanten van prostituees ondervraagd | 62 |
| Conclusie | 65 |
| | |
| Hoofdstuk 7 Conclusie | 66 |
| | |
| Appendix 1 Valt er iets te zeggen over het aantal loverboys in Amsterdam? | 70 |
| Afbakening | 70 |
| Schattingen op basis van het aantal (minderjarige) prostituees? | 71 |
| Vergelijking met een andere stad | 72 |
| Toch een eigen schatting? | 72 |
| | |
| Appendix 2 ‘Losse eindjes’ voor verder onderzoek | 74 |
| | |
| Literatuur | 76 |

Voorwoord

In de afgelopen zomer heeft de auteursgroep de opdracht aanvaard van de Directie Openbare Orde en Veiligheid van de Bestuursdienst van de gemeente Amsterdam om onderzoek te verrichten naar de aard en omvang van het probleem van de loverboys binnen de gemeente Amsterdam. Er is in Nederland heel veel over dat probleem geschreven en ook wel onderzocht en deze opdracht leek zich uitstekend te lenen voor wat in modern beleidsjargon met het woord *quick scan* wordt aangeduid. Het onderwerp is natuurlijk niet geschikt voor een enquête omdat moeilijk voor te stellen is hoe we een representatieve steekproef van loverboys zouden moeten trekken. Sterker nog: we wisten aanvankelijk nog niet eens wat loverboys waren. Van meet af aan was duidelijk dat we onorthodoxe onderzoeksmethoden zouden moeten gebruiken. Maar volgens de methodologie van ons vak: de criminologie, zouden we dat wat onzichtbaar is: het *dark figure*, zichtbaar maken met behulp van een combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Een overzienbare opdracht.

In de praktijk bleek het onderwerp echter uitermate weerbarstig. We kozen ervoor om behalve de prostituees of ex-prostituees die voor loverboys werken of hebben gewerkt en die in de publiciteit reeds uitvoerig aan het woord zijn gekomen, nog eens zeven informatiebronnen aan te boren (loverboys zelf; klanten van prostituees, exploitanten van seksinrichtingen, personeelsleden van middelbare scholen, hulpverleningsinstellingen, politie en justitie). Het bleek moeilijk om binnen ieder van deze instellingen of groepen personen te vinden die er echt iets vanaf wisten. Het was niet overdreven om te stellen dat niemand zelfs maar een deel van het geheel overzag. Volgens de regels van de stadsetnografische methode van onderzoek die wij volgden, zou de onderzoeker met zijn speurtocht door het onbekende net zo lang door moeten gaan tot hij geen nieuwe informatie meer kreeg en hij zich redelijk zeker zou voelen een gefundeerd antwoord op de onderzoeksvraag te kunnen geven. Dat punt werd pas eind november bereikt, drie maanden later dan aanvankelijk in de bedoeling lag. Wij hebben werkelijk tot het laatst toe niet geweten of het verschijnsel van de loverboys een probleem vormde en of het in Amsterdam voorkwam. Dit is de reden waarom het eindverslag later klaar is dan aanvankelijk in de bedoeling lag.

De consequentie van deze aanpak om het probleem vanuit verschillende betrokken partijen te bekijken is dat het verhaal van de loverboys zeven maal opnieuw in afzonderlijke hoofdstukken wordt verteld; met excuus aan de lezer. We bouwen onze hoofdstukken zo op dat men kan volgen hoe de onderzoekers te werk zijn gegaan en hoe het proces van ‘ontdekking’ is verlopen.

Wij danken al onze informanten ook al kunnen we hen niet bij naam noemen. Waar dat wel kan, zijn namen genoemd in de lopende tekst. Prof. Micha de Winter is van begin af aan bij het onderzoek betrokken en wij zijn hem erkentelijk voor de rol van adviseur die hij heeft vervuld. Een begeleidingscommissie heeft ons bijgestaan die bestond uit mw. S. Akkaya (OOV, voorzitter), mw. A. Rotering (idem), mw. M. Terhürne (idem), de heer H. van Gelder (Jeugd en Zedenpolitie), de heer O. den Breejen (idem), mw. S. Timman (Steunpunt seksueel geweld van GG&GD), mw. K. van Erning (DMO) en de heer K. Loef (OOV). Wij zijn vooral de voorzitter dankbaar voor haar vele suggesties en aanmoedigingen.

Utrecht december 2004

Hoofdstuk 1

Een weddenschap in het Amsterdamse Lagerhuis

Wie is de loverboy, deze doortrapte figuur van de loverboy die jonge meisjes verleidt met de bedoeling ze in de prostitutie te brengen? Wanneer we na de eerste onderzoeksfase als team bij elkaar komen, blijkt geen van ons in staat te zijn een bevredigend antwoord te geven. We hebben de wetenschappelijke literatuur geraadpleegd, krantenberichten gelezen en met mensen gesproken die vanwege hun werk op de hoogte behoren te zijn. Ieder van die bronnen heeft een andere indruk gegeven en we voelen ons als de drie blinde mannen in de bekende parabel die moeten vaststellen wat voor beest een olifant is. De eerste stuit al tastend op een poot en veronderstelt dat de olifant eruit ziet als een boom, de tweede heeft beet bij de slurf en die doet hem denken aan een slang, de derde voelt aan de staart en hij gokt dat het hier om een kameel moet gaan. Waarnemingen vanuit verschillende visies leveren andere speculaties op over het geheel.

Ons probleem is in één opzicht nog lastiger: we weten zelfs niet eens of de olifant wel bestaat. Bij de hulpverlening krijgen we te horen dat daar tientallen, nee honderden meisjes hebben aangeklopt die slachtoffer zijn geworden van een loverboy, meestal een Marokkaan. We horen dat het probleem dusdanig ernstig is dat middelbare scholen in heel Nederland zich genoodzaakt zien speciale preventielessen te geven en toneelstukken te laten opvoeren om meisjes te waarschuwen niet in zijn handen te vallen. In de media (vooral televisie) verschijnen steeds weer nieuwe items over loverboys en slachtoffers doen hun aangrijpende verhaal (nu ja: het zijn wel steeds dezelfde twee of drie meisjes of hun ouders die aan het woord komen, maar dat komt doordat de meeste slachtoffers zich schamen of bang zijn voor represailles).

Een echte loverboy zelf hebben we in al die publiciteit niet één keer voorbij zien komen. Er is een televisiefilm gemaakt en daarin wordt zijn gestalte verbeeld door een acteur. Ook wijzelf zijn in die eerste onderzoeksperiode nog geen loverboy tegengekomen. In het prostitutie-milieu krijgen we te horen dat de verhuurders van ramen die loverboys eigenlijk nooit zien, hun peeskamers worden door dames alleen afgehuurd. Bij de politie wordt ons verteld dat ze nauwelijks met loverboys worden geconfronteerd omdat er geen aangifte wordt gedaan of omdat aangiftes van gewelddadigheid al snel weer worden ingetrokken.

De doortrapte werkwijze van de loverboy sluit aan bij het oerbeeld van de pooier. Hij is de man die onschuldige meisjes onder valse voorwendselen en met behulp van bruut geweld tot prostitutie dwingt. Maar *what's new*, die is er toch altijd geweest? Maakt men zich er misschien zorgen over in de provincie? In de kleinere steden van Nederland is men minder misdaad gewend en juist daar schrikken mensen van zulke ploerten. Is de figuur van de nieuwe loverboy meer dan de angstige fantasie van ouders die hun dochter met een Marokkaan thuis zien komen? Of is het Nederlandse souteneurschap aan het multiculturaliseren? Misschien hebben we alleen maar te maken met een nieuwe vorm van jeugdcultuur. Bij enkele commerciële televisiezenders die zich op jongeren richten, zijn de clips van Amerikaanse muziek van de *gangsta rap* te zien en te horen waarbij zwarte mannen zich omringen door jonge vrouwen die hen allerlei diensten verlenen. Zij worden steevast als zijn *whores* of zijn *bitches* aangeduid. Zijn loverboys hun imitators?

We besluiten om ons onderzoek uit te voeren door twee hypothesen te 'toetsen'. De eerste hypothese bestaat uit de theoretisch gefundeerde veronderstelling dat er sprake is van een serieus sociaal probleem van loverboys. De tweede is een al even theoretisch gefundeerde veronderstelling dat er juist geen bijzonder loverboyprobleem bestaat.

Hier wordt een redeneertechnische beslissing genomen, we gebruiken het zogenaamde *weddenschapsmodel* in de wetenschap zoals dat is voorgesteld door de Groningse psycholoog W.K.B.Hofstee (1980). De meeste onderzoekers zouden bij zo'n probleemstelling impliciet of expliciet uitgaan van de zogenaamde nulhypothese: er bestaat (in Amsterdam) *geen* loverboyprobleem. Het onderzoek zelf geeft uitsluitsel over de vraag of deze nulhypothese moet worden verworpen. Evenwel: bij verwerpen weten we nog niet zo veel, we zouden liever weten wat er dan *wél* aan de hand is. Daarom ontwerpen we in de geest van Hofstee een alternatieve hypothese: (in Amsterdam) bestaat *wel* een loverboy-probleem. Welke van de twee veronderstellingen is de juiste?

We laten nu eerst twee denkbeeldige voorstanders aan het woord die ieder hun eigen stelling zo goed mogelijk beargumenteren. We ontwerpen vervolgens een procedure om te beoordelen wie van de twee (het meeste) gelijk heeft. In het televisiespel Het Lagerhuis oordeelt een (prominent) persoon wie van de discussianten de beste argumenten had of wie die het meest welsprekend naar voren heeft gebracht. In ons geval laten we empirische argumenten die met behulp van wetenschappelijke methoden zijn verzameld en bewerkt, de doorslag geven. De procedure wordt aan het einde van dit hoofdstuk uiteen gezet.

In het denkbeeldige Amsterdamse Lagerhuis vindt een weddenschap plaats.

Pleidooi vóór: de ontdekking van de loverboy

In september 1995 kwam de politie van Utrecht met een nieuwtje. Er was een groepje mannen van Marokkaanse afkomst aangehouden (drie broers A. en een vierde vriend) die jonge meisjes uit de omgeving (Gouda, Veenendaal e.d.) hadden geworven om ze voor zich in de prostitutie te laten werken. Het jongste meisje van hen dat op de tippelzone aan de Europalaan was aangetroffen was zestien jaar. De werkwijze van deze souteneurs was origineel. Ze hadden de meisjes aan zich gebonden door hen verliefd op zich te maken. De rechtszaak trok de aandacht omdat een aantal van die meisjes nog steeds verliefd was. Ondanks alle bedrog en geweld die ze hadden doorstaan, stonden ze buiten het gerechtsgebouw met spandoeken; 'Laat onze lieffies vrij'. Een navrant detail was volgens een zegsman van het politieteam, dat de advocaat van de jongemannen zo'n hoog honorarium verlangde voordat hij ook maar een vinger uit zou steken, dat de meisjes een maand lang in Amsterdam door moesten werken om zijn rekening te kunnen betalen.

De politie omschreef deze nieuwe wijze van werken als die van *loverboys*. Dat woord wekte bevreemding. Hoe kon je een souteneur die bestond dank zij uitbuiting en geweldpleging aanduiden met een term waar Engelssprekenden zich niet meer dan een gezellig vriendje (van een vrouw of een man) bij voorstellen? Het woord kwam misschien van een nummer van de band Queen dat populair was in de periode waarin het door meisjes werd bedacht.¹ De hulpverlening aan meisjes nam de term dankbaar over. Door ze met het harde woord pooier aan te duiden zouden de hulpverleners de jeugdprostituees die nog banden met hun man hadden, maar van zich vervreemden. Door ze loverboy te noemen kon een basis van vertrouwen ontstaan.

Marieke Kamerbeek was in het midden van de jaren negentig de hulpverleenster in Utrecht die zich het lot van de slachtoffers van souteneurs aantrok. Zij richtte een speciaal opvanghuis op en noemde dat naar de film waarmee zulke meisjes zich zouden kunnen identificeren: *Pretty Woman*. Zij had daarvóór bij de jeugdreclassering gewerkt (*Argus*) en daar had ze veel met Marokkaanse delinquenten jongens te maken gehad. Zij zag nu de meisjes uit dezelfde gezinnen als slachtoffers opduiken als die waar de jongens vandaan kwamen.² Het opmerke-

¹ Met dank aan Kees Loef, opdrachtgever van dit onderzoek, voor deze tip.

² Interessant is haar mening dat het vraagstuk van de Marokkaanse jeugdcriminaliteit vooral een kwestie is van bepaalde disharmonische gezinnen waar veel broertjes en zusjes in problemen komen. Criminaliteit is hier geen

lijke van deze nieuwe vorm van pooierij was dat de slachtoffers maar niet van hun kwelgeesten af leken te komen. Het was of zij verslaafd waren aan hun man zoals anderen aan drugs of alcohol. Kamerbeek vond een theorie die daarbij paste en benoemde het probleem als *relatieverslaving*. De Amerikaanse auteur Robin Norwood (1986) was toen in de mode, zoals nu Carolien Roodvoets (2003) aan de weg timmert met beschouwingen over de vraag waarom sommige vrouwen altijd op ‘foute mannen’ vallen. Volgens Norwood werd relatieverslaving altijd aangetroffen bij mensen die emotioneel in de opvoeding waren verwaarloosd. De meisjes die uit het hele land bij *Pretty Woman* kwamen, leden aan trauma’s van onveiligheid, mishandeling of verwaarlozing tijdens de opvoeding. Ze hadden geleerd dat ze de aandacht van mannen konden trekken met seksualiserend gedrag. Dat gold ook voor jongens die de aandacht trokken met branieschoppen. Onbewust herkenden de jongens en meisjes die zwakte in elkaar en dat vormde de basis van de perverse relatie die de loverboy-constructie zonder meer is.

Dit was een interessante theorie omdat het probleem niet enkel bij brute mannen werd gelegd of bij onzekere meisjes, maar bij hun relatie. Gewoonlijk dachten wij bij dergelijke delicten aan een duidelijke rolverdeling van schuld: de een was dader en de ander slachtoffer. Maar dat lag hier ingewikkelder, de meisjes waren minder onschuldig dan het leek. Volgens een bekend inzicht uit de victimologie (de tak van criminologie waar men zich afvraagt wie slachtoffers zijn en hoe deze worden behandeld) zou hier sprake kunnen zijn van *victim proneness* en *victim precipitation* (vgk. Goody, 2005). Met het eerste wordt bedoeld dat sommige mensen een hogere kans lopen om slachtoffer te worden van een misdrijf dan anderen. Van loverboys wordt wel gezegd dat zij in staat zijn om de meisjes die er gevoelig voor zijn, er zo uit te pikken. Verder lopen meisjes met een zwakke juridische status (zoals de Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers ofwel AMA’s), meisjes uit Marokkaanse of Turkse milieus die hun maagdelijkheid zijn kwijtgeraakt (en daarom chanteerbaar) en ook (licht) verstandelijk gehandicapte meisjes extra risico’s.

De tweede notie, van *victim precipitation*, behelst dat sommige slachtoffers bewust of onbewust door hun optreden bijdragen aan de criminaliteit waar zij zelf slachtoffer van worden.³ Er blijken veel meisjes speciaal op exotische jongens te vallen en met de uitdagende manier waarop zij Marokkanen bijvoorbeeld in disco’s tegemoet treden, lokken ze de relatie zelf uit. Hani Quint, onderzoeker verbonden aan de Nederlandse Politie Academie in Apeldoorn, is bezig een boek te schrijven over seksuele attitudes van Marokkaanse jongens.⁴ Hij maakt veel werk van deze theorieën van *victim proneness* and *victim precipitation* en in zijn hoofdstuk over loverboys zal hij verslag doen van talrijke observaties van het overrompelende gedrag van Nederlandse meisjes.

Juist bij seksuele delicten zijn inzichten als deze natuurlijk controversieel, alsof het slachtoffer van verkrachting dat zelf heeft gewild. Mede onder invloed van feministische kritiek worden de relaties tussen daders en slachtoffers nu niet meer bekeken zonder de context van de machtsverhouding tussen mannen en vrouwen in de samenleving als geheel in beschouwing te nemen. Maar goed, de theorie van Norwood heeft hier in ieder geval het grote voordeel dat het de dynamiek van wederzijdse afhankelijkheid tussen de prostituee en haar loverboy centraal stelt en de schuld niet eenzijdig toedeelt aan de jongens.

Het Utrechtse voorbeeld krijgt navolging in andere plaatsen. Het doornemen van krantenberichten van de afgelopen drie jaar levert de volgende ontwikkeling op. Er komen rechtszaken

gevolg van de lage sociale klassenpositie of van discriminatie of zo, maar van alleen die gezinnen waarin kinderen liefdeloos en zonder grenzen aan het gedrag te stellen, worden opgevoed.

³ De titels van de belangrijke publicaties waarin deze noties zijn ontwikkeld, spreken voor zichzelf: H. von Hentig schreef in 1948 over *The criminal and his victim* en S. Schafer kwam in 1968 met *The victim and his criminal*.

⁴ Het boek zal volgens planning in 2004 uitkomen.

tegen loverboys in Gouda (2000), Heerlen (2000), Eindhoven (2000), Dordrecht (2000), Den Bosch (2001), Den Haag (2001), Rotterdam (2001), Culemborg (2001), Harderwijk (2002), Terneuzen (2003), Den Helder (2004), Oss (2004), Amersfoort (2004), Hilversum (2004). Overall in het land organiseert de hulpverlening speciale opvang voor slachtoffers en preventieprojecten waarbij voorlichting wordt gegeven.

We noemen enkele spraakmakende initiatieven. Er komt een *loverboy-project* in Zwolle, een opvanghuis genaamd Asja in Leeuwarden en in Amsterdam begint de religieus geïnspireerde stichting *Tot heil des volks* met hulpverlening en evangelisatie onder prostituees in *Het scharlaken koord* op de Wallen en met preventie in het project *Beware of loverboys*. Bureau jeugdzorg in Utrecht doet met *Protocol 13* aan de eerder beschreven uithuisplaatsing van meisjes.

In 1998 komt er voor het eerst empirisch onderzoek naar de aard en omvang van het verschijnsel. Venicz en Vanwesenbeeck, verbonden aan het Nederlands Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek (NISSO), publiceren het resultaat van een omvangrijke enquête naar de aard en omvang van het probleem van prostitutie onder minderjarige meisjes. Er worden maar liefst 170 instellingen benaderd waar men ervaring met jeugdprostitutie verwacht: instellingen voor hulpverlening aan prostituees, jeugdhulpverlening, politie en justitie en instellingen voor vluchtelingenopvang en daarvan gaven er 105 (62%) antwoord. Zij komen (pagina 23) tot de slotsom dat het aantal minderjarige meisjes dat in de prostitutie werkt of daar gewerkt heeft minstens tweeduizend bedraagt. Van hen komen er 1500 in contact met instellingen. Dit worden de cijfers die voortaan steeds weer in de wetenschap en de media worden aangehaald.

Twee jaar later wordt door Bullens en Van Horn (2000) in het tijdschrift *Justitiële Verkenningen* een ontwikkelingsmodel van de loverboy-relatie gepubliceerd. Het proces begint met *grooming*. De jongen trekt de aandacht van een meisje door indruk op haar te maken (mooie auto) en brengt haar het hoofd op hol met cadeaus en lieve woorden. Daarna begint de *inlijving*: hij laat haar met anderen slapen en geeft aanzet tot prostitutie. Intussen zorgt hij ervoor dat zij alle banden met haar vertrouwde wereld afsnijdt, ze wordt van haar ouders losgeweekt en de politie wordt tot gemeenschappelijke vijand verklaard (zodat ze geen aangifte zal doen). Het volgende stadium is de *exploitatie*. Zij werkt nu – gewoonlijk vanaf haar achttien jaar – als prostituee. Het meisje geeft vrijwel haar volledige verdiensten af. Hij houdt de relatie in stand door een combinatie van voorgewende romantiek, manipulatie en (dreigen met) geweld. De loverboys en hun handlangers hangen voortdurend rond op de plaats waar zij werkt, ze controleren al haar bewegingen via de mobiele telefoon.

De reden waarom meisjes die soms bont en blauw worden geslagen niet weglopen, wordt in de wetenschappelijke literatuur verklaard met behulp van het zogenaamde *Stockholmsyndroom* – naar de ervaring van een geval van kidnapping in Zweden in 1973 waarbij de gegijzelde vrouw een emotionele relatie ontwikkelde met haar gijzelnemer. Frappante overeenkomst met het Utrechtse loverboy-proces: alle gegijzelden brachten achteraf geld bij elkaar om de bankrovers van juridische bijstand te voorzien! Identificatie met je agressor is één strategie van overleven. Het laatste stadium bestaat uit haar *pogingen de relatie te beëindigen*. Zij heeft intussen ontdekt dat hij nog meer vriendinnen heeft, ze wil haar eigen verdiensten behouden of terugkeren naar een conventioneel bestaan. Dit losmakingsproces kan een hele tijd duren en veel chicanes opleveren.

Veel hulpverleners hanteren een wat ander model (*Het scharlaken koord* werkt met zeven stadia), maar het idee is steeds hetzelfde. Zo'n relatie heeft een dynamiek van zichzelf. Voor de hulpverleners is het steeds zaak om eerst vast te stellen in welk stadium de verhouding verkeert om daarop afgestemde actie te ondernemen. Proberen een meisje uit de prostitutie te halen op het moment dat zij nog volledig in de ban is van de loverboy kan averechts werken; ze komt niet meer terug naar de hulpverlener.

Ook de politie raakt beter bekend met het optreden van loverboys. Een van de deelnemers aan het Utrechtse strafrechtelijke onderzoek naar loverboys in het begin van de jaren negentig (projectnaam *Protien*) heet G. van Lune. Die schrijft er in 1997 zijn scriptie over voor de studie sociologie in Groningen en bewerkt die speciaal ten behoeve van de recherche. In dat rapport geeft van Lune een profielschets van de daders. Loverboys zijn:

- meestal van allochtone afkomst (vaak Marokkaan)
- meerderjarig
- ze bezitten antecedenten op het gebied van vermogensdelicten en geweldpleging
- ze zijn aantrekkelijk voor de slachtoffers: goed gekleed, 'gentlemen' en hebben veel geld
- ze werken gewetenloos en hebben minachting voor hun slachtoffer
- ze zijn zelfstandig als pooier werkzaam.

Dat het vooral Marokkaanse jongens betreft, is volgens de auteur goed te verklaren uit de manier waarop jongens in Marokkaanse milieus worden opgevoed. In tegenstelling tot de meisjes die worden beschermd en bewaakt, wordt aan hun gedrag binnenshuis nauwelijks een grens gesteld. Buitenshuis wordt er door de ouders op gerekend dat de hele gemeenschap op ze let. Dat is dus niet zo. De jongens krijgen geen enkele vorm van seksuele opvoeding - alles beneden de gordel wordt binnenshuis niet besproken. Hen wordt geleerd dat man en vrouw principieel ongelijk zijn en ook dat geweld tegen vrouwen onder bepaalde omstandigheden acceptabel is.

Het rapport van Van Lune heeft al weer aanvulling. Later wordt uit nieuw onderzoek elders in het land duidelijk dat er ook Antilliaanse en Turkse jongens zijn die het proberen en er zijn zelfs enkele oorspronkelijke Nederlandse loverboys gesignaleerd. Hun pogingen berusten wellicht op imitatie. De Marokkanen hebben deze werkwijze echt uitgevonden en zijn ook nog steeds dominant.

Het gedrag van jongens die carrière weten te maken binnen de prostitutie werkt aanstekelijk voor de anderen. Zo blijkt uit ons eigen etnografisch onderzoek dat een groepje jongens uit Eindhoven allemaal een vriendin hebben gezocht om haar in de prostitutie te brengen. De levensstijl van één van hen is daarbij toonaangevend geweest. In hun onderzoek naar jeugdprostitutie vertellen de informanten aan Venicz en Vanwesenbeek (1998: 32) dat de jongens die als pooiervriendje opereren, vaak al bekend zijn in het criminele milieu. Het souteneurschap lijkt echter door de hoge verdiensten ook aantrekkingskracht uit te oefenen op andere groepen jongens die tegen het criminele milieu aanhangen. In verschillende steden in Nederland, zo blijkt uit het rapport, heeft pooiergedrag groepen jongens aangestoken, omdat het een makkelijke manier is om geld te verdienen, en er minder risico's aan verbonden zijn dan aan de drugshandel.

Opereren loverboys werkelijk allemaal zelfstandig? Ook uit ander onderzoek is gebleken dat pooiers die tewerk gaan volgens de zogenoemde loverboymethode, niet georganiseerd zijn, er zou sprake zijn van losse connecties (Wolthuis en Blaak 1997: 17). Op zichzelf is deze vorm van misdaad opmerkelijk omdat het lange planning en voorbereiding vereist. De criminologische literatuur over jeugdcriminaliteit laat zien dat Marokkaanse jeugddelinquenten juist weinig aan uitgestelde behoeftebevrediging doen, dat zij notoir slecht in staat zijn te plannen en te organiseren (Van Gemert, 1998). Bij oudere jongens die doorgroeien in de misdaad, is echter wel vastgesteld dat die hun zaken goed georganiseerd op orde krijgen (Werdmölder, 1990). Het vereist nogal wat zelfbeheersing (en een bijzondere emotiehuishouding) om een vriendinnetje maanden - en zelfs soms jarenlang - te cultiveren met de vooropgezette bedoeling haar (op haar achttiende jaar) in de prostitutie te brengen. En ook om op de prostitutie-markt te opereren zonder al te veel op te vallen. Het rondrijden van hun vrouwen naar verschillende steden vereist planning. Moderne pooiers doen dit niet alleen vanwege het schijnbaar vers-aanbod-motief, maar ook om buiten de aandacht van de politie en de sociale omgeving waarvan het meisje vandaan komt, te blijven. Het is in deze kring goed bekend dat

de Nederlandse politie is georganiseerd in regio's en ook dat de communicatie tussen de korpsen gering is.

Op grond van al deze overwegingen lijkt het ons de moeite waard na te gaan of er toch niet iets van organisatie in deze wereld zit. Hoe komen al deze jonge knapen aan een dure auto en geld om cadeaus te kopen en met hun verovering chic uit eten te gaan? Dit wordt verklaarbaar wanneer wij een organisator en geldschieter veronderstellen. Als dat zo is, zou ook duidelijker worden waarom de loverboys er wel voor uitkijken om zich emotioneel aan hun zogenaamde vriendinnen te hechten. Als ze verliefd raken en haar buiten de prostitutie brengen, zal de baas zeker verlangen dat zij alle investeringen in een keer terugbetalen. In de publiciteit over loverboys komen we één geval tegen waar dit is onderkend: Fred B (62) in Heerlen was sport-schoolhouder die jonge loverboys meisjes voor zich liet ronselen voor prostitutie en porno (*Limburgs Dagblad* 22.3.2001). Gaat onze fantasie met zo'n veronderstelling van criminele organisatie met ons aan de haal? Er is ook een alternatieve hypothese mogelijk: het proces van *grooming* duurt in werkelijkheid veel korter dan dat de meisjes erover vertellen. Als dat zo is, waarom overdrijven die meisjes?

Het valt op dat het probleem van de loverboys wordt genoemd naar de mannelijke daders, terwijl alle preventiemaatregelen die worden genomen, zich richten op de (potentiële) vrouwelijke slachtoffers. Op zichzelf hoeven de souteneurs en hun prostituees niets te doen dat is verboden. Wanneer een loverboy-stel zich aan de regels houdt en vooral wanneer zij niet zo dom zijn haar reeds voor haar achttiende jaar te laten werken, zijn ze vrijwel ongrijpbaar. Wordt een meisje van beneden de achttien aangetroffen, dan wordt nogal eens gebruik gemaakt van de mogelijkheid om haar gedwongen op te nemen in een inrichting (via een civiele plaatsing in het kader van een OTS). Men hoopt dat daar de betovering zal worden doorbroken. Dit is een wonderlijke juridische figuur omdat de aanstichter buiten schot blijft.

De politie ziet zich overigens gesteld voor het probleem dat ze niet kan ingrijpen wanneer de meisjes geen aangifte doen van bijvoorbeeld dwang of mishandeling (of zij denkt althans dat dit niet kan). Hier geldt hetzelfde als bij 'huiselijk geweld', die misleidend knusse term voor mishandeling van partners of kinderen. Het verschijnsel van de loverboy-constructie komt waarschijnlijk dus veel vaker voor dan waar de politie weet van heeft. Bij de gevallen waar ze het wel weet, kan ze niets doen of ze wil niets doen omdat het laag op de lijst van prioriteiten staat. Het regiokorps IJsselland brengt in de zomer van 2004 naar buiten dat zij in het jaar 2003 maar liefst 59 serieuze meldingen heeft ontvangen van meisjes tussen de veertien en achttien jaar oud, die de prostitutie bedrijven. De politie start onderzoek, maar de meisjes zelf zijn niet tot aangifte te bewegen. Bij zes jongemannen lukt het ten slotte toch om loverboys als verdachten aan te merken en in twee gevallen leidt dat uiteindelijk tot een veroordeling. In alle andere gevallen ontbreekt voldoende bruikbaar bewijsmateriaal (*De Telegraaf* 25.6.2004). Is het een wonder dat door de jaren heen in de krantenberichten steeds weer de verzuchting wordt genoteerd dat wat men hier bekend maakt 'nog maar het topje van de ijsberg' is? Zo'n geringe slaagkans moedigt de politie ook niet aan om van loverboys veel werk te maken. In het AD van 19 juni 2000 vertelt een woordvoerder van de Rotterdamse politie waarom de prioriteit bij de opsporing van dit delict zo laag is. 'Voor alle instellingen geldt: de aanpak van loverboys is iets dat je 'erbij' doet. We worden allemaal afgerekend op onze kerntaken en daar valt dit probleem niet onder (...) De politie is te druk met het naleven van prestatiecontracten.' Er zijn desondanks aanwijzingen dat toegenomen aandacht van de politie toch wel enige invloed heeft gehad. Volgens Van Lune (1997:21) zien loverboys zich gedwongen voorzichtiger dan voorheen te werk te gaan. Dus niet meer in dure auto's bij scholen voorbijrijden en bij opvanghuizen paraderen. Blijkbaar leverde het werven op schoolpleinen te weinig op, want hun recruteringsactiviteiten veplaatsten zich volgens Bullens en Van Horn (2000: 30) naar cafés.

Ook justitie heeft het moeilijk om met loverboy-zaken veel te doen, er bestaat immers geen apart wetsartikel dat het opereren als loverboy verbiedt. Men zoekt iets dat in de buurt ligt. Volgens artikel 250a in het Wetboek van strafrecht is het verboden om een ander te dwingen zich te prostitueren, het is verboden minderjarigen daartoe te brengen en het is niet toegestaan daar voordeel van te trekken. Wie dat toch doet, wordt met de zware straffen van maximaal zes of acht jaar bedreigd. Keer op keer blijkt het lastig om ‘het ontbreken van vrijwilligheid’ te bewijzen. De officier van justitie zoekt daarom of hij de loverboy op een ander delict kan betrappen: bedreigingen, afpersing, verboden wapenbezit of een ander zedendelict.

Het lijkt erop dat wij hier te maken hebben met een serieus criminaliteitsprobleem dat vooralsnog moeilijk is aan te pakken. Daarom is de minder verplichtende optie voor het preventiebeleid voor de hand liggend. Alle kennis die zo langzamerhand is verzameld wordt over het land verspreid. Er worden werkconferenties gehouden waarbij de ervaringen worden uitgewisseld. In 2003 organiseert de GG&GD Amsterdam een conferentie (165 deelnemers) met de veelzeggende titel ‘...en toch geloof ik dat hij van mij houdt...’. De aanpak wordt ook wetenschappelijk geëvalueerd. Het onderzoeksbureau Terpstra en Van Dijke te Utrecht evalueren de opvang van het Friese Asja en zij doen aanbevelingen die ze zelf ook weer implementeren. In 2004 geven deze onderzoeksters een boekje uit waarin de zelfportretten van jeugdprostitutees worden getekend. Thans staat er een boekje op stapel waarin de loverboys zelf voor het eerst een gezicht krijgen.

Het publiek wordt vertrouwd gemaakt met het verschijnsel loverboys wanneer de hulpverlening aan andere instanties vraagt om te helpen met preventieve maatregelen. Een vorm van wat criminologen wel responsabilisering noemen: de hulpverlening roept iedereen op mee te doen. Er wordt een ‘lotgenotengroep’ opgericht waar getroffen ouders samen hun wonden likken. Tijdens de voorlichtingscampagne die op scholen wordt georganiseerd, wordt aan de leerkrachten geleerd hoe ze leerlingen die in de gevarenzone verkeren, kunnen herkennen en van medeleerlingen wordt verlangd dat ze alarm slaan wanneer ze één of meer van de volgende verschijnselen bij hun vriendinnetje zien optreden:

- veel schoolverzuim
- de studieresultaten lopen terug
- weinig vrienden
- ruzie met de klas
- ze draagt opeens dure merkkleding
- ze wordt vaak gebeld op haar mobieltje
- ze gaat uitdagend gekleed
- ze gebruikt drugs
- er zijn sporen van lichamelijk geweld
- ze heeft tatoeages (met een mannennaam).

Dergelijke lijstjes zijn thans zelfs via internet te bekomen. Niemand die het zelf of in zijn directe omgeving overkomt, kan meer zeggen dat hij van niets heeft geweten. De hele Nederlandse bevolking is gemobiliseerd.

Dat geldt ook voor Amsterdam. Het Bureau Sociale Jeugd en Zedenpolitie van de politie Amsterdam/Amstelland heeft een beknopte beschrijving van het verschijnsel vervaardigd. Wanneer zaken aan justitie worden aangeleverd gaat dit stuk mee. De Officier van Justitie kan zich op de hoogte stellen. Dit document geeft achtergrondinformatie over de wonderlijke afhankelijkheidsverhouding van prostituee en loverboy, het beschrijft de verschillende stadia van ontwikkeling ervan en laat goed zien hoe de betrokkenen zich afschermen van interventies van buiten. Het stuk begint met een korte beschrijving die alles mooi samenvat:

Loverboys zijn jongens, meestal van allochtone afkomst, die de aandacht van naïeve of kwetsbare meisjes proberen te trekken door aardig tegen ze te zijn. Ze geven bijvoorbeeld cadeaus en nemen ze mee uit. Uiteindelijk worden de meisjes verliefd of afhankelijk. De loverboys lijken een zesde zintuig te hebben ontwikkeld voor het opsporen van dergelijke kwetsbare en emotioneel verwaarloosde meisjes. Ze werpen zich in eerste instantie op als redders en minnaars. Daarna komt de loverboy met argumenten dat er geld nodig is of dat ze eens wat voor zijn gunsten mag doen. Uiteindelijk worden de meisjes gestimuleerd of gedwongen in de prostitutie te gaan werken. De meest effectieve techniek om de meisjes in de prostitutie in te lijven, is het dreigen met en het gebruik van geweld. Om hun inkomsten en organisatie te beschermen, hanteren de loverboys tal van maatregelen, waarvan het gebruik van fysiek geweld de meest adequate blijkt te zijn. Als zij eenmaal in de prostitutie werkzaam zijn kunnen ze er bijna niet meer uitkomen. Dit mechanisme vindt zowel lokaal, landelijk als internationaal plaats. Zoveel is duidelijk: Nederland heeft er een nieuw en ernstig probleem bij gekregen. Jongemannen, hoofdzakelijk van allochtone afkomst en meestal Marokkaan, misbruiken het ideaal van de romantische liefde voor puur winstbejag door meisjes in de prostitutie te brengen. De hoeveelheid bewijs is overstelpend en we zijn er welhaast zeker van dat de werkelijke omvang van het probleem veel groter is dan nu al blijkt. Dit alles zou aanleiding moeten zijn specifiek nieuw beleid te ontwerpen.

Pleidooi tegen: loverboys zijn een hype

Het woord loverboy komt in het Engels helemaal niet voor, het is een voorbeeld van Nederlands fantasie-Engels.⁵ In andere talen bestaat de figuur evenmin. In onze gemondialiseerde wereld zou je verwachten dat het elders ook voorkomt en als apart nieuw fenomeen is herkend. Dat geeft te denken: bestaan loverboys eigenlijk wel?

August de Loor leidt de Amsterdamse stichting Adviesbureau Drugs. Hij is de man die toen dat een paar jaar geleden nog mocht, met zijn standje op *house parties* stond en bij wie de bezoekers hun pillen konden laten testen om erachter te komen of ze geen gevaarlijke rommel hadden gekocht. Deze man heeft tientallen jaren ervaring met het uitgaansleven en hij heeft 'de onderkant van de prostitutie' zien veranderen. In een brief aan het Amsterdamse gemeenteraadslid Manon van Garde (1 oktober 2004) schrijft hij dat er helemaal niets nieuws onder de zon is: 'In de jaren vijftig liepen knappe gozers rond op de Zeedijk en probeerden meisjes te strikken voor de prostitutie. In de jaren zestig kwamen daar Surinaamse knappe gozers bij. Sinds die tijd is pooierschap hoogstens meegegroeid en meeveranderd in de nieuwe vormen van prostitutie'. Al die ophef rond zogenaamde loverboys is volgens De Loor hetzelfde als de angst voor *love drugs*, dat zijn pilletjes of poeders die jongens stiekem in je drankje zouden doen om je in bed te krijgen. Enig alarmerend lawaai in de pers, maar het bewijs was nooit dik. Wat we nu over loverboys horen, komt vooral van slachtofferorganisaties, maar de feiten zelf zijn vaag en onbewezen. Tegen ons voegt De Loor er nu aan toe dat dit natuurlijk helemaal niet betekent dat er geen problemen zijn. In tegendeel: de seksuele omgangsvormen onder de hedendaagse jeugd zijn er niet op vooruit gegaan en geld verdienen door je vriendin in de prostitutie te brengen, behoort tot het nieuwe handelingsrepertoire.⁶ Maar het rechtvaardigt geen apart discours over loverboys. Eenzelfde reactie krijgen we van die andere betrokken *watcher* van de rafelrand van de stad: ds. Hans Visser in Rotterdam. 'Ik zie in de prostitutie al jarenlang van alles rondsjouwen en profiteren, maar om nou te zeggen dat een nieuw type pooier is opgestaan? Nee.' Eenzelfde geluid komt van ervaringsdeskundige Jenny, 51-jarige

⁵ Onze taal kent meer van die woorden. Pico bello is geen Italiaans, een braderie bestaat niet in het Frans.

⁶ Dit gezichtspunt levert een interessante ingang op tot onderzoek. Graag zouden wij nader ingaan op de seksuele moraal van kinderen in allerlei subculturen, maar daarvoor is geen tijd. Dit is het eerste van een reeks losse eindjes in het onderzoek die we in de vorm van appendix 2 achterin dit rapport onder de aandacht brengen.

prostitutee die al meer dan dertig jaar op straat werkt en die tegen *De Volkskrant* op 23 november 2004 over vroeger vertelt. ‘Ze ziet ze vaak genoeg op de (Utrechtse) Europalaan: de achttienjarige meisjes die door hun zogenoemde vriendjes worden gedwongen zich daar te prostitueren. (...) Loverboys heten dat soort vriendjes nu. Maar een nieuw fenomeen? Laat Jenny niet lachen. Ze steekt een nieuwe sigaret op. ‘Ik was zeventien jaar toen ik van mijn vriendje achter het raam moest gaan zitten op de Wallen.’ Ver voor de tijd dat Jenny begon bestond er voor deze souteneursvariant zelfs een beeldend woord. Goed nieuws voor taalpuristen: een *loverboy* heet in het Nederlands een *voosbinkie*!⁷ Men kan het nalezen in het documentaire boek over moorden in Amsterdam van rechercheur Baantjer (inderdaad, dezelfde). Magere Jossie, die in 1957 vermoedelijk vermoord was door haar jaloeerse man en pooier, was er een paar middagen tussenuit geknepen met haar voosbinkie (Baantjer, 1981: 19). Peter Burger, docent Praktijkstudie Journalistiek & Nieuwe Media aan de Universiteit van Leiden doet onderzoek naar moderne sagen, beter bekend als *broodje-aap-verhalen*. In zijn wekelijkse column in het *Algemeen Dagblad* van 8 mei 2004 vergelijkt Burger de huidige ophef over loverboys met de hype die Europa rond de wisseling van de negentiende en twintigste eeuw in zijn greep hield over de handel in blanke slavinnen. ‘De moraalriders van die tijd stelden prostituees voor als naïeve meisjes die verleid en ontvoerd werden door gewetenloze, liefst Arabische schurken.’ Het verhaal is een onderdeel geworden van onze culturele geschiedenis, maar recent historisch onderzoek heeft uitgewezen dat die blanke slavinnen nooit hebben bestaan! (vergelijk Doezema, 2000). Tegen alle overrompelende verhalen over loverboys in, houden eenlingen zoals Burger gelukkig stand. Loverboys? Wie heeft ze daadwerkelijk waargenomen?

Ook deze interpretatie van het loverboy-fenomeen kan bogen op doordacht theoretisch inzicht. We onderzoeken hoe dit verschijnsel als sociaal probleem is *geconstrueerd*. Wil zo’n constructie slagen dan moet het eerst als zodanig worden *geïdentificeerd*. Dat het niet meer is dan een sociale constructie blijkt uit het feit dat een bepaald sociaal probleem op allerlei verschillende plaatsen voorkomt en dat het ook altijd al langer bestaat, terwijl er alleen hier en nu een aparte naam aan wordt gegeven. Willen we het begrijpen dan moet niet het verschijnsel zelf worden onderzocht, maar het mechanisme via welke de bijzondere identificatie tot stand komt.

Eerst de beperking van plaats. Zoveel is duidelijk: het gaat om soutenage. De mannen die profiteren van de opbrengst van een prostituee komen in veel verschillende rollen voor. Volgens de huidige ideologie waarbij prostitutie als arbeid wordt gezien en op welke grondslag het bordeelverbod thans is opgeheven, berust de relatie tussen de prostituee en haar souteneurs op wederkerigheid en gelijkheid. Van Mens (1992) ontdoet mannen van het stigma van pooier door consequent over haar *partners* te schrijven. Er zijn (parasiterende) echtgenoten en vriendjes, dealers van drugs en pooiers. Bij een pooier gaat het volgens de projectleider Sociale Jeugd- en Zedenpolitie van de Amsterdamse politie Harold van Gelder primair om een zakelijke overeenkomst.

We zagen al dat het onderscheiden van het aparte pooiertype *loverboy* kennelijk alleen in Nederland is gebeurd. In Frankrijk, Engeland en Duitsland – zo leert navraag – bestaat deze variant van pooierij natuurlijk net zoals bij ons, maar het is niet als zelfstandig nieuw verschijnsel gemarkeerd. In België zijn nochtans de eerste schreden op weg naar erkenning gezet. ‘Loverboys ronselen minderjarigen voor prostitutie’ staat er boven een artikel in *De Morgen* van 17.9.98 en in *Le Soir* (25.8.03) treffen we de kop ‘L’amour vendu aux “loverboys”’. Op het VRT-journaal van 14 september 2004 wordt over een interessante nieuwe variant van lover-

⁷ Volgens de grote Van Dale is een voosbinkie de ‘vriend of partner van een prostituee’.

boys bericht: in Antwerpen versieren jongens van Marokkaanse afkomst meisjes om die later tegen betaling schijnhuwelijken aan te laten gaan.⁸

Het is veelzeggend dat de organisatie *Defense for children international, section the Netherlands* (ongedateerd) in een rapportage over Nederland zijn toevlucht moet nemen tot een omschrijving. Voor het buitenland wordt bedacht loverboys te omschrijven als ‘teenage romance’.

Men zou kunnen veronderstellen dat die identificatie gemakkelijker gaat wanneer de nieuwe souteneurs tot een bepaalde etnische groep behoren. Maar dat is ook in andere landen vaak het geval. De *pimps* van Engeland stelt men zich daar voor als Maltezen en tegenwoordig vooral Kosovaren, de *Zuhälter* van Duitsland zijn in toenemende mate van Turkse origine en de Franse *maqueraux* heten vooral Joego’s te zijn. Men kan van Nederland wel zeggen dat wij hier gemakkelijker dan waar ook in West-Europa nieuwe verschijnselen als zodanig etnisieren (Koopmans, 2003). Rath (1991) noemt dit de minorisering van sociale problemen. Het opdruken van de figuur van de loverboy heeft te maken met de omstandigheid dat de eerste en de meeste daders Marokkaan zijn.⁹

Dan de beperking van tijd. Er bestaat volgens de inzichten van de sociale constructietheorie geen solide empirische basis van de identificatie van het nieuwe fenomeen. De figuur van de souteneur: de man die leeft van de opbrengst van de prostitutie van vrouwen, bestaat zolang er prostitutie voorkomt; het is het ‘op een na oudste beroep van de wereld’. Volgens een populair oerbeeld zijn dit altijd brute mannen (bloedpooiers!) geweest die onschuldige deernen uitbuiten. Hoe zouden vrouwen anders accepteren dat ze hun verdiensten delen met een nietsnut, dat zij zijn gewelddadigheid ondergaan en dat zij hun lot delen met zijn andere vriendinnetjes? In werkelijkheid is dit echter heel vaak niet zo. Vrouwen kiezen veelvuldig zelf hun mannen uit. Zij verlangen hun vriendschap of zoeken te delen in het aanzien dat hij in de onderwereld heeft, zij laten hem opdraven als beschermer of hij functioneert als impresario. Wie in de prostitutie werkt kan een sociaal nogal geïsoleerd leven lijden, het is niet prettig om na de arbeid ’s nachts alleen in een leeg huis te komen. De pooier helpt de eenzaamheid verdrijven.

De geëmancipeerde meiden waarvan we hopen dat die de tegenwoordige prostitutie domineren, maken zelf wel uit hoe ze dit regelen. Prostitutie is op zichzelf legaal en sedert de opheffing van het bordeelverbod in 2000 hoeft niemand meer onder dwang te werken. Mariska Major, ervaringsdeskundige en oprichtster van het Prostitutie Informatie Centrum PIC aan het Oudekerksplein in de Wallen, vertelt ons dat de overgrote meerderheid van de vrouwen die hier werken dit vrijwillig doen.

Maar toch: ook volgens haar werkt een minderheid wel onder dwang en daarbij zijn ook wel degelijk souteneurs waargenomen. In wetenschappelijke verhandelingen over souteneurs wordt gewoonlijk ook inderdaad het type onderscheiden wat qua werkwijze voldoet aan de kenmerken van de loverboy. De bekende Amsterdamse officier van justitie mr. J.F. Hartsuiker schreef in zijn proefschrift dat uitkwam in 1965 (p. 61): ‘De berekende brute actieve souteneur vormt het echte uitbuitertype. Hij is er bewust op uit om een relatie te beginnen met een prostituee om van haar te profiteren. (...) Met veel sexueel raffinement weten zij vrouwen aan zich te binden.’ En ook (p. 62) ‘door de vrouw trouwbeloften te doen.’ Zulke souteneurs ko-

⁸ In Brussel treffen we jongens van Albanese afkomst aan, die de werkwijze van loverboys hanteren. Hier is opnieuw een los eindje in het onderzoek: in omringende landen kent men het verschijnsel ook en er wordt - zeker in Brussel waar de politie fel is om het te bestrijden - op uiteenlopende wijze tegen opgetreden.

⁹ Het enige voorbeeld van overeenkomst is misschien te vinden in Japan. Daar is op dit moment veel te doen over (school-)meisjes die de prostitutie bedrijven om zakgeld te verdienen waarmee ze luxe goederen zoals Burberry shawls, handtassen van Chanel en andere ‘must haves’ kunnen kopen. Deze *enjo kosai* worden de seksclubs ingeloodst door mannelijke *street scouts* die daarmee aan *kanyuu koui* (bemiddelingsactiviteit) doen. De politie van Tokio treedt er thans hard tegen op. De jongens verdienen voor hun bemiddeling, maar de schakel van het verliefd maken, slaan zij over.

men weliswaar veel minder voor dan men gewoonlijk veronderstelt, zegt Hartsuiker vele auteurs over dit onderwerp na - want veel vaker nog kiezen prostituees dus nogal zelfstandig hun eigen vriendjes en beschermers - maar het type uitbouter is wel duidelijk aanwijsbaar.

We hebben weinig moeite om de voorlopers van de loverboys in de beschrijvingen van het prostitutiebedrijf (in Amsterdam) te vinden. Alle elementen worden wel ergens genoemd: het spotten van onschuldige meisjes, de romantische manipulatie, de perverse afhankelijkheid, en zelfs de opmerkelijke oververtegenwoordiging van etnische minderheden. De jurist W.L.A. Collard promoveert in 1900 op een proefschrift over 'de handel in blanke slavinnen' en daarin vertelt hij over de manieren waarop vrouwenhandelaren hun handel werven: 'Eenige der meest aangewende zijn wel de plaatsing van advertenties, het aanklampen aan stations, in treinen of stoomboten en steigers van vrouwelijke personen, die in de stad komen met het doel eene betrekking te zoeken' (geciteerd in Haveman, 1996: 105). Dit is de pendant van het eigentijdse verhaal over de jongens in BMW's die buiten het schoolplein staan te wachten. In de *Ervaringen en onthullingen van een middernachtzending te Amsterdam* uit 1903 schrijft de anonieme auteur (p. 35) over 'individuën die jonge meisjes opzettelijk in die huizen brengen om ze te verleiden en daarna verder tot ontucht aan te zetten.'¹⁰ De hulpverleners van onze tijd zal de volgende passage (p. 35) bekend voorkomen: 'Menig meisje heeft ons dikwijls met tranen in de oogen verteld, dat zij aan zoo'n gewetenlooze haar val te danken had. En toch, hoe vreemd het moge schijnen, doet zelden een aldus verleid meisje geheel afstand van den man, die haar leven voor goed heeft verwoest'. De arts Heijmans (1956: 43/44) schrijft vijftig jaar geleden over 'de ongehuwde prostituee, die dikwijls door haar relatie met een minnaar tot dit beroep gekomen is' en waarbij 'de prostituee op min of meer magische wijze aan haar souteneur is gebonden'. Verder gaat hij in op het wonderlijke verschijnsel dat we in beschrijvingen van loverboys vandaag de dag ook tegenkomen: de souteneur zet de verschillende vrouwen die voor hem werken tegen elkaar op en bindt ze zo aan zich. Heijmans stelt vast 'dat de prostituée gestimuleerd kan worden tot concurrentie met andere prostituees om zo vooral bij hem in de gunst te komen. Dat verklaart voor een deel de gebondenheid van de prostituée aan de souteneur, niettegenstaande alle verachtend spreken over hem als parasiet, beul enz.'. Concluderend: 'Twee mensen, die geestelijk onvolgroeid gebleven zijn en wier gevoelsleven slechts in rudimentaire vorm aanwezig is, zijn aan elkaar verbonden en hebben zich niet zelden met elkaar geïdentificeerd, vooral tegenover de buitenwereld'. Kennelijk zijn dit mechanismen van alle tijden.

In de jaren na de tweede wereldoorlog zijn zulke souteneurs vaak afkomstig uit de groep van immigranten. De eerder op het onderwerp *de arbeidsstructuur van de prostitutie* gepromoveerde dr. J.W. Groothuyse putte uit zijn ervaring als huisarts van het Oude Kerkplein midden in de Amsterdamse Wallen toen hij 1973 (p. 118) over Surinaamse souteneurs schreef: 'Als we prostituées vragen wat ze in deze jongens zien en waarom zij er als vlinders op afvliegen (...) dan luidt het antwoord: "Die jongens (Caribische types) hebben het ergens wel, daar kan een blanke niet tegenop"'. Op dit ogenblik vervullen Marokkanen (en ook wel Turken en Antillianen) kennelijk zo'n rol. De speciale werkwijze van pooiers die thans aan zogenaamde loverboys worden toegeschreven, vinden we in een publicatie van twintig jaar geleden van W.M.A. Vanwesenbeeck (1986) die voor het Ministerie van SoZa en We over pooiers schrijft hoe zij meisjes paaien door ze te overladen met cadeaus om ze daarna de prostitutie in te brengen. 'Ze krijgen hun zin door te dreigen dat zij haar familie iets aan zullen doen.'

¹⁰ *Ervaringen en onthullingen van een middernachtzending te Amsterdam* (1903), A. van Klaveren, Amsterdam. De middernachtzendingen waren een Christelijk geïnspireerde vereniging van vrijwilligers die mannelijke klanten probeerden op morele gronden te overtuigen geen prostituees te bezoeken (zie M. Bossenbroek en J. H. Kompagnie (1998): *Het mysterie van de verdwenen bordelen. Prostitutie in Nederland in de negentiende eeuw*, Bert Bakker, Amsterdam).

Waarom wordt een overal aanwezige en aloude variant van het soutererschap er thans uitgelicht en van het speciale etiket loverboy voorzien? Bij de sociale constructiebenadering vraagt men zich af hoe zo'n idee over een nieuw sociaal probleem in de wereld komt. In het engels wordt deze theorie aangeduid met de term *moral panic* (Thompson, 1998) en voor zover het alleen om een golf van aandacht in de media gaat, heet het *mediahype* (Vasterman, 2003). De empirische realiteit geeft er niet voldoende aanleiding toe, maar partijen en individuen die beschikken over 'definitiemacht' construeren met elkaar het 'nieuwe' verschijnsel. De hulpverleners, journalisten, de politie, justitie, politici en beoefenaren van de wetenschap voeren met elkaar een drama op met als resultaat de erkenning van het nieuwe probleem. Het proces van sociale constructie volgt zijn eigen wetmatigheden en kent een karakteristiek verloop. Het begint met een (drammerige) eenling die het vraagstuk op de agenda zet en eindigt met de erkenning van een speciale definitie of wettelijke omschrijving en eigen beleid. Het vraagstuk wordt opgeklopt en geraakt in een onstuitbaar proces van wederzijdse beïnvloeding en versterking en dat heet in de wetenschappelijke literatuur *amplificatiespiraal*.

Deze wetenschappelijke benadering is met vrucht toegepast op de vraagstukken van het zogenaamde zinloze geweld, het idee van de georganiseerde misdaad en seksueel misbruik van kinderen. In al die gevallen is niet aantoonbaar dat er echt iets nieuws onder de zon was, maar na verloop van tijd is het als nieuw probleem geaccepteerd. De maatschappelijke reactie heeft zijn eigen probleem geschapen.

De sociale processen via welke zo'n sociale constructie tot stand komt, zijn door Brants en Koenraadt (1998) gedemonstreerd rond de angst over een 'epidemie' van kindermoord die in 1996 leek te zijn uitgebroken. Feitelijk was er in dat jaar nauwelijks sprake van een significant groot aantal 'kinderdodingen', maar het vermoorden van de eigen kinderen werd in dat jaar zo vaak en met hoge frequentie in de media gerapporteerd dat professionals benauwd waren dat de publiciteit mensen zou aanzetten om hetzelfde te doen. De epidemie zou gedempt moeten worden door een tijd mediastilte te betrachten. Volgens Brants en Koenraadt hebben we met de volgende processen te maken. Allereerst noemen ook zij dat er sprake moet zijn van *identificatie van een nieuw fenomeen*. Iemand verzint een nieuw woord en dat slaat aan wanneer het aansluit bij een vertrouwd betekenis kader van dergelijke verschijnselen. Volgende 'gevallen' worden van het nieuwe etiket voorzien en hun aantal neemt toe. Daarbij speelt het tweede proces: *convergentie*. Dat wil zeggen dat steeds meer verschijnselen onder dezelfde noemer worden gebracht en daarmee breidt de definitie zich uit. Daarop volgt de *overheidsreactie*, die tenslotte uitmondt in de erkenning van het probleem. Soms doorlopen zulke spiralen een hele cyclus, soms worden zij onderweg afgebroken.

Wie het ontstaan van zo'n spontane golf van paniek achteraf reconstrueert, komt dezelfde mechanismen tegen. (a) De initiatiefnemers komen steeds met dezelfde voorbeelden van het nieuwe verschijnsel aanzetten en daardoor beklijft een herkenbaar profiel. (b) Journalisten schrijven bij ieder nieuw geval de vorige interpretaties over. Dat is een kwestie van efficiëntie of, zo men wil, luiheid. (c) Steeds treden dezelfde deskundigen op om het verschijnsel uit te leggen en zij worden niet tegengesproken. (d) In de loop van de aandachtsgolf heeft het aantal gevallen van het nieuwe verschijnsel de natuurlijke neiging om steeds maar groter te worden. De ernst van het probleem blijkt uit het grote aantal gevallen. De toegenomen verontwaardiging (kwaliteit) wordt uitgedrukt in het signaleren van een steeds grotere kwantiteit van het verschijnsel.

We zagen al dat het sociale probleem van de loverboys van begin af aan is geëtniseerd en dat sluit aan bij het bekende kader van de hoge en onaangename criminaliteit van Marokkaanse jongens. Het moge waar zijn dat er thans (naast Antilliaanse en Turkse) pooiers ook blanke Nederlandse jongens optreden, het loverboyschap geldt als een Marokkaanse uitvinding en

hun aantal is nog steeds verreweg het grootste. Volgens de eerder geciteerde hulpverleenster Marieke Kamerbeek (*Pretty Woman*) is het verschijnsel echt in Utrecht ontstaan. In deze stad bevindt zich de grootste Marokkaanse gemeenschap en veel Marokkaanse problematiek wordt het eerst in Utrecht gesignaleerd. Ze heeft in de jaren tachtig meegemaakt hoe de criminaliteit onder Marokkanen aan modes onderhevig was: ‘Eerst zag je jongens tasjesroven, dan was er een golf van overvallen op pompstations, toen de handel in drugs en daar waren opeens loverboys’. De politie bevestigt dit. Er waren ervaringen met allerlei soorten criminaliteit, maar nu hadden de jongens met veel criminele antecedenten een methode bedacht om veel geld te verdienen met een minimum aan kans om gepakt te worden. Het geld dat zij met drugshandel verdienden, werd gebruikt om imponerende auto’s te kopen en dure cadeaus om meisjes te veroveren.

De eerste keer dat Marieke Kamerbeek het woord loverboy hoorde, was dat uit de mond van een journalist: Robert Verkerk. ‘*Pretty Woman* was van begin af aan – 1997 – enorm in de publiciteit. Ik hield dat weliswaar bewust af, maar tegenhouden kon ik het ook niet omdat ik was begonnen op scholen voorlichting te geven. Tijdschriften zoals *Panorama* en het TV-programma van Willebrord Frequin kicken erop. Toen kwam een serieuze journalist, Robert Verkerk, en die ondervroeg mij over loverboys. Ik zei: zou je dat woord wel gebruiken? Dat is te veel glamour, volgens mij zijn het gewoon pooiers. Maar hij vond het wel smeug.’ Robert Verkerk werkt thans als journalist bij het ANP en hij vertelt trots te zijn hoe hij het woord aan de Nederlandse taal heeft toegevoegd. ‘In die tijd werkte ik voor het dagblad Rijn en Gouwe en ik had een doorwrocht stuk geschreven over het verschijnsel loverboys over een zaak die in Schoonhoven had gespeeld. Dat was plaatselijk een enorm drama: een meisje uit een wankel gezin was door een Marokkaan misbruikt. Er waren vier of vijf van die meisjes en die waren tewerk gesteld in het Arnhemse Spijkerkwartier en aan het Utrechtse Zandpad. Ik ben voor die reportage ook zelf op locatie gaan kijken en herinner me de agressieve sfeer, ik werd door die jongens met een mes bedreigd. Ik belde rond bij de Nederlandse politie, maar stuitte op grote terughoudendheid omdat ik op zoek was naar Marokkaanse daders. Ze wilden beamen noch ontkennen. Maar in Utrecht had ik beet. De zedenrechercheurs noemden tegenover mij die jongens loverboys.¹¹ Ik heb toen nog gezegd: “Is dat niet te veel eer voor zulke pooiers?” Ik heb het toen doorgezet en in mijn eerste ANP-stuk in september 1998 heb ik hetzelfde Schoonhovense verhaal gedaan en daarbij heb ik een welhaast wetenschappelijke definitie van de loverboy-constructie moeten geven. *De term loverboy moest toen nog worden uitgelegd aan het publiek* (cursivering van de schrijvers).’ Verkerk vond het verschijnsel opmerkelijk omdat het zo typisch provinciaals was. Dat zo iets in Schoonhoven gebeurde, liet zien dat het om *naïeve meisjes uit de provincie* ging. De volgende dag werd zijn lange artikel door niet minder dan elf GPD-bladen overgenomen. Het opende met de zin die bekend zou worden om het stereotype van het onschuldige meisje dat in de val loopt: ‘Op een zonnige zondagmiddag ging ze aan de oever van de Lek een ijsje halen. Zes weken later zat ze achter het raam en woonde samen met haar “loverboy”.’

Het woord wordt onmiddellijk overgenomen en vanaf 1997 is het niet meer uit de pers weg te denken. De politie pakt met zekere tussenpozen in het hele land loverboys op of groepjes daarvan en dat is steeds opnieuw aanleiding om het hele systeem nog eens uit te leggen. In die artikelen worden politiemensen aan het woord gelaten die stevast vertellen dat wat zij met hun arrestatie zichtbaar hebben gemaakt ‘nog maar het topje van de ijsberg’ is. De loverboys zijn geïdentificeerd en via een reeks herhalingen wordt het probleem opgeblazen. Het mechanisme van de convergentie is duidelijk aanwijsbaar. Steeds nieuwe verschijnselen worden onder de term loverboy gerangschikt: de slachtoffers komen aanvankelijk alleen maar van middelbare scholen, maar nu blijken ook AMA’s en asielzoekers slachtoffers te worden. De

¹¹ We hebben bij het betreffende onderzoeksteam van de politie proberen te achterhalen hoe die op hun beurt aan het woord kwamen, maar niemand kan zich dat herinneren.

meisjes worden niet enkel in de prostitutie gebracht, ze worden tevens gebruikt om met behulp van vervalste werkgeversverklaringen en salarisstrookjes op hun naam bankrekeningen te openen, die vervolgens door hun loverboys worden leeggehaald. De loverboys zelf worden steeds ouder. Slachtoffer Melissa vertelt in *De Telegraaf* (11.03.2000) over haar loverboy die twintig jaar ouder is dan zij zelf. Een voormalig groepsleider van een justitieel meisjesinter-naat blijkt als loverboy een oud pupil in de prostitutie te hebben gebracht (*De Telegraaf* 28.1.04).

De loverboy zorgt voor een geliefkoosd thema op de beeldbuis. In *Netwerk*, in *Rondom Tien* en minstens twintig andere programma's komt het thema uitvoerig aan de orde. We hebben die uitzendingen niet allemaal kunnen zien¹², maar het is onze indruk dat nogal eens dezelfde gevallen (dan weer het slachtoffer, dan weer haar ouders) worden getoond. Het kan niet uitblijven of er komen nieuwe onrustbarende cijfers. Die gaan niet over loverboys zelf maar over hun aantal slachtoffers. We nemen aan dat daar verband tussen bestaat. Tot dan toe werd steeds een cijfer van 1500 à tweeduizend jeugdprostituees genoemd uit het eerder aangehaalde onderzoek van Venincz en Vanwesenbeeck uit 1998 en een aantal daarvan is slachtoffer van loverboys. De organisatie *Child Right* maakt in december 2001 wereldkundig dat niet minder dan negenduizend meisjes en zesduizend jongens hun lichaam achter het raam of al tippelend verkopen. Dat zou de schatting van het aantal loverboys als aanstichters flink kunnen vergroten. De directeur van *Child Right* legt desgevraagd uit dat zijn cijfers zo hoog zijn doordat hij alle zwerfkinderen en AMA's heeft meegeteld die zich prostitueren (Haagse Courant 18.12.2001). Deze deskundige wordt overigens wel tegengesproken door Ine Vanwesenbeeck, die voor het cijfer van 1500 had getekend. Dit cijfer ging over meisjes die werkzaam waren in de jeugdprostitutie en daartoe rekende de autrice ook Oost-Europese, Afrikaanse en Chinese meisjes en die werken niet voor loverboys. Zij had gegevens verzameld over een totaal van 315 meisjes die wel voor loverboys werkten en die gegevens waren afkomstig van vier verschillende soorten instanties. Met dubbeltellingen is geen rekening gehouden, schrijft zij, en we mogen aannemen dat daarvan wel sprake was. Het is voorts niet eenvoudig om uit de opgaven het totaal aantal echte prostituees te scheiden van de opgaven van zogenoemde risicomeisjes (die nog niet in de prostitutie zijn beland). Tegenover ons vertelt ze verder nog dat heel veel meisjes die volgens de hulpverleners door loverboys in de prostitutie zijn gebracht, dit werk maar heel kort doen. Sommigen doen het niet langer dan een paar dagen of een paar weken voordat ze bij hun positieven komen. Daar staat weer tegenover dat het een minimumschatting is omdat alleen meisjes zijn geteld die contact hadden gehad met de hulpverlening en het *dark figure* is dus onbekend.

Het rapport bevat voorts een aanduiding van het aantal mannelijke daders. Dat zijn er 169 (p. 31 van het rapport). Die daders zijn gedefinieerd als al degenen 'die meisjes tot prostitutie hebben gedwongen'. Dat zijn weer lang niet allemaal loverboys, maar ook ouders en andere familieleden en een enkele drugsdealer. Het aantal 'pooiervriendjes' of loverboys die Venicz en Vanwesenbeeck (1998) onder de zo gedefinieerde daders telden, ligt in feite ergens tussen de vijftig en honderd! Dat cijfer is van een totaal andere orde dan de 1500 à tweeduizend jeugdprostituees die steeds worden genoemd en een navenant groot aantal loverboys dat men daarbij veronderstelt.

Op zo'n golf van aandacht volgt een overheidsreactie. Er worden allereerst vragen gesteld in de Tweede Kamer. Örgu en Griffith vragen de minister van justitie namens de VVD over zijn aanpak, Van Heemst en anderen stellen vragen namens de PvdA en Vos en Tonkens doen dat voor Groen Links. Er komt een notitie Platform Jeugdprostitutie Nederland ten behoeve van het overleg met de ministeries van justitie en VWS (6.12.2003) en daarin wordt onder het *knelpunt loverboys* onder andere voorgesteld een expertisecentrum op te richten waar alle

¹² Een mooi onderwerp voor een apart studentenonderzoek!

kennis over het verschijnsel gebundeld zal worden. Minister Donner antwoordt de kamer op 28 april 2004 en daarin verzet hij zich opmerkelijk genoeg tegen het begrip loverboy! ‘Het zijn jongeren die uitermate kwalijke praktijken uitoefenen. De term loverboys is daarbij volstrekt misplaatst.’ Maar het verschijnsel als zodanig herkent hij heel goed.

De ultieme erkenning van de ernst van het probleem zou eruit bestaan het verschijnsel apart onder loverboy te registreren in de statistiek en er een apart wetsartikel tegen te maken. Zo ver komt het niet. Donner antwoordt dat ‘het in de prostitutie brengen van minderjarigen nu al is verboden’. In 2002 werden zestien zaken in Nederland daarvoor behandeld, in 2003 waren dat er 28. Maar het is waar: dat cijfer is ook nog niet eens uitgesplitst voor loverboys. Zal het daar nog van komen?

Zoveel is duidelijk: de empirische werkelijkheid geeft er geen aanleiding toe het probleem van de loverboys apart te benoemen. Binnen de wereld van prostitutie en souteneurs komt sinds jaar en dag en overal ter wereld de figuur voor van de pooier die jonge vrouwen verleidt om ze in de prostitutie te brengen. De kwestie is in Nederland opgeklopt en overdreven. De feiten geven geen aanleiding om een apart beleid te ontwikkelen.

Een definitie van het verschijnsel loverboy

Alvorens verder te gaan met het bepalen van een antwoord op de vraag wie er bij de weddenschap in het Amsterdamse Lagerhuis nu gelijk heeft, is het noodzakelijk om een afspraak te maken over de definitie van het verschijnsel. Een juridische omschrijving bestaat vooralsnog niet en we zullen het moeten doen met een sociaal-wetenschappelijke definitie. Het fundamentele probleem van iedere definitie is om hem niet te klein en niet te groot te maken. Een minimale omschrijving leidt ertoe dat het verschijnsel overvloedig wordt waargenomen, nadere specificaties perken het aantal te meten gevallen juist in. We kiezen ervoor onze netten zo wijd mogelijk uit te werpen door in de definitie enkel de essentie op te nemen. Nadere specificaties komen aan de orde wanneer we (de varianten van) het verschijnsel nader beschrijven. De omschrijving van de Amsterdamse politie kan als achtergrond dienen. Het is duidelijk dat het bij de loverboy gaat om een figuur die optreedt in de wereld van de commerciële prostitutie. In het algemeen zijn souteneurs mannen die profiteren van de verdiensten van prostituees. *Loverboys vormen een bijzondere variant van soutenage: ze gebruiken hun liefdesrelatie met een vrouw om haar in de prostitutie te brengen en te exploiteren.* Dit is de kern van het verschijnsel.

Deze omschrijving lijkt wijd, maar het sluit duidelijk twee dingen uit. Ten eerste bedoelen we er niet mee dat jongens hun partners delen met vrienden of al dan niet tegen betaling ‘uitleenen’ aan andere mannen, het moet echt gaan om regelmatige werkzaamheid in de prostitutie. Ten tweede: als het probleem werkelijk bestaat, is het waarschijnlijk dat een groot aantal potentiële slachtoffers vroegtijdig door hun ouders, vriendinnen, leerkrachten of hulpverleners van het traject af worden gehaald. We sluiten met onze definitie alle gevallen uit waar prostitutie misschien wel in de bedoeling (van de loverboy) heeft gelegen, maar waarbij die opzet niet is geslaagd.

In de meeste (expliciete of impliciete) definities die ons onder ogen kwamen, worden bestanddelen toegevoegd. Ten eerste wordt de liefdesrelatie met *opzet* door de jongeman begonnen om te eindigen in uitbating van prostitutie. Bullens en Van Horn (2000, p. 26) definiëren loverboys als pooiers die ‘met allerlei verleidingstechnieken zoals het geven van veel aandacht en cadeautjes, jonge kwetsbare meisjes tot hun vriendin maken om hen vervolgens de prostitutie binnen te loodsen’. Dat element laten we welbewust weg omdat er andere mogelijkheden bestaan: een oprecht begonnen liefdesrelatie onttaardt in een loverboy-verhouding, het initiatief gaat uit van het meisje enzovoort. Om de vele mogelijkheden tot hun recht te laten komen zonder een deel bij voorbaat uit te sluiten, zijn we in staat om te onderzoeken

welke variaties bestaan. Ten tweede wordt vaak gesteld dat jongens zo'n relatie aangaan met een *minderjarig* meisjes met de bedoeling haar bij het bereiken van de leeftijd van achttien jaar – als prostitutie toegestaan is - te laten werken. Om dezelfde reden als de vorige laten we alle mogelijkheden open. Misschien wordt de relatie wel begonnen met vrouwen van ouder dan achttien of zijn ze al in de prostitutie werkzaam beneden de achttien. Dan is er, ten derde, het lastige punt van de *manipulatie en dwang*. De gedachte is dat hij de liefdesrelatie misbruikt om manipulatie of dwang (inclusief fysiek geweld) effectief te doen zijn. Waarom zou een vrouw zich anders tegen haar wil prostitueren? Het hangt er maar vanaf wie het beoordeelt, stelt Haveman (1996) terecht. Degenen die prostitutie negatief beoordelen, constateren gemakkelijk dat er sprake is van dwang, maar deelnemers aan de *prostitutiescene* zelf zien die dwang doorgaans minder gauw. De moeilijkheid voor ons als onderzoekers is dat alles zich afspeelt in private relaties, die door ons niet voor objectief feitenonderzoek toegankelijk zijn. Meisjes die bij de hulpverlening aankloppen hebben hun verhaal, maar het is waarschijnlijk dat hun loverboys daar desgevraagd een ander verhaal tegenover stellen. We kunnen wel iets aan met verslagen van afgeluisterde telefoongesprekken of observaties door de politie, maar die zijn slechts in een beperkt aantal gevallen verzameld. Onze taak is om de betrokkenen hun eigen verhaal te laten vertellen en daarbij past het opnieuw niet om via een definitie allerlei varianten uit te sluiten. En dan is er nog het probleem van de beoordeling. Onze definitie stelt dus wel de liefdesrelatie centraal, maar zonder nader vast te leggen op welke manier deze wordt uitgebuit.

Amsterdam

Het Lagerhuisdebat heeft nu twee pleidooien opgeleverd die allebei overtuigend zijn. Welke is waar? We spraken af dat we de weddenschap zouden laten beslissen door empirisch onderzoek. Aan ons is de vraag voorgelegd wat de aard en omvang van het probleem van de loverboys is in de stad Amsterdam. Nu wordt duidelijk waarom eerst een uitkomst moet komen van de weddenschap. Stel nu eens dat we de tweede hypothese moeten aannemen: er bestaat in Nederland geen bijzonder loverboy-probleem. In dat geval is daarmee de vraag naar de problematiek van loverboys voor Amsterdam beantwoord. Wanneer we de tweede hypothese afwijzen en dan is er dus wel sprake van een apart sociaal probleem, hoeft dit ook niet het geval te zijn in Amsterdam. Misschien komt het wel voor, maar niet in de hoofdstad. Welke overwegingen pleiten voor deze twee mogelijkheden?

Om dit meetbaar te maken moet eerst worden gekeken naar de rol van de locatie. Welke gelegenheid biedt Amsterdam voor loverboy-activiteit?

- Amsterdam vormt ten eerste het terrein waar jonge meisjes *gerekruteerd* kunnen worden. Er zijn scholen, uitgaansgelegenheden, opvanginstellingen en het vormt een knooppunt voor verkeer. Vooral de scholen zijn voor ons doel van belang.
- Ten tweede kan Amsterdam de *herkomstplaats* zijn van de jongemannen die loverboy worden.
- Ten derde biedt Amsterdam de gelegenheid om *prostitutiewerk* uit te oefenen. Er zijn bordelen, privé-huizen, clubs, escort services en er is straatprostitutie.

Rekrutering van meisjes

De eerste logische mogelijkheid is dat er in Amsterdam geen sprake is van een bijzonder probleem en we zullen dus een rekrutering van meisjes aantreffen van een omvang die in overeenstemming is met de grootte van de stad. Omdat er in Amsterdam 750.000 mensen wonen, wat gelijk staat met een kleine 5% van de Nederlandse bevolking van zestien miljoen, zou één

op de twintig prostituees die voor een loverboy werken – ceteris paribus - uit Amsterdam afkomstig moeten zijn.

De tweede logische mogelijkheid is dat er minder meisjes vandaan komen dan op basis van evenredigheid zou mogen worden verwacht. In de grote stad zijn meisjes misschien meer weerbaar tegen opdringerige jongemannen of sneller in het doorzien van hun snode plannen. Omgekeerd is het misschien gemakkelijker om naïeve meisjes uit kleinere steden en dorpen te halen.

De derde logische mogelijkheid is dat er meer meisjes vandaan komen. Het zou bijvoorbeeld kunnen dat er meer meisjes uit lagere sociale klassen afkomstig zijn of uit kwetsbare sociale milieus of dat zij meer bloot zijn gesteld aan de huidige multiculturele jeugdcultuur en zich makkelijker voegen in het gevolg van jongemannen met de meest geduchte reputatie.

Herkomst van de jongens

De eerste logische mogelijkheid is opnieuw dat er geen verschil bestaat tussen Amsterdam en de rest omdat het een globaal probleem vormt zonder geografische differentiatie.

De tweede mogelijkheid is dat het aantal jongemannen lager is. Opnieuw zou dat het gevolg kunnen zijn van het feit dat de loverboy-problematiek typisch een kwestie is van kleinere plaatsen en de provincie.

De derde mogelijkheid luidt dat er juist meer loverboys vandaan komen. Dat zou kunnen op grond van de overweging dat de risicogroep naar verhouding groter is. In Amsterdam wonen naar verhouding veel allochtonen en ook Marokkanen. Het kan ook zijn dat Amsterdamse jongens vertrouwder zijn met het verschijnsel prostitutie en de kansen om er geld mee te verdienen omdat zich daar verreweg de meest omvangrijke seksindustrie van Nederland bevindt.

Amsterdam als marktplaats voor prostitutie

De eerste logische mogelijkheid is weer dat het niet uitmaakt. Prostitutie komt overal voor en de souteneurs rouleren hun vrouwen zo vaak dat het niet erg meer uitmaakt.

Volgens de tweede optie zou Amsterdam juist minder prostituees en hun pooiervriendjes aantrekken dan verhoudingsgewijs in de rest van het land. De prostitutiesector in de hoofdstad geldt als de best georganiseerde markt van seksueel vermaak in het land. Er zijn grote professioneel geleide prostitutiebedrijven, er is een grote branchevereniging en men stelt zich te weer tegen invloeden van parasitaire souteneurs (en mensenhandelaren). Iedereen heeft er belang bij de regels na te leven en de gemeentelijke overheid handhaaft deze.

De derde mogelijkheid houdt in dat Amsterdam juist aantrekkelijk is voor jeugdprostitutie en dus voor loverboys. Hier is de grootste en de meest internationale prostitutie markt en het is relatief makkelijk om kamers te huren bij grote, onpersoonlijke bedrijven.

Welke van deze lijst van veronderstellingen is juist? Ons onderzoek bestaat eruit informatie te verzamelen bij alle partijen die er iets over zouden kunnen weten. We gaan op bezoek bij personen en instellingen en vragen zowel naar indrukken als naar cijfers. We nemen er geen genoegen mee wanneer respondenten zeggen dat iets veel voorkomt, we vragen door: hoe vaak precies in het afgelopen jaar? De onderzoekers klampen zich niet vast aan één rigide methode van materiaalverzameling, maar doen wat hun hand te doen vindt. Soms kunnen zij niet meer dan interviewen, bij andere informatiebronnen is het mogelijk om administraties in te zien, enquêtes te organiseren (o.a. via internet) of directe observaties te verrichten. De onderzoeksstrategie is principieel improviserend.¹³

¹³ We gaan te werk volgens de principes van de moderne stadsetnografie, zie bijvoorbeeld J. Ferrell en M. S. Hamm (red.), 1998, *Ethnography at the edge*, Northeastern University Press, Boston.

Iedereen in het onderzoeksteam is verantwoordelijk voor het beoordelen van de informatie uit één van deze bronnen en de vraag die de schrijver van elk hoofdstuk moet beantwoorden luidt: pleit de informatie uit deze bron voor de eerste of de tweede veronderstelling? En: als er iets wordt gevonden, hoe beoordelen wij dat voor het geval Amsterdam. Hier doet de laatste reeks van veronderstellingen (neutraal, ondervertegenwoordiging of oververtegenwoordiging) dienst. We gaan kijken bij de volgende instellingen of personen en plaatsen de onderzoeksresultaten in de volgorde van de hoofdstukken:

- De Amsterdamse scholen: hoofdstuk 2
- De hulpverleningsinstellingen: hoofdstuk 3
- Politie en justitie: hoofdstuk 4
- De loverboys zelf: hoofdstuk 5
- De prostitutiebranche: hoofdstuk 6

Wanneer de oordelen uit alle hoofdstukken worden samengenomen zal het eindoordeel in hoofdstuk 7 worden gegeven. Het eindresultaat: voor en tegen welke hypothesen pleit wat wij vinden?

Hoofdstuk 2

Loverboys op scholen

Vormt Amsterdam een rekruteringsgebied voor loverboys? Uit de literatuur en het onderzoek tot nu toe hebben we die indruk niet gekregen. Het prototype slachtoffer is het wat naïeve meisje, afkomstig uit kleinere steden of de provincie. Een van de hoogst genoteerde risicoplaatsen voor loverboys vormen de middelbare scholen. Betekenen zij voor de scholen van Amsterdam net zo'n plaag als men elders beweert? Een indruk van de kwantitatieve omvang van het aantal Amsterdamse meisjes dat door toedoen van loverboys in de prostitutie verdwijnt, hopen we te krijgen door een inventarisatie op alle middelbare scholen in Amsterdam. Daartoe maken we gebruik van de Scholengids 2004 van *Het Parool* waarin 52 scholen zijn opgenomen. Alle scholen zijn aangeschreven met de mededeling dat we op een bepaald tijdstip telefonisch contact zullen opnemen en met het verzoek iemand binnen de school aan te wijzen die ons geïnformeerd te woord zou kunnen staan over het probleem van de loverboys. Op het aangekondigde tijdstip zitten wij met een batterij onderzoekers klaar om onze gesprekspartners een aantal vragen voor te leggen. We willen weten (a) of ze ooit met het verschijnsel 'loverboys' zijn geconfronteerd; (b) of er leerlingen slachtoffer zijn geworden van loverboy-praktijken; (c) uit welke signalen men dat afleidt en (d) hoeveel slachtoffers er in een bepaalde tijdperiode mogelijk zijn gemaakt. Ook willen we weten of er (e) mogelijk loverboys in of rondom de school zijn gesignaleerd en uit welke signalen men dat heeft afgeleid. Los van de vraag of het verschijnsel zich daadwerkelijk heeft voorgedaan, vragen we ons ten slotte af (f) of er door de school voorzorgmaatregelen zijn genomen en zo ja, welke. Op de meeste scholen zijn vertrouwenspersonen, *counselors* of medewerkers met vergelijkbare taken werkzaam die ons te woord staan. Dat is overigens lang niet altijd dezelfde middag. Bij de meeste scholen moeten we vele malen terugbellen voordat we de juiste persoon te pakken hebben. Bij veel scholen moet men ruggespraak houden alvorens ons de gevraagde informatie te kunnen geven. Het merendeel van de scholen is echter zonder meer bereid medewerking te verlenen. Twee scholen weigeren, van vier scholen krijgen we ook na veelvuldig terugbellen de juiste persoon niet te pakken. We houden informatie van een geheel bevredigend aantal van 46 scholen over. In de tabel is te vinden op hoeveel Amsterdamse scholen slachtoffers dan wel daders van loverboy-praktijken zijn gesignaleerd. We geven weer hoeveel slachtoffers er mogelijk zijn gesignaleerd, over het daadwerkelijk in de prostitutie brengen kan men ons geen uitsluitsel geven. Dat onttrekt zich meestal aan de waarneming van onze respondenten.

Tabel: Amsterdamse middelbare scholen en gesignaleerde loverboys

| | Mogelijk concrete slachtoffers | Mogelijke daders |
|--------|--------------------------------|------------------|
| Wel | 18 | 16 |
| Niet | 28 | 30 |
| Totaal | 46 | 46 |

Bron: telefonische enquête oktober/November 2004

Geen slachtoffers

Op bijna tweederde van de door ons bereikte scholen zijn geen concrete slachtoffers van loverboys bekend. Sommige gesprekspartners noemen spontaan kenmerken van hun school die ze tot nu toe voor het verschijnsel behoed heeft. Die kenmerken zijn zeer divers en in sommige gevallen lijken ze onderling ook tegenstrijdig. Enerzijds wordt een blank leerlingenbestand als een veilige jas beschouwd, ‘wij zijn een honderd procent witte school, bij ons doet het verschijnsel zich niet voor’ en ‘veel kinderen komen uit een goed gezin met hoog opgeleide ouders’. Maar ook de dominantie van een minderheidscultuur wordt als bescherming tegen loverboys ervaren. Zowel de representant van een Islamitische school als van een joods-orthodoxe school gaan er zonder meer vanuit dat een dergelijk verschijnsel zich op hun school niet kán voordoen. Daarvan zijn ze zo overtuigd dat ze het ook onnodig vinden preventieve maatregelen te nemen. De vertegenwoordiger van een school met overwegend Surinaamse kinderen meent dat het probleem zich onder die groep niet voordoet. Verschillende respondenten zijn bovendien van mening dat hun school gevrijwaard is gebleven van dit fenomeen vanwege de kleinschaligheid van de school en de grote mate van sociale controle.

We vragen de vertrouwenspersonen ook hoe zeker ze er van zijn dat er inderdaad geen leerlingen voor de prostitutie zijn geronseld. Hebben zij een zodanige vertrouwensband met de leerlingen dat ze op de hoogte gesteld zouden worden van dergelijke problemen? Op die vraag krijgen we twee verschillende antwoorden. Een deel van de respondenten kan zich niet voorstellen dat als zich zoiets met een meisje zou voordoen, ze daar niet op de een of andere manier informatie over zouden krijgen. Misschien niet van het meisje zelf, maar toch in ieder geval van vriendinnen of familie van het meisje. ‘Zo gaat het met alle problemen. Je krijgt signalen uit verschillende hoeken en dan vraag je de leerling zelf of er iets aan de hand is.’ Zij zijn vrijwel zeker van hun conclusie dat er op hun school geen slachtoffers van loverboys waren of zijn. Bij andere scholen is men daar minder zeker van. Juist meisjes van VMBO-scholen, die gelden als de meest kwetsbare schoolcategorie, verdwijnen na hun zestiende uit het zicht van de school. Zij sluiten niet uit dat meisjes al tijdens hun schoolperiode worden geïnitieerd, maar dat de school dan nog geen onraad ruikt, omdat zich feitelijk nog niets laakbaars voordoet.

Ook scholen waar nog geen concrete slachtoffers zijn gesignaleerd, nemen soms wel preventieve maatregelen om hun leerlingen ook in de toekomst te beschermen tegen verleidingstechnieken van loverboys. Soms summier, in de vorm van voorlichting tijdens de les maatschappijleer, soms zeer uitgebreid met toneelvoorstellingen, films en dergelijke. Onze zegslieden vertellen te zijn bezocht door een medewerker van *Het scharlaken koord* die voorlichting komt geven en die voorlichtingsmateriaal ter beschikking stelt. Ook wordt hun project *Beware of Loverboys* genoemd, een programma met een zeer uitgebreid toegespitst activiteitenpakket.

Wel slachtoffers

Achttien van onze gesprekspartners vermoeden dat ze *wel* te maken hebben gehad met concrete slachtoffers van loverboys. Er worden lage aantallen genoemd: één tot maximaal vier meisjes per school vanaf het jaar 2000. Sommige weten het precieze aantal niet en spreken van één à twee of van twee à drie slachtoffers. Deze onnauwkeurigheid doet vreemd aan bij een verschijnsel dat toch wel dramatisch moet zijn op school als het zich voordoet. We moeten ons echter realiseren dat het steeds om potentiële, mogelijke slachtoffers gaat. Want geen van de respondenten heeft daadwerkelijk een van de oud-leerlingen in de prostitutie aange troffen. Een enkeling heeft van horen zeggen dat een leerling nu werkzaam zou zijn in de prostitutiebranche of weet van collega’s dat dat in het verleden is voorgekomen, maar meestal

beantwoordt men die laatste, allesbepalende vraag met: ‘nee, ik geloof dat het zover niet is gekomen.’ De meisjes die genoemd worden, hadden echter wel allerlei signalen afgegeven die het vermoeden opriepen dat ze in contact stonden met een loverboy. In totaal noteren we een aantal van 24 à 28 potentiële slachtoffers in grofweg de afgelopen vier jaar. Daarnaast is er één school waar vermoed wordt dat er de afgelopen jaren een tiental slachtoffers zijn gemaakt. Onze contactpersoon spreekt van een omvangrijk probleem en: ‘Als andere scholen zeggen dat dat niet zo is, dan heb ik daar zo mijn twijfels over’. De school staat immers niet graag te boek als een instelling waar Uw dochters zulke risico’s lopen. De volgende signalen duiden er volgens onze respondenten op dat een meisje mogelijk tot de risicogroep heeft behoord. Deze signalen komen grotendeels overeen met de kenmerken die hulpverleningsinstaties noemen en die ook in voorlichtingscampagnes naar voren komen (zie hoofdstuk 1).

Het meisje komt zelf praten

De prestaties van het meisje gaan achteruit

Het meisje spijbelt

Er hangen jongens om haar heen

Het meisje draagt veel sieraden, dure kleren

Het meisje blijft een weekend lang afwezig

Het meisje wordt steeds door oudere jongens opgehaald

Ze noemt steeds weer dezelfde jongensnaam

Het meisje steelt om de schulden van haar vriend af te betalen

Gesprekspartners op scholen die wel met loverboys te maken hebben gehad, noemen kenmerken van hun school en hun leerlingen die hen tot een aantrekkelijk doelwit zouden kunnen maken. Risico’s lopen volgens hen grotere, gemengde scholen waar lager voortgezet onderwijs wordt gegeven. De slachtoffers zijn volgens hen meisjes met de kenmerken die we in de literatuur al hebben leren kennen: laag zelfbeeld, onzeker, geen veilige thuissituatie en behoorlijk naïef. Als er een etnische achtergrond genoemd wordt, is dat meestal de Marokkaanse of Turkse. Als (vertrouwens)personen binnen de school eenmaal het vermoeden hebben dat een of meer meisjes door loverboys worden benaderd, weten ze vaak niet hoe ze op een effectieve wijze moeten interveniëren. Hoe meer aandacht er aan het verschijnsel gegeven wordt, hoe spannender meisjes het lijken te vinden! Meisjes genieten enorm van de aandacht die ze van jongens krijgen, ondanks het feit of misschien juist omdat ze gewaarschuwd worden dat die jongens wel eens slechte bedoelingen met hen zouden kunnen hebben. Een Marokkaans meisje van wie men vermoedde dat ze contact had met een loverboy, werd iedere dag tot 17.00 uur op school gehouden tot haar vader of oudere broer haar kwam halen. Op een middag wist ze echter toch weg te komen en ze bleef vervolgens een heel weekend weg. Andere respondenten stellen juist dat ze de ouders niet zonder toestemming van de leerling willen inlichten, omdat ze bang zijn dat er dan nog meer problemen zullen ontstaan. In een aantal gevallen leidde intensieve bemoeienis van de school ertoe dat het meisje van school is gegaan en weet men niet wat er daarna van haar geworden is.

Daders

Op zestien scholen zegt men regelmatig met potentiële daders te zijn geconfronteerd. Slechts op één school noemt men twee leerlingen die mogelijk als loverboy opereren. De overige scholen reppen over rondhangende jongeren voor hun school in dure, glimmende auto’s, veelal van Marokkaanse of Surinaamse afkomst, die meisjes aanspreken. Respondenten vermoeden dat het hier gaat om jongens met kwade bedoelingen, maar zeker zijn ze daar ook weer niet van. Het kunnen evengoed broers of andere familieleden zijn, in een geval is dat zelfs

expliciet vastgesteld. Of gewoon jongens die meisjes proberen te versieren, zonder dat ze daar kwade bedoelingen mee hebben. Het kunnen ook jongens zijn die met drugs in de weer zijn. Men is op de meeste scholen niet van dit bezoek gediend. Enkele respondenten verhalen van assertieve reacties van docenten. Zo wordt verteld van een directeur die naar buiten gaat om foto's van de jongens te maken en docenten die de jongens dwingend aanraden te vertrekken.

Periode

Om enige indruk te krijgen van de omvang van het probleem vragen we scholen ons de precieze aantallen slachtoffers van de afgelopen jaren te noemen, vanaf ongeveer 2000. Een klein aantal respondenten zegt dat het hoogtepunt van het probleem zich alweer enige jaren geleden heeft voorgedaan, op één school wordt zelfs gesproken van acht jaar geleden. Tegelijkertijd zijn er scholen waar men het laatste jaar voor het eerst te maken heeft met een leerling die signalen afgeeft, waarvan men inmiddels heeft geleerd dat het kan duiden op contact met een loverboy. Misschien zijn die loverboys inderdaad al langer actief, maar het wordt pas recentelijk onderkend.

Conclusie

Uit het scholenonderzoek wordt duidelijk dat men op een minderheid van scholen wel met het verschijnsel loverboys geconfronteerd is, maar het aantal is niet enorm en de onzekerheidsmarge is groot. Men is zich van het probleem in het algemeen wel bewust, maar de vraag naar concrete ervaringen op deze school op dit moment levert steeds weinig resultaat op. De signalen waarmee men het verschijnsel probeert te duiden kunnen ook heel goed op iets anders wijzen. Feitelijk ziet men immers niet veel meer dan dat jonge meisjes in de ban zijn van veelal Marokkaanse of Surinaamse jongens die hen met cadeautjes proberen te paaien. Gevallen van meisjes die daadwerkelijk in de prostitutie beland waren, was geen van de respondenten uit eigen waarneming bekend. We moeten wel bedenken dat onze vragenronde ook een beeld kan geven dat positiever is dan de werkelijkheid, omdat meisjes uit risicogroepen vaak al van school zijn op het moment dat ze daadwerkelijk (legaal) in de prostitutie gebracht zouden kunnen worden. Scholen lopen bovendien niet graag te koop met het probleem en maken mogelijk niet altijd melding van concrete gevallen. In dat geval zouden de Amsterdamse slachtoffers echter in andere delen van het onderzoek naar voren moeten komen. We lopen hier op de volgende hoofdstukken vooruit door te zeggen dat dit niet zo is. Om helemaal zeker te zijn zouden we dezelfde enquête bij enkele middelbare scholen, speciaal van het type VMBO, moeten organiseren in kleinere steden in de provincie. Dit is één van de vele losse eindjes die we bij dit onderzoek moeten laten hangen.

Hoofdstuk 3

De hulpverleningsinstellingen

Als het probleem van de loverboys al bestaat dan moeten hulpverleningsinstellingen in Amsterdam er de laatste jaren in ieder geval mee te maken krijgen. Het zijn de hulpverleners die het sociale probleem op de agenda hebben gezet en die komen nu aan het woord. We hebben gesprekken gevoerd met Amsterdamse hulpverleners in uiteenlopende instellingen. De vraag die we in dit hoofdstuk willen beantwoorden is weer of er op basis van de informatie verstrekt door hulpverleners aanleiding is om voor de eerste hypothese – er bestaat (in Amsterdam) geen apart loverboy probleem – dan wel de tweede hypothese - (in Amsterdam) bestaat wel een loverboy probleem – te kiezen.

Wanneer zijn loverboys ontdekt door de hulpverlening?

In hun invloedrijke rapport over prostitutie van jonge meisjes schrijven Venicz en Vanwesenbeeck (1998:14) over ‘een verpletterend aanbod van jeugdhulpverlening in Amsterdam’. Alleen al om die reden mogen we verwachten dat er een aanzienlijk probleem wordt gesignaleerd.

Midden jaren negentig begint het Toos Heemskerk, medewerkster van *Het scharlaken koord* in Amsterdam, op te vallen dat er steeds meer jonge Nederlandse meisjes op de Wallen werken. Uit de verhalen die de meisjes vertellen, blijkt dat velen op de Wallen terecht zijn gekomen via een loverboy. Het gaat om meisjes uit verschillende grote en middelgrote steden in Nederland. Omdat het geen Amsterdamse meiden betreft, wordt het probleem door beleidsmakers jarenlang niet erg serieus genomen. Sinds een aantal jaren komen er volgens twee medewerkers van SAMAH (Stichting Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers Humanitas) ook vanuit asielzoekerscentra en de zogenoemde ‘kleine wooneenheden’ waar alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA’s) worden ondergebracht, steeds meer signalen dat ook AMA’s in handen zouden vallen van pooiers. Of het hier om loverboys gaat of eerder om internationaal opererende mensenhandelaren is vooralsnog onduidelijk. In ieder geval blijkt dat in de buurt van sommige opvangvoorzieningen regelmatig jongens en jonge mannen rondhangen die meisjes een lift aanbieden naar de stad. Op die manier proberen ze contact aan te knopen met de meisjes. Later blijkt dan dat een enkeling in de prostitutie terecht is gekomen.

Hoe groot is het probleem op dit moment?

We kijken eerst naar drie algemene instellingen voor kwetsbare meisjes. Twee medewerksters van *Streetcornerwork* die dak- en thuisloze jongeren begeleiden, signaleren dat er regelmatig jongens rondhangen in de buurt van verschillende opvanghuizen in Amsterdam. De medewerksters hebben het vooral over één jongen die steeds in de buurt van het inloopcentrum (alleen ambulante) waar zij werken te vinden is, maar die ook elders in de stad al zou zijn waargenomen in de buurt van de opvanghuizen. De medewerksters van *Streetcornerwork* merken dat deze jonge man steeds op zoek is naar nieuwe aanwas en dat veel meiden die de opvang zojuist binnenkomen met hem in contact staan. Ook zou hij meiden vaak hulp bieden wanneer zij nergens terecht kunnen. Hij probeert een wig te drijven tussen de meisjes en de hulpverleners om ze vervolgens te kunnen inlijven. Daarnaast probeert hij meisjes weg te lok-

ken bij hun vriendje. Meermaals is gebleken dat hij meisjes een lift aanbiedt, ze meeneemt naar zijn huis en dat hij hen geld en een slaapplek aanbiedt.

De medewerksters hebben diverse aanwijzingen dat meisjes door deze jongen ingezet worden als prostituee. Een van de meisjes die met hem meegegaan is, werd (onder invloed van drugs) wakker achter een raam elders in het land. Andere meisjes werden door hem meegenomen en werden bij hem thuis wakker en merkten dat ze tijdens hun slaap seks hadden gehad. Toch een *rape drug* gebruikt?

Daarnaast krijgen de medewerkers van *Streetcornerwork* regelmatig te maken met meisjes die voor loverboys werken of hebben gewerkt. Ook zouden loverboys veel mensen kennen binnen het circuit van opvanghuizen. Weggelopen meisjes zouden door deze jongens daarom gemakkelijk getraceerd kunnen worden. De medewerksters hebben het over een meisje dat een tijd door *Streetcornerwork* opgevangen werd maar toch weer werd opgespoord door haar loverboy. Uiteindelijk wist hij het meisje dat eerder voor hem had gewerkt, weer te overhalen tot de prostitutie. Van dit meisje is bekend dat zij door haar loverboy meegenomen wordt naar feestjes waar ze gedwongen wordt met verschillende mannen seks te hebben. Een ander meisje zou iedere dag naar een andere stad gebracht zijn waar ze in diverse privé-huizen seks heeft met mannen. Het feit dat het binnen het circuit van de opvanghuizen heel gemakkelijk is om een weggelopen meisje binnen een paar dagen weer terug te vinden, wordt door de medewerkster als een groot probleem beschouwd. Zij moeten tot hun wanhoop regelmatig met lede ogen aanzien dat meisjes vanuit de opvang weer terug gaan naar hun loverboy. Vooral wanneer meisjes niemand hebben op wie ze kunnen terugvallen is de verleiding groot om weer terug te vallen.

Hoewel er dus aanwijzingen zijn dat er jongens in de buurt van de opvanghuizen rondhangen om meisjes in de prostitutie te lokken, wordt tegen deze jongens geen aangifte gedaan omdat werkers het vertrouwen van de meisjes niet willen beschamen en omdat zij vrezen dat de jongens in een crimineel circuit verkeren en na de aangifte zinnen op wraak. Omdat uiteindelijk niemand ingrijpt, kunnen de jongens gemakkelijk hun gang blijven gaan.

Ook door een medewerkster van *Meisa*, een crisiscentrum voor meisjes met problemen, wordt erop gewezen dat er voor de deur van het tehuis vaak auto's staan geparkeerd met 'vlotte jongens' erin, die erop uit zijn meisjes uit het tehuis, maar ook meisjes uit een nabijgelegen school, 'op een geraffineerde manier' te versieren. Het vermoeden heerst dat sommige van de meisjes die in het opvanghuis verblijven in een loverboycircuit zitten. Meisjes uit Meisa zouden in de meeste gevallen nog niet in de prostitutie werken – het gaat ten slotte allemaal om minderjarigen – maar er zijn aanwijzingen dat een aantal meisjes in de zogenoemde inpalmfase verkeert. Medewerksters leiden dit af uit het feit dat sommige meisjes voortdurend met dure kleding thuishomen waarvan de herkomst niet te achterhalen is. Meisjes die slachtoffer worden van deze jongens, zouden in alle gevallen extreem kwetsbare meisjes zijn, die een reeks problemen achter de rug hebben en daardoor moeilijk opvoedbaar zijn. Hetzelfde verhaal krijgen we te horen van medewerksters van stichting SAMAH die erop wijzen dat de extreme kwetsbaarheid van AMA's ervoor zorgt dat zij gemakkelijk in de handen vallen van loverboys. AMA's zijn immers vaak hun hele netwerk kwijt en kunnen op niemand terugvallen wanneer zij problemen hebben. Binnen de kleine wooneenheden waar zij zijn ondergebracht, wordt vaak met personeel geschoven zodat de meiden heel moeilijk een band kunnen opbouwen met het personeel. Ook met hun voogd hebben ze meestal maar weinig contact. Leraren en AMA-begeleiders merken dan ineens dat meisjes zich anders gaan kleden, en vaak tot laat in de avond van huis zijn. In dat geval heerst het vermoeden dat meisjes in de prostitutie werken.

Door een medewerkster van Stichting *Het Spiegelbeeld*, een inloophuis voor Marokkaanse meisjes in Amsterdam, wordt het vermoeden uitgesproken dat sommige van de meisjes die bij deze stichting bekend zijn in de handen zijn gevallen van loverboys. De meisjes zouden door

hun Marokkaanse vriendjes verleid worden om met hen naar bed te gaan en vervolgens door de jongens worden gechanteed. Het zou vooral gaan om meisjes die ooit eerder het slachtoffer zijn geworden van incest. Kwetsbare meisjes dus die blijkbaar geen weerstand kunnen bieden aan de verleidingstechnieken van de jongens. Ook zouden er soms groepsverkrachtingen plaatsvinden die worden opgenomen of gefotografeerd. Meisjes worden er vervolgens mee bedreigd dat de opnames van de groepsverkrachtingen bij hun ouders terecht zullen komen. Hierdoor zouden zij vervolgens alles voor de jongens willen doen, zelfs in de prostitutie werken, zolang er maar niemand achter de groepsverkrachting komt. Volgens de medewerkster zouden juist meisjes die een hoofddoek dragen het slachtoffer worden van een loverboy omdat deze makkelijker te chanteren zijn.

Daarnaast hebben we gesprekken gevoerd met hulpverleners die zich bezig houden met de hulpverlening en advies speciaal aan prostituees op de Amsterdamse Wallen. Aan hen hebben we de vraag voorgelegd of er (in Amsterdam) sprake is van een apart loverboy probleem en zo ja hoe groot dat probleem is. Volgens de eerder genoemde Toos Heemskerk, medewerkster van *Het scharlaken koord*, zijn loverboys erg actief op de Amsterdamse Wallen. Zij meent op basis van haar praktijkervaring te weten dat een groot deel van de Nederlandse meisjes op de Wallen – vooral wanneer het meisjes betreft in de leeftijd van achttien tot twintig jaar - daar via loverboys terecht zijn gekomen. Zij baseert zich op gesprekken die zij de laatste jaren met de meisjes heeft gevoerd. Overigens betekent het niet dat alle Nederlandse prostituees op de Wallen in opdracht van loverboys werken. Uiteindelijk gaan nogal wat meisjes, wanneer ze wat ouder worden, op den duur immers voor zichzelf werken. Maar bij aanvang zouden de meesten daar via loverboys terecht komen. Op het ogenblik van ons onderzoek zijn zeventien van de 25 meisjes die begeleid worden door *Het scharlaken koord* slachtoffers van een loverboy.

Tot slot hebben we aan de hulpverleners gevraagd of zij een beeld hebben van de verschillende prostitutiemilieus waarin loverboys, als die al bestaan, opereren. De meeste hulpverleners zeggen daar geen zicht op te hebben. Zij die menen dat loverboys een apart probleem vormen, hebben het vermoeden dat meisjes – vooraleer ze in de raamprostitutie terecht komen – eerst in andere circuits werken. Zo denken sommigen dat minderjarige meisjes eerst op tippelzones terecht komen of dat zij ook wel eens mannen ontvangen op achterafkamertjes. Ook zouden er nogal wat slachtoffers van loverboys in de escortbranche werken, maar daarnaast wordt ook de mogelijkheid geopperd dat loverboys met de auto klanten ophalen die door de meisjes in de auto worden ‘afgewerkt’. Tot slot zouden meisjes ook boven koffiehuisen en cafés klanten ontvangen. Hoewel de hulpverleners wel vermoedens hebben van een alternatief circuit waarbinnen loverboys actief zijn moeten ze toegeven dat ze hier geen goed beeld van hebben.

De *William Schrikker Stichting* is een gespecialiseerde instelling voor jeugdbescherming, jeugdreclassering en pleegzorg van gehandicapte en chronisch zieke kinderen. Loverboys blijken op hun meisjes te jagen. Vanaf 2002 hebben vijftien van zulke zaken gespeeld (in acht gevallen daarvan betrof het sterke vermoedens) en daarbij kon door de jeugdbeschermers steeds op tijd worden ingegrepen voordat ze in volle omvang in de prostitutie terecht waren gekomen. Het ging nu om het verhuren en uitlenen aan de ‘vrienden’ van de loverboy. Op het moment dat de meisjes achttien jaar worden, zijn ze moeilijk bereikbaar en men vermoedt dat één van hen toch wel in de prostitutie werkt. In vier zaken is het gekomen tot een aangifte, maar die zaken zijn nog niet afgerond. Bij deze stichting heeft men zelf waargenomen dat loverboys te vinden zijn bij het Centraal Station en rond woonvoorzieningen en op scholen voor zulke meisjes.

Ondanks het feit dat er onder de hulpverleners feitelijk geen duidelijkheid bestaat over de omvang van het probleem van de loverboys geven de meesten wel voorlichting aan meisjes om hen in ieder geval te waarschuwen voor deze jongens. Zo wordt er in het opvangcentrum Meisa een keer per maand een band gedraaid over loverboys en wordt er eens in de zoveel tijd een avond georganiseerd rond het thema. Na de thema-avond wordt er apart met de meisjes gesproken waarbij het vermoeden aanwezig is dat zij in een loverboy circuit zitten of meisjes die daar vatbaar voor zouden kunnen zijn. Bij *Het scharlaken koord* loopt sinds een aantal jaren het project *Beware of Loverboys*, waarbij voorlichting wordt gegeven op middelbare scholen. Ook bij Stichting Het Spiegelbeeld worden themamiddagen gehouden die betrekking hebben op loverboys. Het loverboy-project van SAMAH genaamd *Les in de Liefde* is er speciaal op gericht om AMA's te waarschuwen voor loverboys.

De meeste hulpverleners vinden desondanks dat er op dit ogenblik nog niet genoeg gebeurt om meisjes uit de klauwen van loverboys te houden. Ze brengen naar voren dat er in Amsterdam een meldpunt zou moeten komen waar slachtoffers hun verhaal kwijt kunnen. Hulpverleners beschikken nu wel vaak over aanwijzingen dat er met een meisje iets aan de hand is, maar ze kunnen weinig doen om ze te helpen. Via een dergelijk meldpunt zou beter zicht kunnen worden verkregen van de omvang van het probleem en er zou wellicht meer duidelijkheid ontstaan over de alternatieve circuits waarbinnen jongens opereren.

Vijf wandelingen op de Wallen

Uit de gesprekken met de hulpverleners is veel interessante informatie naar voren gekomen. Het probleem is echter dat het hier vaak om vermoedens, kleine aantallen en kinderen die niet Amsterdams zijn, gaat en dit alles vormt geen hard bewijs. Ook blijkt dat hulpverleners elkaar tegenspreken. Zo is onder andere gebleken dat volgens een van de hulpverleners in het Wallengebied loverboys een groot probleem vormen terwijl een andere hulpverleenster op basis van haar praktijkervaring beweert dat het fenomeen in zijn zuiverste vorm zelden voorkomt. Om die reden gaan we zelf met hulpverleners mee naar de Wallen.

De eerste keer dat een van ons rondloopt op de Wallen nemen we niet zoveel meer waar dan een paar gasten die opzichtig rondhangen bij werkende meiden. Er zijn jongens met gouden kettingen om die met vrouwen babbelen en waarbij duidelijk is dat ze geen klant zijn, maar aan het werk (en niet om schone lakens te brengen). De meiden staan achter de ramen en proberen klanten naar binnen te lokken. Er lopen hier en daar mannen rond, er wordt af en toe getelefoneerd, hier en daar loopt een klant een bordeel binnen, maar er is niets dat er op wijst dat er loverboys in de buurt rondhangen. Het bekende verhaal van de loverboy die steeds in de buurt van het bordeel rondzwerft en het aantal klanten telt dat bij zijn vriendin naar binnen gaat, die eens in de zoveel tijd het geld komt ophalen, wordt op het eerste gezicht niet bevestigd. Maar misschien kijken we niet goed. Vandaar dat we besluiten om ons een aantal avonden te laten rondleiden door verschillende professionals die het Wallengebied goed kennen.

De tweede avond gaan we met z'n allen samen onder leiding van Joep de Groot, de wijkagent van de Wallen die zojuist met pensioen is gegaan. Hij vertelt vooral van de geschiedenis. 'Vroeger waren er veel illegale vrouwen – bij één van onze controles was 74 procent illegaal – maar nu de politie meer controleert is dat veel minder. Op dit ogenblik werken er veel meer jonge meiden dan twintig jaar terug, maar de 'omloopsnelheid' is hoog en daarom kennen we ze minder goed'. De politie heeft er sowieso minder zicht op dan vroeger. 'Toen hadden we nog een vertrouwenspositie en die vrouwen konden bij ons terecht. Nu is het politiewerk vooral controle en dat is veel zakelijker geworden. De moeilijkheid is: preventie en dienstbaarheid laten zich niet in cijfers uitdrukken'. De Groot heeft in de buurt altijd wel pooiers gezien, maar hij realiseert zich wel dat er nu gasten rondlopen die er een kei in zijn om kwetsbare meisjes aan zich te binden, 'net als de mannen van de Scientology Kerk die uit het pu-

blik mensen rekruteren om ze financieel een poot uit te draaien.’ Hij heeft ook de mobiele telefoon in de wijk zien komen en spreekt, niet onaardig, van ‘prostitutie op afstandsbediening’. Al met al hebben we de loverboys zelf nog steeds niet gesproken en ook niet met de prostituees die voor hen werken. Het lijkt bovendien vruchtbaarder om met een kleiner gezelschap te opereren.

Op twee avonden gaan we mee op stap met Toos Heemskerk van *Het scharlaken koord*. Zij werkt al negen jaar op de Wallen en heeft een ruime ervaring opgedaan in het leggen van contacten met de meisjes die achter de ramen zitten. Hierdoor heeft zij de afgelopen jaren een goed beeld gekregen van de meisjes die er werken en heeft ze de populatie meiden ook regelmatig zien veranderen. Tijdens onze rondleiding door Toos hebben we de kans om met meisjes te praten en krijgen we te horen hoe de meisjes daar terecht zijn gekomen. De onderzoekstechniek die we nu toepassen staat in de handboeken beschreven als de *gecontroleerde observatie*. Nu gaat het erom het aantal gevallen dat aan de definitie van (slachtoffer van) loverboys voldoet, te tellen. Dat zijn er op een doordeweekse avond twintig. We vragen haar steeds bij de prostituee binnen te gaan zodat we dit bij haar zelf kunnen verifiëren. Terwijl de hulpverleenster en een vrouwelijk lid van ons onderzoeksteam naar binnen stappen, draait een man uit ons team op enige afstand. Hij kan daar ongemerkt goed waarnemen hoe een Marokkaans ventje achter de twee vrouwen met handgebaren aan de prostituee duidelijk maakt dat dit oponthoud niet te lang mag duren.

Tijdens wandeling drie maken we kennis met een veelkleurig gezelschap aan meisjes. We proberen echter zoveel mogelijk Nederlandse meisjes te spreken – want die zouden volgens Toos vooral slachtoffer zijn van loverboys – om enigszins een idee te krijgen van de redenen dat zij daar terecht zijn gekomen. Twee Nederlandse meisjes geven aan dat ze bij *Pretty Woman* in behandeling zijn, en weigeren verder ieder gesprek. Zij zien er erg jong en bleekjes uit en hebben allebei opzichtige tatoeages rond hun navel. Een ander Nederlands meisje vertelt op achttienjarige leeftijd geheel op eigen initiatief de prostitutie in te zijn gegaan. Een aantal jaren later, wanneer ze besloten heeft de prostitutie de rug toe te keren, krijgt ze een relatie met een jongen die haar dwingt om als prostituee te werken. Tijdens de periode dat ze met hem een relatie heeft, wordt zij door hem regelmatig mishandeld – aan een van de mishandelingen houdt ze gescheurde trommelvliezen over – en dwingt hij haar om drie jonge meisjes in te werken in het vak. Een ander meisje vertelt door haar vriend op een dag van school gehaald te zijn en regelrecht naar de Wallen te zijn gebracht waar hij een kamer voor haar huurt en haar dwingt om als prostituee te werken. Zij besluit uiteindelijk bij hem weg te lopen maar gaat na het beëindigen van haar relatie door met werken in de prostitutie. Zij maakt volgens eigen zeggen voortdurend mee dat jongens bij haar aankloppen en hun diensten als pooier aanbieden. Volgens haar zouden er veel jongens actief zijn op de Wallen die er op uit zijn meisjes in de prostitutie te brengen. We spreken een meisje die zich nu als de echte partner van een pooier beschouwt en die haar man helpt andere meisjes te rekruteren; zij is zijn vrouw, alle andere noemt hij zijn ‘bitches’ (vergelijk de MTV-terminologie van de gangsta rap). Drie Nederlandse meisjes, waar wij aan het eind van de avond langsgaan, hebben allemaal opzichtige tatoeages op hun lichaam met namen van jongens. Toos weet uit eerdere gesprekken die zij met de meisjes heeft gehad dat zij hier allemaal terecht zijn gekomen via hun vriend. Hoe dat dan precies gegaan is kunnen we echter niet vragen omdat dit wellicht te confronterend zou zijn voor de meiden.

Tijdens die derde wandeling met de hulpverleenster op de Wallen luisteren we vooral naar de verhalen die de meisjes vertellen. Het is duidelijk, of het lijkt uit de gesprekken in ieder geval aannemelijk, dat van degenen die we spreken zes van de zeven meisjes via een of andere loverboy constructie in de prostitutie terecht zijn gekomen. Na de eerste avond vragen we ons af of dat toeval is. Daarom gaan we nog een keer, numero vier, mee op stap met Toos en besluiten nu wat meer systematisch te tellen hoeveel van de meisjes die wij tegen komen hier via

een loverboy zitten. De tweede rondleiding met Toos Heemskerk vindt plaats een aantal maanden na de eerste rondleiding en de meisjes die wij nu zien zijn allemaal andere meisjes. De route levert twintig meisjes op waarvan het aannemelijk is dat zij hier via loverboys terecht zijn gekomen. In zestien gevallen gaat het om Nederlandse meisjes uit de provincie. In één geval betreft het een Antilliaans meisje, in drie andere gevallen gaat het om Belgische meisjes. Deze drie laatsten zijn samen met hun Marokkaans vriendje uit België naar Nederland gekomen om te werken in de prostitutie. De heren bivakkeren in een hotel in de stad om na een aantal weken met vrouw en buit weer verder te trekken naar een andere plaats. Twee van de meisjes vertellen dat zij vaak jongens in grote auto's langs de ramen zien rijden met daarin lachende jonge meiden, die zich vergapen aan de meisjes die in de prostitutie werken. De meisjes zijn ervan overtuigd dat een groot deel onder hen korte tijd later, net als met hen is gebeurd, achter de ramen belanden.

Na de rondleidingen beginnen we er stilaan van overtuigd te raken dat loverboys op de Amsterdamse Wallen wel degelijk actief zijn. Echter, de meisjes komen niet uit Amsterdam. Maar we blijven met de vraag worstelen waarom sommige hulpverleners volhouden dat er geen bijzonder loverboyprobleem is in Amsterdam en anderen het tegendeel beweren. Wat in ieder geval uit de rondleidingen blijkt is dat de medewerkers van *Het scharlaken koord* te maken krijgen met een divers gezelschap van meisjes en niet alleen met de meest geëmancipeerde groep, die bijvoorbeeld aanklopt bij de vakbond van hoeren *De Rode Draad*. De groep waar *Het scharlaken koord* mee te maken krijgt, bestaat uit veel meisjes die in alle anonimiteit in de prostitutie werken en die uit zichzelf niet om hulp vragen. Onder deze weinig geëmancipeerde groep zitten blijkbaar nogal wat meisjes die via een of andere loverboyconstructie in de prostitutie terecht zijn gekomen. Blijkbaar is dit een groep die door sommige hulpverleners niet wordt gezien. Maar zoals we op die avonden zelf hebben kunnen constateren bestaat deze groep wel degelijk.

Conclusie

Op basis van de gesprekken met hulpverleners worden verschillende aanwijzingen gevonden voor het feit dat loverboys in Amsterdam actief zijn. Hoewel de hulpverleners toegeven bijna nooit over hard bewijs te beschikken hebben zij op basis van hun praktijkervaring heel regelmatig sterke vermoedens dat meisjes in een loverboy circuit terecht zijn gekomen. Zij baseren dit op verhalen die zij horen van meisjes die in handen gevallen zijn van loverboys, op het feit dat meisjes zich soms ineens anders gaan gedragen, zich anders kleden en met dure merkkledij thuiskomen waarvan de herkomst niet te achterhalen valt. Tegen de jongens die ervan verdacht worden zich met loverboy activiteiten in te laten, wordt bijna nooit aangifte gedaan, uit angst voor represailles. Ondanks het feit dat de meeste hulpverleners wel vermoedens hebben dat er in Amsterdam loverboys actief zijn spreken zij elkaar ook tegen. Zo wordt bijvoorbeeld door twee hulpverleners, die zich bezighouden met hulpverlening aan prostituees, een tegenstrijdig verhaal verteld. Op basis van de gesprekken en de rondleidingen die wij gehad hebben op de Amsterdamse Wallen, komen we tot de conclusie dat professionele hulpverleners die het dichtst bij de jonge prostituees op de Wallen staan, het beste zicht hebben op de aard en omvang van het probleem van de loverboys. Op basis van de gesprekken met de hulpverleners wordt de eerste veronderstelling voorzichtig bevestigd. Het loverboy probleem bestaat in Amsterdam als werkplaats. Maar is Amsterdam nu oververtegenwoordigd of juist niet? We kunnen het nog niet zeggen. Het verhaal van de hulpverleners sluit aan bij de conclusie uit het vorige hoofdstuk dat Amsterdam geen plaats is waar actief erg veel meisjes voor de prostitutie worden geworven.

Hoofdstuk 4

Politie en justitie

Wat merkt de politie van loverboys? Zijn er slachtoffers die aangifte komen doen? Arresteert de Amsterdamse politie loverboys en komt het dan tot strafrechtelijke vervolging? Zien Amsterdamse politiemensen op straat en in of rondom clubs en raamprostitutie slachtoffers van loverboys aan het werk? Kortom: wat weet de Amsterdamse politie op grond van eigen ervaringen van loverboys en vinden politiemensen dat er sprake is van een probleem? Ofschoon men er hier minder van weet, stellen we in het laatste deel van dit hoofdstuk dezelfde vragen aan justitie.

Om hier achter te komen, spreken we uitgebreid met een tiental politiemensen in Amsterdam, zowel teamleiders als uitvoerenden, bij de jeugd- en zedenpolitie of in het Wallengebied. De ene keer voeren we het gesprek op het bureau, de andere keer tijdens een nachtelijke rondwandeling over de Wallen en weer een andere keer gaan we samen met politiemensen na afloop van een interview de straat op en zien we hoe ze te werk gaan. Justitiële gegevens worden verzameld bij het openbaar ministerie in Amsterdam. We kijken dossiers in en spreken met vertegenwoordigers van het openbaar ministerie.

Politie

Weinig aan de hand?

Een eerste oriëntatie bij de politie naar het verschijnsel loverboys levert weinig aanknopingspunten voor het bestaan van een probleem in Amsterdam. De politie heeft er de afgelopen jaren weinig loverboy zaken ‘gedraaid’, slechts een of twee per jaar en dat is het verhaal dat we elke keer te horen krijgen. Oetse den Breejen, werkzaam bij de zedenpolitie in Amsterdam zegt dat er weinig meiden/prostituees zijn die zich bij de Amsterdamse zedenpolitie melden. ‘Dat zijn er niet veel en er is ook geen toename. Als dat zo was zouden we wel een zaak maken.’ Hij heeft ook gekeken in het XPOL-systeem op het trefwoord ‘loverboy’ en kreeg toen rond de vijftig meldingen. ‘Maar’, benadrukt hij, ‘dat was van alles en nog wat. Ook kinderen die weglopen en dat dan de ouders bellen en bang zijn dat het misschien met een loverboy te maken heeft, want ouders denken dat nu al snel, door alle media-aandacht.’ Als het criterium ‘dwang’ is, dan heeft hij ook niet de indruk dat er thans meer onder dwang wordt geprostitueerd dan vroeger.

In gesprekken met politiemensen die ruime ervaring hebben op de Wallen komt naar voren dat veel prostituees wel een vriendje hebben en daar ook vaak hun inkomsten mee delen, regelmatig zelfs volledig onderhouden. Het profiel van die vriendjes is wel veranderd in de loop der tijd, je vindt er bijvoorbeeld tegenwoordig meer Marokkanen onder. Maar prostituees hadden jaren geleden ook vaak een vriendje en de vriendjes van tegenwoordig zijn zelden echte loverboys. Eigenlijk, zo is de teneur, is er niets nieuws onder de zon. ‘Loverboys’ geldt als een modewoord. Op de Wallen had je altijd al mannen die vrouwen achter de ramen neerzetten. Misschien moet je die mannen ‘pooier’ noemen, zegt een andere man van de zedenpolitie ‘want vaak is er wel een soort relatie, en de man die daar dan voordeel uit trekt. Anders wordt het al snel vrouwenhandel. En voor een vrouw is het toch ook wel voordelig om een pooier te hebben. Er loopt toch veel rond daar en iemand kan zich opdringen. Ook in verband met lastige klanten is het handig.’ Den Breejen vindt loverboy typisch een modewoord, bestaat er echt zoiets? Of is er hier net zoiets aan de hand als met de zogenaamde seksfeesten

van notabelen met kinderen, *snuff movies* (waarin iemand echt wordt vermoord). ‘Iedereen kent de verhalen, maar in de hele wereld is nog nooit zo’n film gevonden.’ Er worden in de prostitutie ook nauwelijks ooit minderjarigen aangetroffen.’

Het is opvallend dat deze politiemensen hun oordeel afmeten aan het bestaan van de stereotyperende loverboy zoals die in de media is neergezet. De chef van de zedenpolitie: ‘Het zijn overheersende gladde jongens die het talent hebben om meiden te manipuleren. Het zijn meestal jongens van achttien, negentien jaar en dat gaat onbeperkt door, die er goed uitzien over het algemeen, het gaat vaak om Marokkanen, Turken of Antillianen. Ze dragen mooie kleren, hebben een mooie auto, kopen cadeautjes voor de meisjes en zo begint het.’ Dit type komen ze echter dus nauwelijks tegen.

Alle politiemensen waarmee we spreken, zeggen dat de overgrote meerderheid van de prostituees op de Wallen een of andere vorm van pooier-vriend hebben. Dames uit de Dominicaanse Republiek en Colombia zijn eigenlijk de enigen die helemaal onafhankelijk werken (althans onafhankelijk van mannen in Nederland). Maar wat is nu het verschil tussen een loverboy en een pooier? Projectleider van Gelder vertelt: ‘Als een vrouw wil werken in de prostitutie dan regelt ze een kamer, condooms, glijmiddel en dan regelt ze ook een pooier. Dus het gaat hier om een zakelijke overeenkomst. En loverboys, die keren dat om. Die gaan een relatie aan met een meisje, die dwingen haar in de prostitutie, die bedreigen en mishandelen haar. Dus dat is het verschil.’ Met andere woorden: niet alle pooier-vriendjes zijn ook loverboys. Het blijft lastig om nauwkeurig af te bakenen wie wel en wie niet slachtoffer is van een loverboy. Dé loverboy bestaat eigenlijk niet. ‘Loverboys hebben een emotionele binding met hun slachtoffer, maar dat geldt ook voor andere pooiers en zelfs vrouwenhandelaars. Je hebt jongens die hier geboren zijn en die meisjes voor hen laten werken. Maar dan heb je ook Albanen bijvoorbeeld die meisjes hier naartoe halen. Hen emotioneel bewerken, hen valse beloftes doen en hen vervolgens dwingen om achter het raam te zitten. Die geweld gebruiken om dit voor mekaar te krijgen. Wat is nu het verschil met wat loverboys doen? En wat ze allemaal gemeen hebben is dat ze meestal op een gluisperige manier te werk gaan.’

Wanneer we ’s avonds en ’s nachts voor de eerste maal met ervaren politiemensen over de Wallen lopen (in onze reeks de tweede wandeling), zien ook wij zelden jongens die passen in het profiel van de typische loverboy. En dat blijft zo als we later regelmatig op eigen houtje onze ogen op de Wallen de kost geven. We ontdekken slechts één café waar enkele jongens die wel voldoen aan het stereotiepe beeld een vaste stek hebben.

Wat we vaker waarnemen zijn jonge mannen die hun vriendin met de auto naar de Wallen brengen en die dan afzetten om achter het raam te werken. Maar die mannen rijden meteen weer door en vertonen geen neiging om hun vriendin onder controle te houden door bij de werkplek naar binnen te gaan en daar het verdiende geld op te halen.

Niet veel aan de hand dus en een duidelijk punt ten gunste van de tweede opinie van de denkbeeldige weddenschap in het Amsterdamse lagerhuis. Gelukkig reageert de politie nogal nuchter op alle publiciteit over loverboys.

Maar tegelijkertijd horen we ook verhalen van politiemensen die ons aan het twijfelen brengen. Zou de politie zo weinig zien omdat zij haar werkwijze zo heeft veranderd dat ze ook niet veel kán zien? De organisatie en werkwijze van de politie in de regio Amsterdam-Amstelland is in de loop der jaren sterk veranderd. In 1985 werden jeugd- en zedenpolitie samengevoegd. Begin jaren negentig is de aanpak van de criminele jeugd naar de wijkteams gegaan. Sindsdien werkt de zedenpolitie projectmatig, verdeeld over vier units: (1) een service-unit waar alles binnenkomt; (2) SKM: seksuele kindermishandeling en -misbruik van kinderen tot achttien jaar; (3) commerciële zedenzaken (kinderporno, pedofilienetwerken, prostitutie, controle clubs/bordelen/ramen); en (4) VAS: verkrachting, aanranding, schennis.

Een politiemans met lange ervaring in het Wallengebied vertelt over de teloorgang van het klassieke straatwerk, waarbij ervaren politiemensen systematisch contact leggen en onderhouden met prostituees om op de hoogte te blijven van het reilen en zeilen in de buurt. Dit 'kennen en gekend worden' is volgens hem drastisch minder geworden. De politie controleert tegenwoordig in bordelen op de Wallen prostituees eigenlijk alleen op leeftijd (ze moeten achttien jaar of ouder zijn) en op hun verblijfsstatus. Ze moet eigenlijk ook controleren op vrijwilligheid, maar dat is in de praktijk heel moeilijk vast te stellen. De Amsterdamse zedenpolitie komt bij controles van raamprostitutie en in clubs even weinig minderjarigen tegen als illegalen. Dat laatste is wel eens anders geweest. Aan het einde van de jaren tachtig troffen ze veel illegale vrouwen aan (onder andere uit Brazilië, de Dominicaanse Republiek en Oost-Europa), maar men houdt zich nu goed aan deze regels. Men heeft het gevoel ook nu nog echt wel te weten wat er in de prostitutiewereld omgaat. Misschien is de klacht over de afgenomen informatiepositie van de oude garde van de politie wel ingegeven door een geromantiseerd verlangen naar vroegere tijden. Maar toch. De zedenpolitie zelf vertelt ons dat ze zo veel andere zaken hebben dan pooierij, dat ze zich ook geen echt fenomeenonderzoek naar loverboys kunnen permitteren.

We doen via de politie nog een poging om er achter te komen of loverboys in de stad meisjes voor de prostitutie rekruteren. Ook dat levert weinig op, in de districten van de Amsterdamse politie wordt men er nauwelijks mee geconfronteerd. Als iemand het zou zijn tegengekomen dan is het wel Rob Raat, de man die al weer twintig jaar lang allerlei projecten (nu: *Beware Watch out*) onderneemt met lastige allochtone jeugd en vooral Marokkanen in Amsterdam-West. Ja, ook hij heeft de opwinding over loverboys in de Nederlandse media waargenomen en hij heeft bij zijn jongens wel eens een balletje opgegooid. Ze keken hem glazig aan, 'het zei ze absoluut niets'. Alle politiemensen die we spreken, zijn het erover eens dat zowel de prostituees als de pooiers meestal niet uit Amsterdam afkomstig zijn. Amsterdammers werken misschien ergens anders (om niet herkend te worden), maar niet hier. Het wekt enige verbazing te merken dat de politie die het probleem zo laag op de prioriteitenlijst heeft staan (zie verderop), wel investeert in preventielessen op scholen. Een zedenrechercheur geeft er les in en er is een voorlichtingsfilm gemaakt.

Ten slotte onderzoeken we in een gesprek met een politiemans van de criminele inlichtingeneenheid (CIE) die de Wallen en de wereld van de georganiseerde misdaad goed kent, of er enige waarheid schuilt in de veronderstelling die we in het eerste hoofdstuk poneerden over organisatie in de wereld van de pooiers. Ook dit slaat in Amsterdam nauwelijks aan. Er zijn internationale mensenhandelaren actief (ze richten zich op Oost-Europa; het Turks-Nederlandse milieu) en die zijn georganiseerd, maar de wereld van de moderne Nederlandse pooiers (die dus vaak van Marokkaanse afkomst zijn) kent niet meer dan een rolverdeling tussen eigen baasjes en helpers.

Toch een probleem?

Het verhaal dat er eigenlijk niets nieuws onder de zon is, horen we bij de politie steeds opnieuw. Iedereen vertelt het op zijn of haar eigen manier, maar de conclusie is telkens: we noemden ze vroeger geen loverboys, maar jongens en mannen die meisjes op een gewiekste manier aanzetten tot prostitutie, daar dwang en geweld bij gebruikten, die had je altijd al, ook in Amsterdam. Alles is weliswaar harder geworden en 'verallochtoniseerd', de werkwijze van dit type pooiers kennen ze al zo lang ze 'bij de baas werken'. De pooiers van de Wallen zijn wel harder en jonger dan twintig jaar geleden. Dat is het verschil. En er is nog een sterk contrast met de jaren tachtig: er zijn nu meer pooiers dan junken in de wijk.

Met name politiemensen die zelf op de Wallen de straat op gaan, zijn het erover eens dat het aanpakken van loverboys geen prioriteit heeft bij de leiding. Daar hebben zij gelijk aan. Ha-

rold van Gelder is hoofd van de zedenpolitie en hij erkent volmondig dat het aanpakken van loverboys niet behoort tot de kerntaken van zijn dienst. ‘Nu ja, als ik hoor dat een minderjarig meisje werkt dan ga ik daar wel naartoe en ik haal haar op, maar we hebben hier genoeg te doen en ik ga niet actief op zoek naar loverboys. Als we dat zouden doen, zal er al snel geklaagd worden dat we te weinig doen aan bijvoorbeeld kinderporno. Het werk dat we nu hebben, kunnen we al niet aan door gebrek aan mankracht.’ Het is dus zeker ook een kwestie van prioriteit dat er nauwelijks zaken zijn tegen loverboys in Amsterdam. Als de problematiek wel prioriteit krijgt, dan komen er vanzelf creatieve ideeën over de aanpak. Een teamchef geeft er nu al eentje weg: ‘Sommige meisjes die moeten bijvoorbeeld een SMS’je sturen wanneer ze geld hebben verdiend. Dat kunnen we tappen. En aan de hand van die tapverslagen zou je ze financieel kunnen afbranden. Dus op die manier zou je er veel meer kunnen pakken. Maar daar hebben we geen middelen voor.’

De mensen van het team prostitutiecontroleurs aan bureau Beursstraat zien het echter anders. Het kleine wijkteam mag zelf niet meer afhandelen dan 6-uurs-zaken. Serieuze zaken moeten zij aan collega’s overdragen. Maar dat heeft weinig zin, zegt men daar, want de jeugd- en zedenpolitie heeft het te druk met haar grotere onderzoeken. Dat er in de buurt toch nog iets aan opbouw van vertrouwen wordt gedaan met prostituees en bordeelhouders, is echt het resultaat van het toevallige feit dat in het wijkteam collega’s zitten die er hun hobby van maken, zo vertelt een van hen.

Tijdens onze eerste nachtelijke wandeling met drie mannen van dit wijkteam (wandeling vier in onze reeks) leren wij hun werkwijze kennen. De dienders lopen rustig rond en spreken zo nu en dan iemand aan. Hier gaat het om ‘kennen en gekend worden’. Wat betreft souterneurs is hun truc om alle pooierachtige figuren op straat, in de bordelen en in de horeca uit de anonimiteit te halen. Als hun namen en verblijfspapieren bekend zijn, kunnen dezen geen kant op wanneer er iets gebeurt. Allerlei illegalen doen dan ook hun uiterste best om onopgemerkt te blijven. Verder controleert het wijkteam vooral papieren en stapt bij prostituees binnen om een praatje te maken en op de hoogte te blijven. Een Russische vrouw moet wegens het ontbreken van een verblijfsvergunning onmiddellijk stoppen met werken. Het gaat dus duidelijk om twee functies: controleren en informatie bijhouden. Zoals de politie vroeger echt een vertrouwenspositie bezat, dat bestaat nu helaas niet meer. De politie controleert en registreert de individuele achtergronden van de mensen die met de prostitutie te maken hebben – mede op grond van privacy overwegingen – oppervlakkig. Ze hebben vermoedens over vrouwen die individueel onder dwang zitten, maar het echte verhaal leren ze sporadisch.

We spreken met een politieman die een soortgelijke taakopvatting koestert in het prostitutiegebied aan de Ruysdaelkade. Hij gaat ook met een zekere regelmaat langs de ramen en grijpt in als hem iets niet zint. Deze scene is klein en overzichtelijk genoeg om effectief op te treden. ‘Loverboys heb ik al lange tijd niet meer gezien. Maar toch, een tijdje terug waren hier van die Haagse jongens met een mooie auto en zo, die op mij de indruk maakten dat ze zich als pooier in wilden dringen. Ik ben op zo’n knaap (van Turkse afkomst) afgestapt en ik zei hem dat hij op mij een zeer ongunstige indruk maakte en dat hij voortaan beter weg kon blijven. Hij was overdonderd en zei schaapachtig dat hij dat dan inderdaad beter maar kon doen. Ik heb hem niet meer gezien.’

Op de Wallen heeft het wijkteam kans gezien om een fotoboek samen te stellen met ruim zeventig ‘koppen’ van pooiers waarvan zij de identiteit vast heeft kunnen stellen. Wanneer we die voor de eerste keer zien, verbazen wij ons erover dat deze kerels door sommige meisjes ooit ‘loverboys’ zijn genoemd. Het zijn goeddeels vreselijke tronieën: harde koppen met rafelige matjes in de nek en gouden kettingen om de hals. Maar hier doet de Lombrosiaanse vertekening van de politiefoto zich gelden. Ze voldoen in ieder geval niet aan het stereotiepe beeld van de knappe gozer. Dit boek moet het mogelijk maken zoiets als het misdadprofiel van de

souteneurs op de Wallen samen te stellen. Bij een volgend bezoek aan bureau Beursstraat leggen de politiemensen Mos Florie en Gerhard Keurentjes uit hoe het boek is samengesteld. Al twee jaar lang houdt het team alle pooiers bij en die informatie zit in de hoofden van het team. Deze foto's zijn de oogst van het afgelopen half jaar. In de map 'geweldplegers' blijken 76 koppen te zitten. Het is geen officieel bestand, maar verzameld in het kader van het idee 'ken je wijk'. Iedere keer dat de politie een pooierachtig type waarneemt die zij nog niet kent, wordt er een praatje gemaakt en worden de personalia opgenomen. Op het bureau worden de antecedenten nagetrokken. Als er justitiële documentatie over hen is ter zake van gewelddadigheid, worden ze in het boek opgenomen. Het zijn dus allemaal mannen die bij de prostitutie zijn betrokken en die tenminste voor hard geweld (delicten die, indien bewezen, een vrijheidsstraf van vier jaar of meer zouden hebben opgeleverd) gearresteerd zijn geweest. De foto's worden ook gebruikt bij zogenaamde *foslo's*: Oslo-confrontaties per foto. De reden van verzameling is voor ons doel interessant: er zijn te weinig souteneurs uit Amsterdam afkomstig om de proef te kunnen uitvoeren. Er zijn natuurlijk van dergelijke jongens in de buurt die de politie nog niet tegen het lijf is gelopen, met name in de wereld van de Albanezen blijft het gissen.

Wie zijn die 76 mannen? Er zijn vier mannen afkomstig uit Duitsland, één uit Turkije en de rest komt uit Nederland. Als vestigingsplaats is Den Haag nummer één met zestien mannen, dan volgt Rotterdam met vier en de rest komt uit kleinere provinciesteden uit het hele land. Van zeven mannen zijn de woonplaatsen onbekend. Dan is er een categorie van zeventien mannen waarvan alleen bekend is dat hun laatst bekende woonplaats in Amsterdam was, maar volgens de ervaring van de teamleden komen ze vrijwel allemaal van daarbuiten. Deze mannen hebben gemeen dat ze allen gewelddadig zijn tot zeer gewelddadig en zonder uitzondering hebben ze een lange lijst criminele antecedenten: vrijwel altijd gewelddelicten, moord, doodslag, bedreigingen en uiteraard uit het begin van hun criminele carrières allemaal diefstal. Loverboys of souteneurs maken zich ook wel schuldig aan afpersing. Dan gaan ze bij een onbeschermd meisje naar binnen en nemen haar sofi-nummer of verblijfsvergunning in en dan kan ze geen kant meer uit. Het verloop van de loverboys is groot, ze brengen 'hun' meisjes naar nadere steden in het land en er is ook een levendige uitwisseling met Antwerpen (als enige plaats in België omdat het Schipperkwartier op de Wallen lijkt). Ten slotte tellen we speciaal het aantal blanke, autochtone Nederlanders onder de 76. Het zijn er niet meer dan drie.

Graag zouden we een dergelijk politieprofiel op willen stellen van de prostituees. Hier komen we niet verder dan indrukken. Zijn ze werkelijk zo jong als het stereotype wil? De controle op leeftijd en legale status van de prostituees in de raamprostitutie en clubs op de Wallen is behoorlijk effectief. Volgens de politie leven de bordeelhouders de regels in het algemeen wel goed na. Ze controleren de papieren en de leeftijd van de meisjes. Er worden wel documenten vervalst, het is gemakkelijk om aan valse papieren te komen en de bordeelhouders zijn niet altijd even happig om het naadje van de kous te weten. Soms komen ze wel bij het politiebureau langs om een bepaald geval te laten verifiëren. Als het bij nader inzien vals blijkt te zijn, zijn ze in ieder geval gedekt. Een bordeelhouder die zijn ramen verhuurt aan vrouwen uit de Derde Wereld, heeft op internet het beste falsificatensysteem ontdekt en hij deelt zijn wetenschap met de politie.

Meisjes van loverboys zijn vaak te herkennen aan een tatoeage; volgens verschillende politiemensen krijgen ze allemaal een tattoo op hun achttiende verjaardag. Kennelijk werken er dus wel slachtoffers van loverboys die al voor hun achttiende verjaardag zijn gerekruteerd. Maar minderjarigen komen volgens de politie zelden voor in de prostitutiebranche op de Wallen, in de raamprostitutie, noch in de clubs of onder de verslaafde straatprostituees. Als er wel minderjarige slachtoffers van loverboys in Amsterdam zouden zijn, waar werken ze dan? Voor de politie blijft dat gissen. 'De escorts, daar hebben we te weinig zicht op. En dan heb je

de massagesalons, het internet, de peepshows. Wat je ziet is dat de legale branche geen minderjarigen neemt, want anders wordt hun tent gesloten. Dus we denken dat het vooral gaat om prostitutie in woonhuizen of illegale escorts maar we hebben daar totaal geen zicht op.’

We maken ’s nachts de ronde door de wijk. De meisjes die hulpverleenster Toos Heemskerk aanwees (zie het vorige hoofdstuk) zijn voor een deel dezelfde als de prostituees voor Mos Florie. We lopen zo veel mogelijk hetzelfde parcours en tellen een zelfde aantal meisjes die voor Nederlandse pooiers zouden werken als de hulpverleenster. Op een doordeweeks avond ongeveer twintig en in het weekend vijftig. Volgens de politiemensen zijn er doordeweeks twintig à 25 van zulke pooiers, in het weekeind veertig en, gezien de grote mobiliteit, over een heel jaar gerekend wel honderd. Tijdens onze voettocht door de buurt komen we er tenminste tien tegen, maar het is een koude, doordeweekse nacht. En we lopen samen met mensen van het wijkteam, waardoor waarschijnlijk een deel van de pooiers voor ons op de vlucht slaat. Later zullen we begrijpen dat vooral de helpers op straat staan, veel pooiers blijven binnen. Met dit bijgestelde beeld van loverboys gaan we zelf ook anders waarnemen. De jongens en mannen die we eerder al verdacht zagen rondhangen, maar helemaal niet zo modieus gekleed en *good looking* waren, zouden wel degelijk loverboys kunnen zijn. Ze hangen urenlang op een van die bruggen en houden in de gaten hoeveel klanten er bij de meisjes naar binnen gaan.

Waarom zijn er zo weinig zaken?

Pooiers zijn er genoeg, maar de politie kan ze niet aanhouden en controleren omdat met de nieuwe wetgeving van 2000 souteneurschap uit de strafwet is geschrapt! Men kan alleen optreden wegens andere vergrijpen en dan gaat het vooral om geweldpleging. Een regelmatig terugkerend verhaal is dat de politie is aangewezen op aangifte van het slachtoffer, maar de meisjes ontkennen vaak dat zij slachtoffer van een loverboy zijn. ‘Laatst bijvoorbeeld kregen we een aangifte van ouders die zich zorgen maakten over hun dochter. Dat meisje bleek thuis onhandelbaar en de ouders vermoedden dat ze in de prostitutie werkte. Zijn we op zoek gegaan en hebben we haar gevonden op de Wallen. Dat meisje was minderjarig, maar ze had valse papieren en wilde niet mee. Typisch een slachtoffer van een loverboy. Die kerel bleek nog verschillende andere meisjes te hebben die voor hem werkten. En hij ronselde die echt van overal, Meppel en zo. Maar wat blijkt nu? Dat meisje zit vast en die belt hem vanuit de inrichting op. Horen we haar zeggen: “als ik vrij ben ga ik weer voor je werken hoor schatje”. Tja wat doe je daar aan?’ Nog zo een. ‘Een meisje doet aangifte en zij vertelt ons de vreselijkste verhalen over hem. Dan laten we haar aan het einde zijn foto zien ter identificatie. Zegt die meid: “Ach, wat heeft hij toch een lief koppie”. Ik dacht: hoe is dat in godsnaam mogelijk na wat ze me had verteld’.

Het is moeilijk om door de muur van wantrouwen heen te breken. De souteneurs doen er alles aan om van de politie een gemeenschappelijke vijand te maken, zodat het meisje geen aangifte doet. Een variant bestaat eruit het meisje wijs te maken dat hij de controlerende politieman (via corruptie: ‘zie je die man in uniform buiten lopen? Die betaal ik’) in zijn zak heeft; het heeft dus geen zin om bij hem om hulp te vragen.

Los van de vraag of het wel echt nodig is dat een slachtoffer aangifte doet om een loverboy aan te kunnen pakken, onomstreden is dat de aanpak van loverboys geen hoge prioriteit heeft bij leidinggevenden van de Amsterdamse politie. Dat is de belangrijkste reden van het uitblijven van strafrechtelijke vervolging.

Justitie

Criminologische feiten op grond van justitiegegevens vormen de absolute ondergrens van de aard en omvang van ieder misdaadprobleem omdat dit het eindpunt is van de grote zeef van het strafrechtelijk systeem. Het basismateriaal is hard omdat de grondfeiten behoorlijk vastliggen. Hier doemen echter weer andere problemen op van interpretatie als bij de politie, maar we geven het resultaat van onze naspeuringen graag in extenso weer omdat het iets leert over de juridische problemen bij het vervolgen van loverboys.

Het verschijnsel loverboys wordt in hoofdstuk 1 gedefinieerd als een bijzondere variant van souteneurschap: loverboys gebruiken hun liefdesrelatie met een vrouw om haar in de prostitutie te brengen en te exploiteren. Dit is geen juridische definitie. Het sociaal-wetenschappelijke verschijnsel dat wij bestuderen, is in geen wettelijke omschrijving terug te vinden. Dat maakt het bij voorbaat moeilijk de omvang van het verschijnsel vast te stellen op grond van het aantal strafrechtelijke vervolgingen dat heeft plaatsgevonden. Dat is dan ook niet gelukt. In de eerste plaats is het moeilijk vast te stellen hoe vaak loverboys daadwerkelijk zijn vervolgd. In de tweede plaats zegt het aantal vervolgingen weinig over de omvang van het loverboy-probleem.

Een eerste reden waarom het aantal strafzaken tegen loverboys moeilijk is vast te stellen, heeft te maken met de wijze waarop vervolgingen tegen loverboys worden geregistreerd. Het in de prostitutie brengen van meisjes en vrouwen via de zogenoemde loverboy-methode kan worden beschouwd als een bijzondere vorm van mensenhandel (artikel 250a van het wetboek van strafrecht). Mensenhandel is het werven en over de grens brengen van iemand om deze persoon in een ander land in de prostitutie te brengen, alsmede exploitatie van minderjarigen in de prostitutie en van onvrijwillige prostitutie. Het laatste betekent dat iemand via dwang, geweld, misleiding, of misbruik van overwicht in de prostitutie werkt, onder die omschrijving kan ook de loverboy-methodiek gebracht worden. Sinds 2002 wordt over dit delict jaarlijks gerapporteerd door de nationaal rapporteur mensenhandel. Haar taak is te rapporteren over mensenhandel in Nederland en aanbevelingen te doen ter verbetering van de aanpak van het fenomeen. In haar laatste rapportage, besteedt de rapporteur ook afzonderlijk aandacht aan de slachtoffers van loverboys (Nationaal Rapporteur Mensenhandel 2003, hoofdstuk 3.2.2.), maar in de kwantitatieve gegevens over de vervolging wordt geen onderscheid gemaakt tussen binnenlandse en internationale vormen van mensenhandel, laat staan dat er afzonderlijke cijfers worden gegeven over het aantal keren dat loverboys strafrechtelijk vervolgd zijn. Wel blijkt uit de rapportage dat het openbaar ministerie in Amsterdam vanaf 1998 in totaal 76 mensenhandelzaken heeft vervolgd (Nationaal rapporteur mensenhandel 2004, hoofdstuk 7). Navraag bij het bureau nationaal rapporteur mensenhandel leert dat ook in hun ruwe gegevens niet naar binnenlandse mensenhandel of loverboy-problematiek valt te onderscheiden. Dit wordt ook beaamd door een woordvoerder van het openbaar ministerie. Binnen de databanken van het openbaar ministerie kan dit fenomeen niet afzonderlijk worden gelokaliseerd.

Zij gaat, ten tweede, nog een stap verder en betwijfelt of er inhoudelijk wel zo'n scherp onderscheid gemaakt kan worden tussen het onderwerp van ons onderzoek en andere vormen van mensenhandel. In haar ogen lopen de internationale mensenhandel en de loverboy-problematiek dwars door elkaar heen. Ook het proces van *grooming* komt volgens haar niet altijd even duidelijk naar voren, vaak zijn meisjes eerst zelf nieuwsgierig, maar weten ze in een later stadium niet meer uit de netten van hun loverboy te ontsnappen. Beide nuanceringen op de door ons gehanteerde definitie van loverboys, komen naar voren in de dossiers die op dit moment in behandeling zijn bij het openbaar ministerie. Er is één op het oog ronde zaak die aan het rollen is gebracht door aangifte van één van de slachtoffers. Dat het hier in de ogen van de politie om een loverboy-zaak gaat, blijkt wel uit het inleidende proces-verbaal dat aan het dossier is toegevoegd (zie hoofdstuk 1). Het gaat hier om een min of meer klassiek

geval van een plattelandsmeisje dat door een Amsterdamse pooier in de prostitutie wordt gebracht. Niet hij, maar zij heeft daartoe het initiatief genomen volgens haar eigen verklaringen in het dossier. Niet na een uitgebreid proces van *grooming*, maar al na een van de eerste ontmoetingen, nadat haar latere pooier haar heeft verteld dat hij werkzaam is in de prostitutiebranche. De reden die ze geeft in het dossier is dat ze een opleiding wilde volgen bij een dansschool en daarvoor voor haar eenentwintigste levensjaar een groot bedrag bij elkaar moest sparen. Ze begint haar loopbaan in de prostitutie op fifty-fifty basis, de echte problemen beginnen pas als hij al haar gespaarde geld steelt en haar door geweld en manipulatie dwingt om werkzaam te blijven in de prostitutie en in het vervolg al haar geld aan hem af te geven. Deze strafzaak resulteert in een verdenking tegen nog twee andere verdachten van wie het dossier eveneens aanvangt met een inleidend dossier over de loverboy-problematiek. Uit deze dossiers wordt de verplechting duidelijk van de loverboy-problematiek met de internationale mensenhandel. De verdachten hebben Nederlandse meisjes voor zich werken die ze door middel van geweld en manipulatie vele uren per dag laten werken zonder dat ze er een cent aan overhouden. In dezelfde periode vertrekken ze ook naar Slowakije om meisjes te 'checken'. Ze komen terug met twee nieuwe werknemers die overigens beiden al in Slowakije in de prostitutie werkzaam waren.

Zelfs als we de strafzaken tegen loverboys zouden kunnen selecteren uit alle mensenhandelzaken dan nog zou dat, ten derde, weinig inzicht geven in de omvang van het probleem. Daders van loverboy-praktijken kunnen immers niet alleen vervolgd worden op grond van het delict mensenhandel. In artikel 248b van het Wetboek van Strafrecht, is het strafbaar gesteld om seks te hebben met meisjes tussen zestien en achttien jaar die zich prostitueren. Als minderjarige meisjes in de prostitutie worden gebracht, zijn loverboys dus ook op dit artikel te vervolgen, maar uiteraard zijn loverboys lang niet bij alle strafzaken over prostitutie door minderjarigen betrokken. Integendeel, wij horen steeds dat loverboys zeer uitgekiend zijn op dit punt en meisjes pas vanaf hun achttiende verjaardag in de prostitutie brengen. Vanwege de vermeende bewijsproblemen die zich voordoen bij mensenhandelzaken (zie hieronder), wordt ook wel geprobeerd loverboys op basis van andere strafbare feiten te vervolgen. Er wordt bijvoorbeeld geprobeerd een mishandeling of ander geweldsdelict 'rond' te krijgen of er wordt een onderzoek gestart naar drugshandel of wapenbezit, als de pooier zich ook daarmee inlaat. En ten vierde: zelfs als het precieze aantal vervolgingen dat in Amsterdam heeft plaatsgevonden tegen loverboys had kunnen worden nagegaan, dan nog moet worden aangenomen dat die zaken nog maar een klein deel van de werkelijke omvang van de loverboy-problematiek weerspiegelen. Steeds weer horen we in het onderzoek dat loverboys strafrechtelijk zo moeilijk zijn aan te pakken. Dit zou hoofdzakelijk samenhangen met de geringe bereidheid van slachtoffers om aangifte te doen. Gezien de beperkte omvang van onze opdracht voert het te ver om uitgebreid op deze veronderstelling in te gaan. Het is ons inmiddels wel duidelijk geworden dat deze kan worden betwist. Dit werd onder andere vol verve uiteengezet door Henk Werson, projectleider van een multidisciplinair pilotteam mensenhandel/ mensensmokkel op een studiedag in 2004 over loverboys in Leusden. Het belangrijkste element dat bewezen moet worden, is het 'bewegen tot', het dwangelement. Dwang of onvrijwilligheid kunnen niet alleen uit een verklaring van het slachtoffer naar voren komen. Dwang kan ook blijken uit telefoontaps, verklaringen van omwonenden of klanten, verklaringen van familieleden, eerdere aangiftes van het slachtoffer van mishandeling of melding daarvan bij de politie en uit medische verklaringen die zijn opgesteld over mishandelingen. In de dossiers die we hebben ingezien, bleek sprake van een overdaad van dit soort bewijs, niet alleen tegen de verdachten die vervolgd werden overigens, ook tegen andere pooiers die in het dossier naar voren kwamen. Vooral nog is tegen deze personen geen strafrechtelijk onderzoek gestart. Met name telefoontaps bleken een effectief (maar duur) middel om bewijs tegen loverboys te verzamelen; de pooiers houden hun prostituees via de telefoon immers continu in de gaten.

Conclusie

Uit de gegevens van politie en justitie blijkt het heel moeilijk om het bestaan van een speciale categorie van *loverboys* vol te houden. Men is vertrouwd met souteneurs en ook mensenhandelaren, maar die voldoen slechts voor een klein deel aan de stereotype voorstelling die we van loverboys hebben. Dat het echt gaat om een probleem met een behoorlijke omvang en ernst blijkt uit de gegevens die het politieteam dat prostitutie op de Wallen verzamelt en ook uit justitiële dossiers. Het gaat grotendeels om meerderjarige legale vrouwen die door mannen met een gewelddadige criminele achtergrond in de prostitutie worden gerund. Zowel vrouwen als mannen zijn overwegend afkomstig van buiten Amsterdam. De organisatiegraad binnen de pooierij is laag. De politie heeft weinig signalen ontvangen over wervingspraktijken door loverboys van jonge meisjes op scholen of andere plaatsen in de woonwijken van Amsterdam en evenmin is haar gebleken dat er een schemerachtig gebied van clandestiene prostitutie bestaat waar met name minderjarige meisjes commerciële seks zouden verkopen. De belangrijke redenen waarom de politie en justitie er weinig van menen te weten zijn ten eerste dat er geen aparte delictscategorie voor loverboys bestaat. Het verbod op pooierij is uit de Nederlandse strafwet geschrapt. Loverboys kunnen worden vervolgd op grond van diverse wetsartikelen die weer geen van allen uitsluitend tegen loverboys kunnen worden aangewend. Ten tweede doen slachtoffers geen aangifte of zulke aangiften worden bij voorbaat als kansloos gezien omdat de souteneur en zijn vrouw als het erop aan komt gemene zaak maken tegen de politie. En ten derde en dit is naar ons oordeel de belangrijkste reden: omdat het probleem bij de politie een lage prioriteit geniet.

Hoofdstuk 5

Loverboys zelf aan het woord

Inleiding

Na een aantal gesprekken te hebben gevoerd met professionals die beroepshalve wel eens in contact komen met loverboys of met hun slachtoffers is het hoog tijd om met de jongens zelf het gesprek aan te gaan. Uit de verhalen van deskundigen was over de aard van het probleem niet zo veel meer naar voren gekomen dan wat we al wisten uit kranten en tijdschriften. Loverboys worden beschreven als goed uitziende jonge knapen, vaak van Marokkaanse afkomst, die zwakke meisjes inpalmen, deze overstelpen met cadeautjes, om hen vervolgens op allerlei slinkse manieren de prostitutie in te loodsen. Wanneer de meisjes zich aan hun situatie willen onttrekken deïnen de jongens er niet voor terug om geweld te gebruiken en de weerloze meisjes te bedreigen. Ook de familie van de meisjes wordt niet ontzien. Jongens isoleren het meisje en zien kans om de buitenwereld, met name de politie als gemeenschappelijke vijand te definiëren. De meisjes zouden wegens de aanhoudende intimidaties maar zelden aangifte doen waardoor het probleem volgens sommige professionals voor een belangrijk deel onzichtbaar blijft. Maar ook loverboys blijven, ondanks de *moral panic* die in de media over het fenomeen lijkt te bestaan, voor een belangrijk deel aan het oog onttrokken. Bestaan ze eigenlijk wel?

Ervaringen van slachtoffers van loverboys zijn de laatste jaren uitvoerig in de openbaarheid geweest en het beeld dat we ons van de jongens hebben gevormd stamt dus voor een belangrijk deel uit hun verklaringen. Het is hier voor het eerst dat jongens die volgens politie en justitie aangemerkt moeten worden als ‘loverboys’, zelf aan het woord komen en dat er aandacht is voor hun gezichtspunten. In eerste instantie proberen we op basis van de gesprekken met de jongens zicht te krijgen op de tactieken die zij gebruiken om meisjes zover te krijgen dat zij in de prostitutie gaan werken. Daarnaast hopen we op basis van de gesprekken met de jongens meer duidelijkheid te krijgen over de aard en omvang van het fenomeen. Gaat het om een paar uitzonderingen of is er op basis van de gesprekken aanleiding om te denken dat we te maken hebben met een omvangrijk probleem. We voeren gesprekken met jongens die bij politie en justitie bekend staan als loverboys. Voldoen deze aan onze definitie?

Methode

Een lange en ontmoedigende zoektocht naar loverboys begint in twee huizen van bewaring en twee justitiële jeugdinstellingen in Amsterdam. Dit levert geen enkel resultaat op. De directies van deze instellingen weten niet of er in hun inrichting jongens verblijven op wie het predikaat loverboy van toepassing is. Vervolgens wordt contact opgenomen met de politie van Amsterdam in de hoop op die manier een aantal loverboys te vinden. Het laatste jaar zijn er in Amsterdam vier zaken te zijn geweest van die soort. Een van de jongens waar het om gaat, is gedetineerd, maar hij weigert een gesprek. De andere drie jongens worden benaderd via hun advocaat maar ook dat levert niets op.

Omdat we per se loverboys willen spreken, besluiten we diverse politiekorpsen te benaderen in steden waarvan in de media gebleken is dat er de laatste jaren loverboys zijn opgepakt. In eerste instantie wordt contact opgenomen met de politie van Zwolle. Hier blijkt dat deze de laatste jaren een politiemann vrijgemaakt heeft die zich met zulke zaken bezighoudt. De be-

wuste persoon heeft in het verleden in Zwolle een aantal loverboyzaken gehad die tot veroordelingen hebben geleid, maar de betrokkenen zijn inmiddels weer op vrije voeten. De laatste tijd is het in Zwolle verder stil op het loverboyfront (heeft de aanpak geholpen? andermaal een los eind in dit onderzoek). Hetzelfde krijgen we te horen bij de politie in Culemborg, Enschede en Harderwijk, die ook regelmatig in de media werden genoemd in verband met loverboys. In Rotterdam zijn er de laatste jaren twee zaken geweest waarvan volgens de politieambtenaar die zich met beide zaken heeft beziggehouden, één aan de volle omschrijving van loverboy voldoet. Het betreft een zaak waarbij zeven daders waren betrokken (waaronder overigens één vrouw) die allen zijn veroordeeld. Bij navraag blijkt echter dat alle verdachten ook hier weer op vrije voeten zijn. Bij de politie van Gouda blijken geen loverboys bekend te zijn. Wel worden er volgens de politiefunctionaris die wij spreken, regelmatig meisjes uit Gouda aangetroffen in de prostitutie in diverse andere steden in Nederland (waaronder Amsterdam). Onbekend is echter of deze meisjes door jongens uit Gouda worden geëxploiteerd. In Deventer en Tilburg heeft men naar eigen zeggen weinig te maken met loverboys. Bij de politie van Den Helder wordt aangegeven dat er wel vermoedens zijn dat sommige jongens zich schuldig maken aan loverboypraktijken, maar deze hebben niet tot concrete zaken geleid. In Almere tot slot is er de laatste jaren een aantal zaken geweest maar die hebben niet tot een veroordeling geleid omdat de slachtoffers hebben geweigerd om mee te werken aan het politieonderzoek. Wie op de penitentiaire instellingen afgaat moet wel kiezen voor de tweede hypothese van dit onderzoek: er is eigenlijk nauwelijks iets te vinden.

Maar tenslotte is het raak. Tijdens onze zoektocht verschijnt in de media een aantal berichten over lopende zaken in Leeuwarden, Den Haag en Eindhoven. Contacten bij de politie in deze steden leveren uiteindelijk twee jongens op in Leeuwarden, vier in Den Haag en vier in Eindhoven. Deze jongens, die allen in gevangenis en huizen van bewaring verblijven, worden benaderd en door ons geïnterviewd. De eis dat de jongens per se in Amsterdam werkzaam moeten zijn geweest, hebben we al veel eerder laten vallen, maar omdat ze als erg mobiel te boek staan hopen we daar wel over te horen.

De gesprekken vinden plaats tussen half juni en eind september 2004. Alle gesprekken gebeuren aan de hand van een topiclijst, ze duren gemiddeld twee à drie uur en we nemen ze op op de band. In alle gevallen verlopen de gesprekken soepel. In het begin is er wel achterdocht, maar die neemt naarmate het gesprek vordert gestadig af. De jongens lijken er gaandeweg plezier in te hebben dat ze hun verhaal kwijt kunnen (aan een vrouw), vooral omdat de meesten er geen genoegen mee nemen dat ze gestraft zijn met gevangenisstraf. De jongens blijken over het algemeen welbespraakt en erg charmant en tijdens de interviews worden regelmatig complimentjes richting de interviewster uitgedeeld. Ze hebben overigens niet het uiterlijk dat je op basis van de verhalen in de media verwacht. Ze zien er nogal gewoontjes uit en het zijn niet de goeditziende, vlotte jongens die de media ervan maken. Maar dat kan ook het effect zijn van detentie. Ze zijn ook niet opvallend duur gekleed en dragen – twee uitzonderingen daar gelaten – geen sieraden. Hoewel ze vlot zijn in de omgang hebben ze met bepaalde onderwerpen die worden aangesneden duidelijk veel meer moeite dan met andere. Wanneer het gesprek over seksualiteit gaat, slaan sommigen hun ogen neer en bieden regelmatig hun excuses aan wanneer zij over de relatie man-vrouw praten. Dit staat in schril contrast met de houding die zij aannemen wanneer zij het hebben over de ‘zaken’ (met name de drugshandel) waar zij in zeggen te zitten. Op dergelijke momenten lijkt het erop alsof zij de zaak opblazen om indruk te maken (een van de jongens vertelt bijvoorbeeld dat hij altijd lijfwachten bij zich heeft wanneer hij op straat loopt).

Onnodig te zeggen dat de verzameling van tien jongemannen geen representatieve en aselechte steekproef vormt van de Nederlandse loverboys. Er bestaat een goede kans dat het hier om zodanig zware gevallen gaat dat men er strafrechtelijk tegen op heeft kunnen treden. Maar de omgekeerde veronderstelling is al even plausibel: dit zijn de jongens die zo onbenullig te

werk zijn gegaan dat ze opgepakt konden worden. We weten het eenvoudigweg niet. Hun relaas levert inzicht op over hun sociale profiel, hun werkwijze en de manier waarop zij hun gedrag rechtvaardigen. We presenteren hun antwoorden en voorzien uitspraken zo nu en dan van een gefingeerde naam.

Achtergronden van de loverboys

In totaal worden gesprekken gevoerd met tien jongens die bij de politie bekend staan als loverboys, wat niet betekent dat zij zichzelf ook zo zien. Tegen de jongens die aan het woord komen, is het bewijs dat zij zich met loverboypraktijken hebben beziggehouden volgens welke definitie dan ook, echter overtuigend. Er is tegen hen door meer dan één persoon aangifte gedaan wegens geweldpleging en bij allemaal is de telefoon afgetapt. Het gaat om zes Marokkaanse jongens, twee Turkse en twee Surinaamse jongens. We hebben er de smoor over in dat we geen autochtone Nederlandse jongen kunnen vinden, want die zijn er ook (mondjesmaat). Dat zou tenminste vanuit overwegingen van politieke correctheid beter zijn geweest. Acht van de tien jongens zijn in Nederland geboren, een in Suriname en een in Marokko. Deze twee laatsten zijn op heel jonge leeftijd naar Nederland gekomen. De ouders van de Marokkaanse jongens zijn op één uitzondering na afkomstig uit (de buurt van) de stad Nador in het Rifgebergte, de plaats waar meeste Marokkanen in Nederland vandaan komen. Hun vaders zijn eind jaren zestig als gastarbeider naar Nederland gekomen, waarna hij gevolgd werd door zijn vrouw en kinderen. De jongens zijn allen afkomstig uit een groot gezin (met meer dan vijf kinderen). Ook de twee Turkse jongens die aan het woord komen, zijn kinderen van voormalige gastarbeiders.

De jongens zijn dus allemaal in Nederland opgegroeid en zij geven tijdens de gesprekken steeds aan een sterke band met ons land te hebben. Ze lijken allen uitstekend in Nederland geïntegreerd. Hun voorbeeld weerspreekt de gemakzuchtige veronderstelling dat de criminaliteit van allochtonen het gevolg is van gebrekkige integratie.¹⁴ Het tegendeel is hier het geval: om zo'n geraffineerde vorm van criminaliteit te kunnen plegen, moet je een behoorlijk niveau van inburgering hebben bereikt. Het geboorteland van hun ouders kennen zij enkel van vakanties. Het feit dat zij in Nederland zijn opgegroeid, verklaart volgens hen ook dat zij er veel lossere seksuele omgangsvormen op nahouden dan hun ouders. Het is om die reden dat zij er naar eigen zeggen niet echt mee zitten dat zij een 'vriendin' hebben (gehad) die in de prostitutie werkt. Bovendien betekent het feit dat de Nederlandse overheid de prostitutie heeft gelegaliseerd in hun ogen dat de regering het gewoon aanmoedigt. Mensen die in die branche hun brood verdienen, zien zij als gewone zakenmensen.

De jongens hebben geen van allen hun school afgemaakt. Een aantal is op jonge leeftijd wegens probleemgedrag van school gestuurd. Ook heeft geen van de jongens een baan. Sommigen doen wel af en toe klusjes. Zo vertelt een van de jongens dat hij af en toe pizza's wegbrengt voor een vriend die een pizzeria uitbaat, een andere blijkt af en toe 'iets te doen met auto's' in het garagebedrijf van zijn neef. Daarnaast zijn de jongens allemaal op jonge leeftijd begonnen met criminaliteit. Dit gegeven sluit aan bij het onderzoek van verschillende auteurs (Van Lune 1997; Venicz en Vanwesenbeek, 1998; Werkgroep Kinderporno en kinderprostitutie in Nederland, 1998).

Ook valt op dat de jongemannen diverse familieleden (broers, neven, ooms) hebben die in de prostitutie of in de drugshandel werken. Aangezien de jongens zelf ook in de meeste gevallen betrokken zijn bij drugshandel en andere vormen van criminaliteit, komen zij naar eigen zeggen regelmatig in contact met pooiers en prostituees. Maar dit laatste hoeft volgens hen niet te

¹⁴ Zie als voorbeeld voor het ondoordacht postuleren van zo'n relatie: J.E. Overdijk-Francis en H.M.G.Smeets (red.) 1998: *Criminaliteit en integratie van etnische minderheden*, Houten/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum en Lelystad: Koninklijke Vermande.

betekenen dat zij er daardoor zelf mee zijn begonnen de pooier uit te hangen. De jongens vinden het volkomen onterecht dat zij het stempel van loverboy hebben gekregen.

‘Ik ben geen loverboy’

Zes van de tien jongens houden het hele interview lang vol nooit als loverboy actief te zijn geweest. Een van de Marokkaanse jongens en een van de Turkse jongens geven wel toe als loverboy te hebben gewerkt en ze geven blijk van het besef dat zij hun slachtoffers aan het lijntje hielden. De Surinaamse jongens bekennen allebei dat zij meisjes onder hun hoede hebben gehad die in de prostitutie werken. Maar ze ontkennen allemaal ten stelligste dat ze de meisjes ooit onder dwang hebben laten werken in de prostitutie. De Marokkaanse jongens zeggen dat het exploiteren van vrouwen *haram* (verboden) is, in strijd met hun geloof en dat ze het vanuit die optiek nooit zouden doen. Daarnaast distantiëren ze zich van de activiteiten van loverboys omdat die in hun ogen sukkels zijn en onervaren op het terrein van de criminaliteit. Loverboy activiteiten staan dus laag aangeschreven op de ladder van het criminele prestige. Ondanks het feit dat de jongens meestal ontkennen als loverboy te werken, geven ze bijna steeds met veel bravoure toe dat zij handelen in drugs. Dat zij binnen het drugscircuit in contact komen met allerhande pooiers wordt ook niet ontkend.

Ofschoon de meesten zelf ontkennen dat ze als loverboy hebben gewerkt, beschuldigen ze elkaar er wel van. Zo wordt een jongen die bij hoog en bij laag ontkent ooit als loverboy te hebben geopereerd door een andere jongen tijdens het vraaggesprek een ‘echte loverboy’ genoemd die op straat klanten regelt voor zijn minderjarige vriendin die hij vanuit zijn huis laat werken als prostituee. Een ander vertelt over een medegegetineerde, die ook aan het woord kwam maar alles ontkende, dat hij regelmatig meisjes in de prostitutie heeft gebracht en hierdoor al vaker in de gevangenis is terechtgekomen. Weer een ander omschrijft zijn vriend als een ‘zwarte loverboy’ die er op uit is om zijn vriendinnen als prostituee te laten werken. Wanneer deze laatste aan het woord komt, vertelt deze op zijn beurt weer dat zijn huidige vriendin volkomen uit vrije wil in de prostitutie werkt en ook dat hij daar verder niets mee te maken heeft; maar hij steunt haar wel in haar keuze. Ze vinden het niet moeilijk om over het aanzetten tot prostitutie te praten, maar ze hebben het dan wel steeds over de anderen. Impliciet praten zij natuurlijk wel over zichzelf. Het zal uit het nuvolgende duidelijk zijn dat het hun versie van de feiten betreft en dat hun verhalen niet naast die van de meisjes zijn gelegd.

Werkwijze van de loverboys

Wie zijn hun slachtoffers oftewel hoe verleiden de jongens meisjes tot prostitutie?

Tijdens de gesprekken doen de jongens er alles aan om de schuld bij de meisjes te leggen en hun eigen handen in onschuld te wassen. Wat als een rode draad door de gesprekken loopt, is dat meisjes die in de prostitutie werken niet willen deugen. Jongens die een vriendin hebben die als prostituee werkt, treft geen schuld omdat de meisjes in kwestie er zelf voor gekozen hebben dit werk te doen. De jongens zagen er enkel op toe dat hun vriendin op een veilige manier had kunnen werken.

Hoewel de jongens dus beweren geen loverboy te zijn, blijkt dat ze wel op de hoogte zijn van de technieken die loverboys er op na houden. Zij vertellen dat je er als loverboy eigenlijk vrij snel achter komt of je een meisje in de prostitutie kan krijgen of niet. Volgens hen beantwoorden dergelijke meisjes aan een specifiek profiel. Zo zou het vooral gaan om meisjes die allerhande problemen thuis hebben en hierdoor zo labiel zijn dat ze gemakkelijk te beïnvloeden zijn. Zoals in hoofdstuk 1 van dit rapport reeds werd vermeld, wordt deze omstandigheid in de victimologie aangeduid als *victim proneness*. Sommige mensen lopen een hogere kans

om slachtoffer te worden van een misdrijf dan anderen. Het lijkt het er op alsof deze jongens een zesde zintuig hebben ontwikkeld voor het opsporen van kwetsbare meisjes.

Kijk het zijn meestal probleemmeisjes. Die problemen hebben met hun ouders of die schulden hebben. Hun verkering is net uit, een lange relatie en ze zitten in een dip en dan komt er een loverboy aan. Met veel geld die je mee op stap neemt, betaalt, je verwent noem maar op. En op een gegeven moment, dat meisje krijgt alles van die jongen maar ze moet ook weer iets voor hem doen om hem tevreden te stellen. Alleen weten ze niet hoe. En op een gegeven moment worden die meisjes gewoon gemanipuleerd (Adil).

De jongens trachten van bij de aanvang in te schatten hoe slim meisjes zijn en hoeveel weerstand zij kunnen bieden tegen het feit dat zij in de prostitutie worden gebracht. Uit de verhalen blijkt immers dat meisjes hen in de problemen kunnen brengen wanneer zij zich gaan verzetten. Daarom moet er op toegezien worden dat meisjes niet naar de politie stappen.

Je kijkt eerst naar het meisje hoe slim ze is. Want meisjes kunnen gevaarlijk zijn dat ze naar de politie gaan en zo. Dus ze moet niet al te slim zijn, een beetje dom zijn zelfs. Niks meer dan een lichaam eigenlijk (Saïd).

Tijdens het eerste contact wordt ingeschat hoe ontvankelijk en gevoelig de meisjes zijn voor aandacht en vleierij. Als de pogingen op niets dreigen uit te lopen, wordt de aandacht meteen verlegd naar een ander slachtoffer. Daarnaast proberen de jongens meisjes over te halen om in de prostitutie te gaan werken door hen misleidende beloften te doen. Zo wordt meisjes in sommige gevallen gunstige vooruitzichten in de toekomst beloofd, zoals een huis, een eigen zaak of een vakantie.

Maar kijk je hebt een vriendin en binnen een maand weet je of het gaat lukken. Ze praten zo en zo. Je brengt haar laat thuis en haar moeder wordt boos en ze zegt: ‘mama hou je kop’. Het zijn nog pubers zeg maar. Wordt ze gek van het gezeik van haar moeder en zegt ze: ‘weet je wat, ik ga met jou mee’. En dan zeg jij: ‘ja maar dan moet je wel werken voor onze toekomst’.

Heb jij dat ook gezegd?

Ja ik heb gezegd dat we een café zouden openen.

Maar was je dat ook van plan?

Nee natuurlijk niet (lacht) (Hicham).

Zijn het meisjes die bij aanvang thuis geen noemenswaardige problemen hebben, dan is er volgens een van de jongens gemakkelijk voor te zorgen dat dit wel zo wordt. Door het meisje bijvoorbeeld elke avond laat thuis te brengen, zorg je er voor dat de problemen met haar ouders vanzelf komen. De jongens hebben het er daarnaast over dat de meeste meisjes die in de prostitutie terechtkomen van zichzelf al ‘hoerige types’ zijn. Wat zij als hoerige types omschrijven zijn meisjes die zich op een bepaalde manier gedragen (‘ze praat stoer en ze rookt jointjes’), die zich op een bepaalde manier kleden (‘ze draagt een truitje en haar tieten komen er half uit’) en die tot 's nachts doorbrengen in bars en cafés en daar wisselende seksuele contacten hebben.

Zijn dat nou bepaalde types meisjes of zouden alle meisjes dit kunnen doen?

Ik zie mijn zus dat bijvoorbeeld niet doen. Niet alle meisjes dus. Dus toch bepaalde types. Want je hebt sowieso meisjes die buiten al een beetje hoerig spelen zonder dat het hun hobby is.

Wat is dat hoerig spelen?

Sorry dat ik zo praat maar het zijn meisjes die elk weekend met iemand anders naar huis gaan. Ik ken meisjes die achter het raam zijn gegaan en die van tevoren dat deden. Leefden ze echt naar het einde van de week toe dat ze met jongens konden meegaan (Nordin).

Hoewel in principe meisjes van allerlei etnische achtergronden slachtoffer kunnen worden van deze knapen is er toch een aantal jongens dat beweert dat Nederlandse meisjes makkelijker tot prostitutie over te halen zijn dan andere meisjes. Dat komt volgens hen omdat er binnen Nederlandse gezinnen veel vrijer met seksualiteit wordt omgegaan dan in Marokkaanse gezinnen. Daardoor zouden deze meisjes sneller seksueel contact hebben dan hun Marokkaanse leeftijdsgenoten die door hun ouders veel strakker worden gehouden.

Ze (Nederlandse meisjes) zijn wel de makkelijkste meisjes. Eerlijk waar. Marokkaanse of Antilliaanse of Turkse meisjes, dat is allemaal veel moeilijker. Want die families hebben respect voor mekaar weet je. En Nederlandse meisjes, je hebt tegenwoordig meisjes van dertien, veertien jaar, die zijn al ontmaagd. Die zitten al in discotheken, weekenden lang stappen. En ze willen op stap, ze willen nieuwe kleren, maar ze hebben geen geld. En als dan zo'n loverboy komt aanlopen en zo'n meisje ziet hem en het is een leuke jongen ja. Want zo'n loverboy is natuurlijk bingo weet je. (Adil)

Een van de jongens beweert dat het niet alleen makkelijker is om Nederlandse meisjes in de prostitutie te krijgen. Nederlandse meisjes zijn in zijn ogen ook niet zoveel waard en verdienen het daarom om in de prostitutie terecht te komen.

Cultureel en religieus gezien in de ogen van de loverboys is een Nederlands meisje gewoon een varken. Is niks, heeft geen waarde. En als je dat denkt, dan ben je in staat je emoties totaal te blokkeren (Saïd).

Sommige van de Marokkaanse jongens zijn terughoudend wanneer het gaat over het in de prostitutie brengen van Marokkaanse meisjes, vooral als deze meisjes een vroom bestaan leiden. Anderen hebben het erover dat er ook onder Marokkaanse meisjes hoerige types voorkomen die net zo gemakkelijk als de anderen te verleiden zijn tot het werk in de prostitutie. Vooral het feit dat Marokkaanse meisjes door hun vader strak worden gehouden, zou er volgens de jongens juist toe leiden dat deze meisjes zich losrukken van hun ouderlijk milieu en op die manier in de prostitutie terecht komen.

Sommige jongens die laten gewoon een Marokkaans meisje voor zich werken. Dan ben je gewoon laag.

Is dat erger dan een Nederlands meisje voor jou laten werken?

Cultureel en religieus gezien wel. Want een Marokkaans meisje moet je behandelen als je zus en niet zoals een of andere vod. Je kan niet zomaar een Marokkaans meisje aan het werk zetten. (...) Kijk als je een Marokkaans meisje hebt die het wil doen, dan ligt het anders. Maar als ze naar school gaat, ze draagt een hoofddoek, ja dan kan je dat niet maken. Maar je hebt Marokkaanse meisjes die ook naar discotheken gaan. Maar als een meisje serieus is kan je haar niet gaan verpesten (Saïd).

Wat in ieder geval ook blijkt, is dat de jongens minachting uitspreken voor meisjes, die niet tot hun familie of hun nabije omgeving behoren. Bovendien verschaft het geld dat ze met prostitutie verdienen, ze de nodige status en lijkt het erop alsof een deel van hun familie ervan mee profiteert. Opmerkelijk is bijvoorbeeld dat een aantal jongens hun auto op naam van hun

vader had gezet. Die ouders wisten in ieder geval dat hun zonen met illegale praktijken bezig waren maar ze zwijgen erover en staan het, zo blijkt, oogluikend toe. Een van de hulpverleners die we elders hebben gesproken, vertelde dat uitgerekend daar het probleem zit binnen bepaalde Marokkaanse gezinnen. Zij weet uit de dagelijkse praktijk dat bepaalde ouders hun zonen steunen bij wat ze doen, ervan uitgaande dat de meisjes waar het over gaat toch niet deugen. Ook over de ouders van de slachtoffers zou vaak worden gesproken in niet mis te verstane bewoordingen. Zo zouden sommige ouders beweren dat de ouders van meisjes die in de prostitutie terecht komen, hun dochters niet streng genoeg opgevoed hebben. Bij de opvoeding van zonen worden zulke vraagtekens niet geplaatst.¹⁵

Waar en hoe worden ze geworven?

Meisjes kunnen op twee manieren voor de prostitutie worden geworven. Ten eerste door actief op zoek te gaan op publieke plaatsen waar ‘makkelijke types’ zich ophouden. Ten tweede lijkt het niet eens nodig om op zoek te gaan naar meisjes, want die komen volgens de jongens zelf wel op hen af. Door hun uitstraling zijn ze aantrekkelijk voor sommige meisjes die het spannend vinden om zich met deze jongens in te laten (passieve ronseling). Bij beide vormen willen we nu stilstaan.

a. actieve ronseling

Hoewel de jongens beginnen met te zeggen dat zij op geen enkele manier moeite hoeven doen om meisjes aan zich te binden, blijkt dat sommigen wel degelijk op een actieve manier meisjes ronselen. Zo gaan zij bijvoorbeeld actief op zoek naar meisjes op scholen, internaten maar vooral in cafés, bars en discotheken omdat het type meisjes dat men daar aantreft in hun ogen gemakkelijk te beïnvloeden is. Vooral Marokkaanse jongens schuimen verschillende avonden per week discotheken en cafés af waarvan bekend is dat er ‘makkelijke types’ komen.¹⁶

Ik ken jongens die gingen naar meisjesinternaten zelfs. Die gingen daar altijd voorbij rijden. Dat zijn gekken, echt. Op elk meisje stappen ze af: wil je werken wil je werken. (...) Maar in Eindhoven, het is echt een puinhoop daar. Die jongens die zoeken echt meisjes om ze in de prostitutie te brengen. Meisjes kunnen daar niet normaal op straat. Er is gewoon ik weet niet wat er met die mensen aan de hand. Ze brengen die meisjes naar Amsterdam, naar Antwerpen noem maar op (Hicham).

Ik heb een paar Marokkaanse vrienden in Den Haag en die gaan ieder weekend uit om meisjes te versieren met één doel, om hen achter het raam te krijgen.

Maar hoe krijgen ze die dan zover?

Versieren en spekken en daarna doen alsof je blut bent. Zo gaat het meestal. En die meisjes die zijn verliefd en die willen het dan wel een dag proberen. Na een paar dagen is het bijna vanzelfsprekend (Regi).

¹⁵ Opnieuw een los einde. Het zou de moeite lonen te onderzoeken hoe vaak Marokkaanse ouders het criminele gedrag van hun zonen feitelijk gedogen. De beantwoording van deze vraag is van belang voor een eventuele interventie in de richting van de ouders die erop geattendeerd zouden kunnen worden dat hun zonen zich tot pooiers (o schande!) ontwikkelen. Bij de politie hebben we in de loop der jaren wel eens een terloopse opmerking over het oogluikend toestaan van criminaliteit door Marokkaanse vaders opgevangen, maar tot de wetenschap is dit tot nu toe, voor zover we kunnen nagaan, niet doorgedrongen. Hier overheerst het idee dat bij lastige jongens de verhoudingen tussen de generaties binnen gezinnen wanhopig verstoord zijn (Pels, 2003: 24-25). De vraag kan overigens worden uitgebreid tot de gehele (locale) Marokkaanse gemeenschap.

¹⁶ Dit moeten dan wel uitgaansgelegenheden zijn waar Marokkaanse jongens niet geweerd worden.

Maar zoals we reeds zagen beweren de meeste jongens dat het niet nodig is om actief op zoek te gaan naar meisjes. Dit heeft te maken met het feit dat de meesten ontkennen als loverboy actief te zijn. Uit eerder onderzoek bleek overigens dat de wijze waarop daders meisjes ronselen de laatste jaren is veranderd. Voorheen kwam het regelmatig voor dat de daders in dure auto's langs scholen en opvanghuizen paradeerden om indruk te maken. Uit het relaas van de ondervraagden wordt in ieder geval duidelijk dat de fase van *grooming* soms wordt overgeslagen.

b. passieve ronseling

De jongens zeggen dat de loverboys in de stad waar die wonen, er een zodanige levensstijl op na houden dat wel bekend moet zijn waar zij zich mee bezighouden. Er zijn meisjes die zich aangetrokken voelen tot deze jongens en alles doen om bij hen in de gunst te komen.

Als ik vrijkwam, ik heb in de kranten gestaan, ben afgeschilderd als maffia, echt. (...) Dus ik dacht 'shit mensen gaan me met scheve ogen aankijken'. Maar vrouwen waren juist geïnteresseerd. Zo van: hij heeft verstand van zaken dit en dat. Ik kreeg gewoon aanbiedingen. Serieus, zonder grap. Zo van, ik wil voor jou gaan werken. (Saïd)

Sommige meisjes die kennen jou en die bellen jou gewoon op. Die vinden dat gewoon stoer. Zeggen ze ik heb geld nodig en ze willen ook bij je zijn. Dat is heel raar. Als je iets te zeggen hebt willen ze jouw vriendin zijn.

Dus ze vinden die jongens wel tof eigenlijk?

Ja als ze met een stuk of vier, vijf zijn dan praten ze echt van mijn vriend dit en mijn vriend dat. Stoer doen tegenover mekaar.

Hoeveel meisjes werkten voor jou?

Ik heb er maar één gehad. Maar er waren wel meer meisjes die voor ons wilden werken. Want die vriend van mij is echt een zware loverboy. Dus er waren meisjes die ons belden. En die vroegen hoeveel verdient dat en dit en dat. Die meisjes die bellen je zelf en vragen je kom effe langs. (Hicham)

Overigens willen de jongens het lot ook wel een handje helpen door zich op een bepaalde manier te profileren om indruk te maken. Het is vooral belangrijk dat je status weet op te bouwen in de stad en binnen de vriendenkring. Status krijg je bijvoorbeeld door merkkleding te dragen, met een mooie auto te rijden en kwistig om te springen met geld. Als al deze voorwaarden vervuld zijn, komen de meisjes vanzelf wel op hen af.

Om een meisje te kunnen krijgen is het belangrijkste het geld. Je moet geld hebben en er een beetje goed uitzien. (...) Je moet ook een auto hebben, geld en ja een goeie babbel. Je moet ook gewoon goed kunnen praten. Dat is ook een van de belangrijkste dingen. Je moet gewoon een beetje gek kunnen praten. Je probeert eerst gewoon een gesprek aan te gaan, je biedt wat te drinken aan. Je geeft complimentjes. Dat moet gewoon in je hoofd opkomen. Je moet gewoon interesse voor haar tonen.

Hoe lang moet je er nou over doen voor je zo'n meisje achter het raam krijgt?

Dat is gewoon verschillend. Bij sommige meisjes kost het echt wat langer dan bij die sletjes. Die zien jou, die zien je uiterlijk en je geld, nou daar vallen ze op. Die zijn helemaal makkelijk voor een loverboy. Maar je hebt ook mensen die kiezen er specifieke meisjes uit. Die gaan naar speciale meisjes op zoek. Jonge meisjes, meisjes met problemen. Dan bieden ze haar onderdak aan en dit en dat. Het is gewoon een spelletje weet je (Adil).

Gewoon je moet ervoor zorgen dat je er goed uitziet, dat je nette kleding draagt en zo, en dan geven andere jongens jou respect. Gewoon je hebt iets te zeggen. En als er een meisje bij is dan ziet zij dat. Vooral als ze problemen heeft en zo. Je gaat met haar uit, je laat een beetje geld zien. Je bent goed gekleed, mooie auto. Maar dat is gewoon allemaal nep. En dan kom je bij die jongens en dan krijg je respect van hun en dat meisje ziet dat. En die wil niet meer weg bij je. (...) En de meeste van die meisjes die zijn gewoon dom. Die denken die jongen verdient veel geld. Maar dat is helemaal niet zo. Ze verdienen geld aan haar. Maar dat hebben ze niet door. Ook al werkt het meisje dan nog denkt ze hij heeft handel, hij verdient veel geld maar dat is niet zo. Dus je moet een beetje stoer doen en dan komen de meisjes vanzelf. (Hicham)

Bij de Turkse en Marokkaanse jongens die enerzijds vinden dat het een schande is om vrouwen in de prostitutie te brengen, blijkt anderzijds uit hun verhalen dat het ook wel status oplevert wanneer een man erin slaagt vrouwen voor zich te laten werken. Met het geld dat de meisjes verdienen kunnen de jongens er een riant levensstijl op na houden als zij hun inkomen ook nog eens aanvullen met het geld dat zij in de drugshandel verdienen. Het feit dat meisjes ‘voor hen werken’, van hen afhankelijk zijn en voor hun bescherming een beroep doen op de jongens streelt hun mannelijkheid.

Hoe worden meisjes de prostitutie ingelokt?

Hoewel de jongens over het algemeen de schuld vooral bij de meisjes leggen, geven de meesten tijdens de interviews ook wel toe dat er allerlei technieken voorhanden zijn om meisjes de prostitutie in te lokken. Een belangrijke techniek is om er voor te zorgen dat de meisjes smoorverliefd op hen worden. Dat proberen zij te bereiken door aardig en begripvol te zijn en door de dame in kwestie het gevoel te geven dat zij alles voor haar over hebben. Als meisjes eenmaal zo ver zijn, gaan de jongens vervolgens openlijk om met andere meisjes. Uit angst om hun vriendje te verliezen, wordt dit door de meisjes in veel gevallen geaccepteerd. De stap naar de prostitutie is dan nog maar klein.

Maar een meisje wordt op een gegeven moment helemaal verliefd op die jongen. Ze pikt dingen. En als je met een ander meisje gaat dan pikt ze dat ook, begint ze dat ook normaal te vinden. En een pooier die kan goed praten. Die zegt: ‘ik hou alleen van jou’. En op een gegeven moment zegt ie: ‘er is geen geld meer hoe moeten we dat doen?’ Zo’n meisje probeert werk te zoeken en het gaat niet. Maar een pooier weet dit wel van te voren. Het is gewoon een spel. Het is gewoon helemaal uitgedacht (Adil).

Om hen uiteindelijk de stap te laten zetten in de prostitutie worden andere meisjes ingezet als concurrenten.

Maar wat één van de belangrijkste factoren is, is dat je ervoor zorgt dat zij concurreert met iemand anders. Je hebt haar en je hebt nog een andere en dan doe je van die kleine dingetjes waardoor zij een maand lang gaat denken weet je. Of dan zorg je ervoor dat ze jou ziet met die andere vrouw. En dan zeg je dat die andere voor je werkt zogenaamd of ze werkt echt voor je en dan wil ze automatisch concurreren. Dan accepteren ze op een gegeven moment alles van je. Dan denkt zo’n meisje, hij gaat met haar en met haar maar dat maakt niet uit zolang ik ook maar van hem ben. Want hij heeft mij eigenlijk niet eens meer nodig. Als hij geld wil krijgt hij het van haar en haar en haar. Dan gaat ze extra haar best doen (Saïd).

De overeenkomst met wat we daarover bij Heijmans (1956) lezen (zie hoofdstuk 2) is frappant. Niet alleen via concurrentie worden meisjes de prostitutie ingelokt. Ook blijkt dat pooiers met een concurrentiestrijd tussen meisjes proberen om de situatie in stand te houden. Wie van de meisjes het meeste geld verdient, krijgt alle aandacht en complimentjes van de pooier. Aangezien de meisjes er alles voor over hebben om bij hem in de gunst te komen, proberen ze het van hun concurrentes te winnen.

De jongens hebben het daarnaast ook over psychische chantage die loverboys toepassen op hun slachtoffers. Zo vertelt een van de jongens dat het makkelijker is om meisjes te laten werken in de prostitutie wanneer zij aan harddrugs verslaafd zijn. Sommige jongens zorgen er daarom voor dat hun vriendinnen dat worden. Een andere jongen vertelt over een vriend die diens vriendin tijdens hun vakantie in Marokko zes weken had opgesloten in een geitenhok om haar psychisch onder druk te zetten. Ook wordt door sommige jongens gewezen op het feit dat soms voodoo gebruikt wordt om vrouwen naar hun hand te zetten.

Maar je hebt veel dingen. Je hebt mensen die doen voodoo. Doen wat in je drank. Ik ken dat soort mensen die zeggen: 'drink op'. Binnen tien minuten ben je gek op mij. Of een haartje. Daar kan je ook dingen mee doen. Of met een foto, ik hoef alleen maar aan jou te denken. Volgende dag geloof me je belt bij mij aan. Je hebt veel mogelijkheden. En je hebt veel meisjes die zijn weggelopen van huis. Die hebben toch niets te verliezen (Achmed).

Tot slot blijkt dat al deze technieken pas vruchten afwerpen wanneer het meisje geïsoleerd wordt van haar omgeving, waar de loverboys in vele gevallen voor zorgen. Dit wordt gedaan door de meisjes gouden bergen te beloven, waardoor ze bereid zijn met hun sociaal netwerk te breken. Op het moment dat blijkt dat meisjes nergens meer terecht kunnen worden ze in de prostitutie gebracht.

Je moet ze isoleren, zorgen dat ze alleen contact heeft met jou. Maar je moet haar wel goed behandelen. Ze moet het gevoel hebben dat ze met jou een toekomst heeft. Dan heeft ze haar familie, alles voor jou over. Als ze een bepaalde manier van leven ervaart wordt ze verliefd op je en denkt ze dit is iets bijzonders: ik ben gek op hem (Saïd).

Achter de ramen

De meisjes worden op verschillende plaatsen in Nederland aan het werk gezet. Steden die door alle jongens genoemd worden zijn Amsterdam, Arnhem, Den Haag, Alkmaar en Antwerpen. Dit laatste heeft te maken met het feit dat vier van de jongens afkomstig zijn uit Eindhoven en Antwerpen dichtbij is. Maar ook twee jongens afkomstig uit Leeuwarden gaan regelmatig naar Antwerpen en hebben een vriendin die daar als prostituee heeft gewerkt. Amsterdam is duidelijk populair. Van de tien jongens zijn er vijf wier vriendin in Amsterdam werkt of heeft gewerkt. Vooral in de zomer worden de meisjes naar Amsterdam gebracht omdat er dan veel toeristen zijn, en er dus fors wordt verdiend. Ook willen de meisjes in de meeste gevallen zo ver mogelijk buiten de stad waar ze wonen, werken uit angst dat ze zullen worden herkend. Als onze gesprekspartners gelijk hebben, zouden er dus geen Amsterdamse meiden achter de ramen in Amsterdam moeten zitten. Jongens willen evenmin dat vrienden of bekenden haar herkennen. Daarnaast wordt er met meisjes regelmatig geschoven van de ene plaats naar de andere uit commercieel oogpunt. Meisjes zouden als nieuweling immers meer verdienen dan wanneer zij lange tijd op een zelfde plaats werken. De jongens trekken met hen van stad naar stad. Werken achter het raam is duidelijk favoriet. Volgens de jongens is dat de meest aangewezen vorm omdat er het meest mee te verdienen valt. En in het volgende hoofdstuk zullen we zien waarom ze daar gelijk in hebben.

Een enkele keer blijkt uit de verhalen dat de meisjes in een club werken. Escort lijkt maar weinig voor te komen. Ook zijn we slechts één keer tegengekomen dat een jongen toeliet dat zijn vriendin zich thuis prostitueerde. Ondanks alle verhalen over het informele prostitutiecircuit die binnen de hulpverlening de ronde doen (meisjes zouden in auto's hun klanten afwerken, maar daarnaast worden ook parken en coffeeshops genoemd als mogelijke afwerkplekken) worden hier aan de hand van de gesprekken met de jongens geen aanwijzingen voor gevonden.

Dat zoveel jongens hun heil zoeken in Amsterdam, hoewel de meesten aangeven relatief onbekend te zijn met deze stad, heeft te maken met het feit dat het in hun ogen kinderlijk eenvoudig is om meisjes te laten werken op de Wallen. Het volstaat volgens hen om het eerste beste nummer te bellen dat voor de ramen hangt om een kamer te huren. Volgens de jongens stellen kamerverhuurders niet al te veel vragen wanneer een jongen met zijn vriendin langskomt om een kamer te huren.

Maar je hebt dus jongens uit Leeuwarden die meisjes op de Wallen in Amsterdam laten werken. Hoe doen ze dat?

Amsterdam is vlakbij toch. Een uurtje rijden, drie kwartier. En die meisjes slapen in die kamers. Als je zo'n kamer huurt voor een langere termijn. Of ze slaapt in een hotel. Of via via heb je een huis kunnen regelen voor tijdelijk. In het begin is het wel moeilijk want dan moet je alles zelf doen. Maar op den duur als je er in zit dan krijg je connecties. Want de meeste Marokkaanse pooiers die hebben wel meerdere huizen. En dan kom je daar, leer je die jongens kennen, dan praat je automatisch over die dingen van kan je een kamer voor me regelen en dat soort dingen. (Adil)

De jongens beschikken over een uitgebreid netwerk van contacten van jongens die actief zijn binnen het prostitutie -en drugscircuit. Zo zegt een van de jongens bijvoorbeeld dat hij via zijn jaarlijkse vakanties in Marokko contacten opdoet met jongens die in Nederland, België en Frankrijk wonen en het op die manier eenvoudig is om samen zaken te doen. Bovendien hebben de jongens, naar eigen zeggen, op een gegeven moment een zodanige reputatie opgebouwd dat ze in verschillende prostitutiemilieus bekend zijn. Het is dus heel gemakkelijk om hun zaakjes te regelen.

Je gaat naar Antwerpen, je huurt een kamertje, zo simpel gaat dat. En als je een beetje een bekende jongen bent uit Amsterdam, mensen in Antwerpen kennen jou wel weet je. Als je die naam eenmaal hebt gaat dat gewoon door het hele land heen (Adil).

Ondanks het feit dat de jongens overal wel contacten hebben, lijken hun activiteiten niet erg georganiseerd en heeft het er toch alle schijn van dat de daders vrij zelfstandig te werk gaan. Hier en daar vinden we echter enige aanwijzingen die er op duiden dat loverboys in opdracht van derden werken. Hoe dat precies zit is niet helemaal duidelijk maar verdient om in ieder geval verder uitgezocht te worden, het blijft voorlopig een los eindje in het onderzoek. Het is in ieder geval overduidelijk dat allerhande jonge jongens vaak nog in de tienerleeftijd, worden ingehuurd om een oogje in het zeil te houden wanneer meisjes aan het werk zijn. Loverboys zeggen zich over het algemeen geen zorgen te maken omdat de politie in hun ogen weinig controle uitoefent in de prostitutiebuurten. Meer risico gaat uit van andere pooiers. Daarom wordt vaak een zogenaemde 'oppas' ingezet om te voorkomen dat anderen met hun broodwinning aan de haal gaan.

Maar hoe kunnen ze al die meisjes controleren dan?

Daar hebben ze mensen voor. In Antwerpen ook, daar had je ook mensen die op straat liepen die waren breed die doen aan kickboksen, die jagen aapjeskijkers weg, die jongens die te lang voor het raam blijven staan, die jagen junkies weg en daar worden ze ook voor betaald natuurlijk. Het ergste wat een pooier kan overkomen is dat zijn meisje wordt afgepakt door een andere pooier. Want dan verlies je je gezicht. (Saïd)

Ook worden de ‘oppassers’ ingezet om te controleren of de meisjes wel al het geld afstaan dat zij hebben verdiend. Deze jongens hangen dan rond in de buurt van de ramen om een oogje in het zeil te houden. Anders dan de loverboys, die je niet of nauwelijks ziet op de Wallen, zijn de helpers wel duidelijk zichtbaar. Hoewel andere pooiers een reëel gevaar vormen gaat het allergrootste risico volgens de jongens uit van de meisjes zelf. Vooral wanneer de jongens er van door gaan met een ander meisje, zouden hun vriendinnen er niet voor terugdeinzen valse verklaringen tegen hen af te leggen.

Kijk het gevaarlijkste is als die loverboy dingen doet met andere meisjes en dat meisje wordt jaloers en ze klaagt je aan. Dan is het nog moeilijk om er onder uit te komen. En dan moet jij maar proberen te bewijzen dat ze het vrijwillig heeft gedaan (Adil).

Ze gaan er in om een mooie toekomst te maken en als ze dan zien dat de prins op het witte paard er vandoor gaat met een andere prinses dan willen ze hem pakken. Ik geloof geeneen meisje dat zegt ik word gedwongen en ik heb daar twee jaar gewerkt. Als ze zegt ik ben gedwongen en ik heb daar een week gewerkt dan geloof ik het wel, want binnen een week kan je niet veel doen. Maar als je zegt ik ben een jaar lang gedwongen, dan lach ik haar gewoon in haar gezicht uit en zeg: je liegt (Omar).

De jongens zeggen dat meisjes vooral valse aangiftes doen omdat ze zich voor hun omgeving schamen dat ze in de prostitutie hebben gewerkt. Ze verklaren om die reden onder dwang te hebben gewerkt. Om enigszins hun gezicht te redden zouden ze dan proberen de schuld op hun vriend te schuiven. Bij het doen van aangifte zou ook de omgeving van het meisje een belangrijke rol spelen. Meisjes zouden op aandringen van hun moeder aangifte doen.

Aangifte doen

Dat Nederlands meisje haar moeder heeft verklaard: ‘mijn dochter wordt onder dwang gehouden om de hoer te gaan spelen’. Maar dat meisje had helemaal geen contact met haar moeder want ze was weggelopen. Maar ja ik kan het ook wel begrijpen want dat meisje zegt nu natuurlijk de lelijkste dingen. Die zegt van ja ik ben gedwongen, zij gaat nooit tegen haar moeder zeggen ja mama ik wou het zelf (Regi).

Want ze heeft tegen haar moeder gezegd: ‘ik heb iets stoms gedaan ik ben in de prostitutie terecht gekomen’ en toen heeft ze mij daarvan de schuld gegeven. Maar ze gaat natuurlijk niet zeggen tegen haar moeder ik ben zelf de prostitutie ingegaan want dan gaat de moeder ook zeggen wat voor een vieze meisje ben jij nou (Omar).

De meisjes zouden zich vervolgens bij het doen van aangifte laten inspireren door wat ze in de media hebben gehoord over loverboys. Gesteund door verklaringen van de ouders en aangemoedigd door gretige rechercheurs die de loverboys achter de tralies willen krijgen, vertellen meisjes, die zich aan de kant gezet voelen, vaak een dramatisch verhaal over uitbuiting,

exploitatie en geweld. Jongens zeggen ons dat de meisjes bepaalde woorden – zoals loverboy – in de mond nemen, omdat ze dit via de media zouden hebben gehoord.

En na vier jaar dat ze met mij is gegaan heeft ze nooit een dag gezegd je bent een loverboy, maar omdat ik er met haar vriendin vandoor ben gegaan, en het uit is tussen ons en na drie maanden weet ze zeker dat ik niet meer terug kom, ben ik ineens een loverboy. (...) Ze gaat vier jaar met mij en na vier jaar gaat ze tegen mij zeggen je bent een loverboy. (...) Of ze heeft die film gezien of ze heeft die verhalen gehoord, ze heeft dus ergens dat verhaal gehoord. En dan denkt ze ik ga die jongen ook op deze manier pakken (Omar).

Hoewel de jongens natuurlijk hun eigen verhaal vertelden en zij er tijdens de interviews alles aan deden om een positief beeld van zichzelf te schetsen, lijken sommige meisjes toch wel een meer actieve rol te spelen dan we op het eerste gezicht zouden denken. Zoals we in het inleidende hoofdstuk van dit rapport hebben laten zien, is al eerder uit de literatuur naar voren gekomen dat meisjes die in de prostitutie werken er vaak niet uitstappen omdat zij geen afstand kunnen nemen van de jongens die hen onderdrukken. Het lijkt er dus op dat meisjes niet alleen een actieve rol spelen bij het gaan werken in de prostitutie, als ze er eenmaal inzitten dan houden ze de uitbuitingssituatie ook mede in stand. Uiteindelijk vinden de meisjes binnen het prostitutiemilieu – het is op den duur het enige milieu waarin ze vertoeven - de nodige geborgenheid waardoor ze de stap niet kunnen of willen zetten om met hun situatie te breken. De jongens hoeven dus ook niet meer de hele tijd bij de meisjes in de buurt te zijn om hen te controleren omdat zij er van op aan kunnen dat de meisjes niet bij hen zullen wegllopen. Uit de verhalen blijkt trouwens dat de jongens zich bijna nooit in de buurt van de ramen ophouden wanneer de meisjes aan het werk zijn. Meestal gaan zij ondertussen naar coffeeshops, gaan ze op bezoek bij familie, zijn ze met drugshandel bezig of brengen ze uren door in de sportschool. Ze brengen de meisjes wel eens naar het werk of halen ze op, maar meestal is dat een taak die weggelegd is voor de helpers. Geen wonder dat je op de Amsterdamse Wallen maar heel weinig jongens te zien krijgt die aan het loverboyprofiel voldoen. De heren hebben immers blijkbaar andere dingen te doen wanneer hun ‘vriendin’ aan het werk is.

Conclusie

Wat uit de gesprekken met de jongens naar voren komt is dat het klassieke loverboyverhaal, zoals we dat kennen uit de media, in de praktijk maar zelden voorkomt. Er is daarentegen sprake van allerlei verschillende varianten binnen het loverboycircuit. Uit de interviewfragmenten blijkt dat er inderdaad gesproken kan worden van een circuit want er zijn netwerken van jongens die met elkaar in contact staan of elkaar in ieder geval kennen. Ook is gebleken dat het opereren als loverboy vaak aanstekelijk werkt en dat jongere jongens het gedrag van ogenschijnlijk succesvolle loverboys lijken te imiteren.

Er zijn variaties. Zo zijn er jongens die actief op zoek gaan naar meisjes om hen in de prostitutie te brengen. Ook worden chantagemiddelen gebruikt. Zo wordt er gesproken over loverboys die ervoor zorgen dat hun vriendin eerst verslaafd raakt aan drugs, anderen beweren meisjes te kennen die via voodoo in de prostitutie terecht zijn gekomen. Daarnaast zijn er jongens die contact zoeken met meisjes die al in de prostitutie werken. Jongens schuimen de ramen af en vragen dwingend aan het meisje dat er werkt of ze al een vriend heeft. Het gebeurt ook dat meisjes de prostitutie de rug toe keren, maar vervolgens een vriend krijgen die hen opnieuw het leven inbrengt. Ook zijn er gevallen van jongens die een vriendin hebben die als prostituee werkt, en die pas daarna merken dat dit veel geld oplevert. Wanneer de meisjes er mee op willen houden worden ze door hun vriend gedwongen om ermee door te gaan. Ook

lopen meisjes weg bij hun pooiervriendjes om vervolgens weer ‘in handen te vallen’ van een andere loverboy. Voorts achten wij het inderdaad waar dat sommige jongens zodanig aantrekkelijk zijn – door de status die zij uitstralen - dat bepaalde meisjes zelf al het mogelijke doen om bij deze jongens in de gunst te komen. Volgens de loverboys die in dit hoofdstuk aan het woord kwamen, zouden veel meisjes er zelf voor kiezen om in de prostitutie te werken. Hoewel sommigen ook wel toegeven dat loverboys soms een rol spelen, zou het in de eerste plaats toch om een vrije keuze van de meisjes gaan.

Als het klassieke verhaal, zoals we dat kennen uit de media, in de praktijk niet zo vaak in zuivere vorm voorkomt, hoe komt het dan toch dat het sinds een aantal jaren zo dominant in de media aanwezig is? Een deel van het antwoord komt van de jongens. Zij zijn van mening dat de meisjes onder invloed van wat zij in de media hebben gehoord hun aangifte zodanig aankleden dat het lijkt alsof het klassieke verhaal daadwerkelijk ook in de praktijk voorkomt. Uit schaamte zouden de meisjes allerlei stereotype loverboyverhalen opdissen, die gretig worden opgetekend door hun ondervragers, waarna het verhaal weer via allerhande omwegen in de media terechtkomt. Ook krijgen raamprostituees op de Wallen boekjes aangereikt waarin het relaas voorkomt van meisjes die in handen zijn gevallen van een loverboy. Het is niet ondenkbaar dat meisjes zich ook door deze verhalen laten inspireren, bijvoorbeeld wanneer zij aangifte doen.

Betekent dit alles nu dat het fenomeen van de loverboys niet bestaat en dat het door de media is verzonnen? Nee dat betekent het zeker niet. Loverboys bestaan wel degelijk, alleen zien ze er iets anders uit dan ze door de media worden geportretteerd en wij zouden ze liever gewoon pooiers noemen. Dat laatste geldt trouwens ook voor de slachtoffers van deze jongens. Zij zijn lang niet allemaal de weerloze, naïeve en domme meisjes waar ze voor worden aangezien. Ook is er zeker niet in alle gevallen en volgens de interpretatie van de betrokkenen zelf, sprake van geweld. Slachtoffers die geslagen worden en zo gedwongen worden in de prostitutie te blijven werken, bestaan natuurlijk ook. Want net zoals er een enorme diversiteit is aan daders, is er een grote diversiteit in de slachtoffers.

Wat de gesprekken met de jongens betreft lijkt de eerste veronderstelling in ieder geval bevestigd: het loverboy-probleem of liever modern pooierschap bestaat. Bovendien lijkt Amsterdam als werkveld erg aantrekkelijk. Maar Amsterdamse meiden zullen daar vermoedelijk niet achter de ramen worden aangetroffen. Overeenkomstig de gesprekken met de jongens zouden meisjes die voor loverboys werken - indien zij meerderjarig zijn – vooral in de raamprostitutie terechtkomen. Amsterdam, een stad met een bruisend nachtleven, een bloeiende raamprostitutie, en veel toeristen die gretig gebruik maken van de geneugten van de grote stad ligt dus als werkplek voor de hand.

Hoofdstuk 6

De gelegenheidsstructuur van de Amsterdamse prostitutiewereld

In dit hoofdstuk willen we nagaan welke mogelijkheden de sector van de prostitutie in Amsterdam aan loverboys biedt. Die vraag behoeft een meervoudig antwoord omdat deze bedrijfstak gedifferentieerd is naar typen van prostitutiebedrijven en tot op zekere hoogte gesegregeerd naar de nationale afkomst van de prostituees en hun aanhang. In dit overzicht wordt het optreden van moderne souteneurs economisch verklaard en we zullen proberen het gedrag van de ondernemers van seksbedrijven en hun personeel te begrijpen. Allereerst willen we echter iets van de bestuurlijke en politieke context beschrijven want de opkomst van het moderne pooierschap hangt samen met de normalisering van de prostitutie, die in het jaar 2000 culmineert in het opheffen van het bordeelverbod en het schrappen van de bepaling uit de strafwet die het souteneurschap verbiedt. We lezen wetenschappelijke literatuur, krantenknipsels en beleidsstukken, we spreken met het bestuur van de branchevereniging, bordeelhouders, prostituees en we enquêteren hun klanten.

De branche van de prostitutie

Met de normalisering en de opheffing van het bordeelverbod wordt een informele sector in de economie die vanwege haar immoraliteit eeuwenlang slechts in de marge van de samenleving had kunnen voortbestaan, legaal. Prostitutie zelf is vanaf 1911 reeds toegestaan, maar alle onaangename bijverschijnselen zullen met de legalisering van 2000 verdwijnen. De lokale overheden krijgen de instrumenten in handen om regelend op te treden en de seksindustrie organiseert zich en wordt een volwaardige gesprekspartner. Zij zien er samen op toe dat er geen minderjarige meisjes in de prostitutie werken en buitenlandse dames zonder verblijfsvergunning kunnen vertrekken. Dit alles wordt van nu af aan zorgvuldig gecontroleerd.

Dat is niet eenvoudig want de commerciële seks is gedifferentieerd. De meeste mensen zullen bij Amsterdamse prostitutie onmiddellijk aan de Wallen denken, maar er zijn (overigens van oudsher) nog een paar andere centra: waar vrouwen achter de ramen zitten: aan de Ruysdaelkade, aan het begin van de Singel en straten rond de Langestraat. Daarnaast bestaat er een veelheid aan inrichtingen voor commerciële seks, die gewoonlijk worden geordend naar maatschappelijk aanzien. Let wel, de volgorde impliceert niet dat er in een mindere sector ook minder wordt verdiend. Er zijn nacht- of seksclubs (waarvan Yab Yum de meeste bekende is); privéhuizen (waar de klant uit een rij vrouwen die zich een voor een presenteren, mag uitzoeken); er is raamprostitutie; er bestaat nogal ongeorganiseerde prostitutie in café's en hotels; er is prostitutie in de branche van de escortservice (vroeger hoog aangeschreven, nu veel minder; deze is in Amsterdam naar verhouding omvangrijk omdat de stad veel internationale reizigers kent); er is straatprostitutie (ook al is de tippelzone aan de Theemsweg nu opgeheven), en ten slotte komt prostitutie voor in zogenoemde parenclubs (echtparen doen het met elkaar, maar het tekort aan dames dat dikwijls ontstaat, wordt opgevuld met prostituees). De mate waarin de overheid toezicht kan houden varieert: bij hotelprostitutie en escort is het relatief moeilijk, bij raamprostitutie en clubs naar verhouding gemakkelijk. In economische zin kent de gehele branche geen toegangsdrempels voor souteneurs. Iedereen kan het doen, het is aanzienlijk lastiger om bijvoorbeeld vergunning te krijgen om bloemen te verkopen of om aangenomen te worden om vakken te vullen bij de supermarkt. De enige manier om ze tegen te houden is wanneer de prostitutiebazen ze effectief weren, wanneer de overheid ze verwijderd of beide.

Controle is ook niet eenvoudig omdat de wereld van de prostitutie multicultureel is samengesteld en de ene nationale groep is gemakkelijker controleerbaar en beheersbaar dan de andere. Tot in de jaren vijftig van de vorige eeuw waren alle hoeren blank, op enkele Surinaamsen na. Thans zijn er op de Wallen duidelijke nationale segmenten die bij elkaar in gracht, straat of steeg bijeen te vinden zijn en ook de verhuurders van ramen specialiseren zich min of meer op prostituees van bepaalde nationaliteiten. Het is een komen en gaan geweest (eerst kwamen de vrouwen uit de Dominicaanse Republiek en Colombia, maar die vertrokken weer toen tegen vrouwen zonder verblijfsstatus werd optreden, daarna kwamen de Oost-Europeanen en ook daarin is verloop enzovoort) maar op dit ogenblik vinden we op de Wallen een Afrikaans en een Zuid Amerikaans segment, een groot aantal Oost Europese vrouwen, een straat met Thaisen, een stuk met transseksuelen en ook blanke Nederlandse meisjes. Ten slotte werken er ook vrouwen die afkomstig zijn uit landen in Zuid Europa en andere landen. Het is opmerkelijk dat blanke Nederlandse (Belgische en Duitse) vrouwen de afgelopen vijf jaar weer sterk in opkomst zijn. Dat geldt vooral voor jonge meiden op A-lokaties. Wat verder opvalt is het geringe aantal meisjes afkomstig uit de Marokkaanse en de Turkse minderheden. Volgens vele zegslieden zijn die er wel, maar ze zijn in andere prostitutiesectoren en achter de ramen in andere steden (zoals Alkmaar) te vinden.¹⁷ De verdeling naar nationaliteiten in de andere sectoren van de prostitutie hebben we niet bestudeerd. Het is nochtans onze indruk dat Oost-Europese dames (van de nieuwe staten van de EU) sterk vertegenwoordigd zijn in de escortbranche. Het is lastiger om de achtergronden van bijvoorbeeld vrouwen uit Afrikaanse landen of Thailand te controleren dan die van Nederlanders of Duitsers.

Er komt een duidelijk reglement, iedereen weet waar hij zich aan te houden heeft. Prostitutiebedrijven werken op grond van een gemeentelijke exploitatievergunning en er zijn duidelijke sancties voor bedrijven die de regels overtreden (vergelijk het *Stappenplan voor de handhaving van exploitatievergunningen voor de prostitutiebedrijven*). Het probleem van de prostitutie van minderjarigen en illegalen is afgelopen. De prostitutiebedrijven voldoen aan allerlei voorschriften (behoorlijk meubilair, ventilatie) die de arbeidsplaatsen werkbaar maken. De emancipatie van de hoeren vindt zijn voltooiing. Prostituees zullen voortaan als onafhankelijke zelfstandige dames kunnen werken in fatsoenlijke en gecontroleerde arbeidsomstandigheden. Over souteneurs wordt nauwelijks nagedacht, de beschermende functie die zij ooit hadden is immers niet meer nodig? Sterker nog: met de nieuwe wetgeving is het verbod op pooierij uit de wet geschrapt en de politie kan dat niet langer controleren. Meisjes hebben natuurlijk wel partners van eigen keuze, maar de figuur van de pooier zal vanzelf uitsterven. Het prostitutiebeleid van de Nederlandse overheid trekt internationaal de aandacht. Zo zake-lijk en rationeel kan het regelen van prostitutie dus ook. Speciaal in Amsterdam is alles goed geregeld. De gemeente en de branchevereniging (niet minder dan 95 procent van de ramenverhuurders is georganiseerd in de SOR- de Stichting Overleg Raamprostitutiebedrijven) zullen er in goed overleg op toezien dat de regels worden nageleefd en dat vrouwen hier veilig en zonder dwang kunnen werken.

Wandelen op de Wallen

Wie thans het Wallengebied bezoekt, wanneer het in bedrijf is, van laat in de ochtend tot diep in de nacht, wordt getroffen door de grote hoeveelheid lege ramen en vooral de op de muur geschroefde bordjes waarmee huurders worden gezocht. Sedert de legalisering is het aantal vierkante meters hetzelfde gebleven, maar het aantal werkplekken is verhoogd. Kennelijk is er

¹⁷ We geloven daar eerlijk gezegd niet zo veel van, maar dit is een van de vele losse eindjes van ons onderzoek. Bij de hulpverlening wordt wel veel van Marokkaanse en ook Turkse meisjes gesproken die tot de prostitutie zouden zijn gedwongen, maar we krijgen ook het verhaal te horen dat meisjes dit verhaal van dwang voorleggen om hun eigen gedrag te rechtvaardigen. Wat is waarheid?

constante en grote behoefte aan prostituees, de exploitanten moeten echt hun best doen om dames te werven. De laagste prijs voor een dagdeel is € 65 en de hoogste op een A-lokatie ongeveer € 150. Als we uitgaan van een standaardprijs voor de basale verrichting van € 50, dan is gemakkelijk uit te rekenen hoeveel klanten een prostituee bediend moet hebben voordat zij voor zichzelf gaat verdienen. Die prijs is interessant. De prostitutie is waarschijnlijk de enige economische sector waarbij men zonder blikken of blozen toegeeft dat het bedrag in guldens regelrecht is omgezet in hetzelfde aantal Euro's. Het argument luidt dat de vijftig gulden voor de eerste aanslag ondanks de inflatie in de jaren tachtig en negentig hetzelfde was gebleven; nu is de zaak rechtgetrokken. Bovendien betekenen de eisen die de gemeente nu stelt aan de inrichting van de seksbedrijven nieuwe kosten.

De mannen die in de buurt rondsjouwen, zijn van allerlei soorten. Er zijn 'hengstende' klanten. Men herkent de dealers aan hun jachtige loop en hun blik die alle kanten uitgaat op zoek naar klanten en de politie. Alle soorten van pooiers en hun helpers zijn juist geconcentreerd op de ramen waarachter zij hun vrouwen in de gaten houden. Er zijn vriendjes, loopjongens, snorders, oude mannetjes die boodschappen doen en pillenfiguren. Af en toe is er politie te zien, maar niet zo veel. Er lopen zo nu en dan al dan niet goddelijk geïnspireerde hulpverleners rond, die meisjes proberen te bekeren. Op onze eerste tocht, waar we al eerder over schreven, lopen we Rick de Evangelist tegen het lijf, een aardige Surinamer die volgens zijn zeggen al twee jaar lang twee avonden per week op de Wallen doorbrengt. 'Loveboys herken je direct', zegt hij, 'die lopen zelfbewust recht op hun doel af door de buurt rond.' En verder vertrouwt hij ons toe dat zeker negentig procent van alle vrouwen voor een loverboy werkt. Wisten we dat je ook loverboys hebt van vijftig jaar oud? Wat een loverboy precies is volgens hem? 'Nu ja, alles, pooiers, vriendjes enzovoort'. Voor de eerste herkenning hebben we nog het meeste aan een voormalige loverboy die we in het Huis van Bewaring hebben gesproken. Hij vertelde ons uit te kijken naar mooie auto's, gouden halskettingen en vooral naar een dikke bundel in de linkerachterzak waar het geld wordt bewaard. Tegenwoordig zijn er ook weer jongens die juist hun best doen niet op te vallen en die in een gewone auto rijden. Duidelijker is de aanduiding naar plaats. Er zijn concentraties van deze jongens waar te nemen op de hoek van het Oude Kerkplein en de St. Annendwarsstraat en in en rond het café in de Stoofsteeg. Als we de situatie later echt leren kennen, blijkt het hier om de verzamelplaatsen van helpers te gaan, de grote jongens houden zich op de achtergrond en in het vorige hoofdstuk bleek al dat ze er niet waren omdat ze het toezicht hebben uitbesteed of de vrouw verpacht aan een ander.

We leren de Amsterdamse prostitutiebranche in de maanden augustus tot december van dit jaar beter kennen. De veronderstelling was dat in een gezonde en goed gereguleerde branche nieuwe criminaliteit zoals die van loverboys geen kans krijgt. Pas in november hebben we eindelijk de overtuiging dat we begrijpen wat zich op het gebied van het moderne pooierschap afspeelt en hoe deze wereld in elkaar zit. Het is ons nu duidelijk geworden dat het prostitutiebedrijf er helemaal niet zo florissant bij staat. Een branche die eeuwenlang half of helemaal ondergronds heeft moeten werken, blijkt in de paar jaren na de opheffing van het bordeelverbod niet zo maar opgeknapt.

Mannelijke partners in soorten en maten

Het is voor alle vrouwen vrijwel onmogelijk om alleen en zelfstandig te werken. Er zijn altijd mannen op de achtergrond en alleen hun rol varieert. De belangrijkste variabele blijkt de etnische groep waartoe de prostituees behoren. Rond ieder etnisch segment cirkelen (netwerken van) mannen die van de prostitutieopbrengst profiteren. De dames zelf verzekeren ons dat werkelijk geen enkele prostituee helemaal zonder man werkt. Wie dat probeert zal geen stand houden tegen de mannen die zich opdringen. De prostitutie is deze vorm van afpersing eigen.

De vraag is slechts welke rol deze mannelijke profiteurs precies spelen: echtgenoot, vriend, souteneur in de oude zin van het woord, dealer, loverboy? Bij de Afrikaanse en Zuid-Amerikaanse vrouwen vermoedt men mannen op de achtergrond in de landen van herkomst. Op de betrokkenen zelf na weet niemand daar het fijne van, maar het verhaal zelf is krachtig genoeg om deze vrouwen met rust te laten. Bij Oost Europese vrouwen zijn mannen op de achtergrond aanwezig die eerder als mensenhandelaar of controleur in dienst van de mensenhandelorganisatie functioneren. Toen een van ons samen met hulpverleenster Toos Heemskerk bij Oost-Europese meisjes aanklopten en binnenstapten (zie hoofdstuk 3), viel op dat de meisjes steeds binnen de twee minuten werden opgebeld. De bellers zaten waarschijnlijk aan de overkant in het café en hielden het raam in de gaten. Volgens onze zegslieden zijn er veel Albanezen bij die Oost-Europese toezichthouders. Hier is moeilijk achter te komen. Politie-man Mos Florie die de wind er in de buurt flink onder heeft, ziet ze wel wegschieten in de stegen als hij eraan komt en dit is op de beeldschermen van het cameratoezicht in bureau Warmoesstraat goed te zien.

Voor ons probleem is het West-Europese, blanke, segment het belangrijkste. Welnu, de oude pooiers zijn er inderdaad niet meer. Dit heeft weinig te maken met de normalisering van de prostitutiebranche, maar alles met de opkomst van de handel in drugs. Uit de literatuur over de opkomst van de georganiseerde misdaad (zie *Inzake Opsporing* van de commissie van Traa uit 1995 en met name het stuk over de Amsterdamse Wallen in bijlage XI) blijkt dat een groot deel van de oude penoze uit de stad is overgegaan op de lucratieve handel in soft drugs. Thans kent men op de Wallen nog maar twee figuren die echt aan het stereotype van de oude pooier voldoen (zakelijk profiteur, zeker, maar op basis van een zekere gelijkwaardigheid en door de vrouw uitgekozen). Om hen wordt gegniffeld, ze zouden thuis de afwas doen voor als vrouwlief laat thuiskomt. Wanneer we een van hen tegenkomen (beeldige meneer met hondje) begrijpen we waarom zij als museumstukken door de buurt worden gekoesterd. Een nieuwe generatie souteneurs is daarvoor echter in de plaats gekomen en daarbij domineren Marokkanen, enkele Turken en ook wel Antillianen. Turken zijn te vinden in de hogere echelons en dat lijkt samen te hangen met de mensenhandelconnectie van onder andere Oost Europa via Istanbul (vergelijk Siegel en Yesilgöz, 2003). De souteneur is dus niet verdwenen, de oudere Nederlandse generatie is enkel vervangen door allochtonen. Typisch een geval van etnische successie (Bovenkerk, 1992). Een vrijgekomen 'nis' in de (informele) economie wordt door de nieuwe etnische groep bezet. Op dezelfde manier komen de Turkse bakkers op in de multiculturele buurt en is de Nederlandse werkster vervangen door schoonmaaksters uit Zuid- en Oost-Europa en daarna uit de Derde Wereld.

Nu dan de lastige vraag of dit allemaal loverboys zijn volgens onze definitie. Hiervan is sprake wanneer zulke mannen jonge vrouwen via romantische manipulatie in de prostitutie brengen. We zien in de loop van ons onderzoek kans dit aan tenminste twintig meisjes voor te leggen. Ja, ze zijn oorspronkelijk wel vaak via een verliefdheidsrelatie in de prostitutie terecht gekomen. De manier waarop dit gebeurt is, maakt een buitengewoon doortrapte indruk. De hoofdpersonen in hun verhaaltjes komen inderdaad erg dicht in de buurt van het loverboystereotype. Ze vertellen ons ook dat Marokkaanse jonge mannen (en trouwens ook wel Turken) daar magische technieken bij gebruiken. De meisjes noemen dit voodoo. Vergelijk ook wat de loverboys daarover zelf in het vorige hoofdstuk meedelen. Dit zou verklaren waarom zij zich als willoos slachtoffer gedragen en ondanks de meest verschrikkelijke ervaringen van mishandeling en bedrog, toch niet van hun loverboy los kunnen komen.¹⁸ We begrijpen het gebruik van het wonderlijke woord loverboy nu ook beter. In de prostitutiewereld zelf wordt dit woord niet gebruikt, maar de jonge prostituees koesteren het om de fictie te handhaven dat

¹⁸ Dit is opnieuw een van de losse einden in dit onderzoek. Het is beslist de moeite waard deze magische manipulatie nader uit te zoeken. Men zou licht geneigd zijn hiervoor een cultuurspecifieke verklaring voor te zoeken, maar bijgelovigheid is al eeuwenlang een typische trek van het prostitutiebedrijf (Van de Pol, 1996: 297).

hun vriendje echt is en geen gewetenloze uitbouter; hij is geen pooier maar een loverboy. Veel van de meisjes werken nu echter zelfstandig (met een ander, zelfgekozen vriendje op de achtergrond), ze zijn van souteneur gewisseld of ze zijn van de een op de ander overgedaan. Ze vertellen soms voor ettelijke tienduizenden Euro's verhandeld te zijn.

Het is opvallend dat geen van deze meisjes uit Amsterdam zelf afkomstig lijkt te zijn. Ze komen uit Groningen, Gouda, Harderwijk, Zwolle enzovoort. Let wel: op zichzelf is dit niets nieuws. De prostituees van Amsterdam in de zeventiende en achttiende eeuw kwamen uit de nabijgelegen provincies en uit Noord-Duitsland (Van de Pol, 1996: 103) en niet uit de stad zelf. Volgens één van onze gidsen op de Wallen, Toos Heemskerk van *Het scharlaken koord*, zo beschreven we al in hoofdstuk 3, is dit één van de redenen waarom het probleem van de moderne souteneurs speciaal in Amsterdam zo laat wordt opgemerkt. Zij zou daarin best gelijk kunnen hebben. De moderne souteneurs zijn in vergelijking met de oudere generatie ondernemender en 'outreaching'. Zij gaan er zelf op af om in de provincie meisjes te werven. De nieuwe jeugdige prostituees komen helemaal niet alleen meer uit de laagste maatschappelijke milieus zoals tot in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw het geval was, prostitutie is geen armoedeverstijning meer. Families van wie een meisje in de prostitutie is verdwenen, gaan op zoek, zij melden zich bij politie en justitie in hun woonplaats en ze mobiliseren medestanders om jacht op de kwelgeesten van hun dochters te maken. We zijn op basis van hun verhalen onder de indruk gekomen van de ontwrichtende werking die dit verschijnsel op de gezinnen heeft en ook van de moeite die de ouders doen om hun dochters weer terug te krijgen. De autoriteiten van de plaatsen waar meisjes vandaan komen, komt een en ander ter ore, maar niet die van de stad Amsterdam waar ze te werk worden gesteld. Een tweede reden waarom men het in Amsterdam niet onmiddellijk waarneemt, bestaat eruit dat meisjes en hun pooiers mobiel zijn. Ze worden dagen, weken of maanden tewerkgesteld in Amsterdam en dan weer in Den Haag, Eindhoven en Antwerpen.

De opstelling van de seksexploitanten

Nu dan de vraag hoe de prostitutiebranche op deze nieuwe souteneurs reageert. Op het eerste gezicht hebben ze alleen maar last van deze parasieten en het geeft het bedrijf een slecht aanzien. Waarom staan de ondernemers van het commerciële seksbedrijf het toe? Ons interviewrondje verloopt geheel voorspelbaar. Alle ondervraagden delen mee dat zij het beslist niet toestaan dat prostituees zich door wat voor mannen dan ook laten vergezellen en dat het trouwens in hun segment van de prostitutie niet voorkomt. Beter gaan wij op zoek bij andere taken van de prostitutie.

Solliciteren doe je niet in het prostitutiewezen omdat dit zou impliceren dat je in loondienst komt te werken, althans de fiscus zou er een 'arbeidsverhouding' kunnen construeren. Het betalen van belasting wordt in deze voormalig illegale wereld (nu ja: ook in andere sectoren van bedrijvigheid) als de pest gemeden. De exploitanten eisen dat vrouwen zich alleen melden, zonder man. Ons wordt steeds verzekerd dat het feest beslist niet doorgaat als er een jongeman meekomt die de indruk maakt souteneur te zijn. Dit wordt ons door de meisjes tijdens een vraaggesprek bevestigd: je gaat altijd als meisje alleen om een raam te huren of in een club te werken. En ... als er een souteneur is, dan wacht die om de hoek.

Een vertegenwoordiger van het luxe clubwezen vertelt dat in zijn branche alleen zelfstandige vrouwen kunnen werken die echt weten wat zij doen. Hij wijdt ze in, voorziet ze van allerlei informatie over werk en gezondheid en legt de condities uit. Als ze met pooierachtige (allochtone) vriendjes aankomen, probeert hij er zo snel mogelijk af te komen zonder hun agressie op te wekken: 'Ik neem haar niet omdat ze volgens mij niet beseft waar ze aan begint'. Meisjes die onder dwang werken zijn onprofessioneel. Hij wil geen controlerende mannen over de vloer die het geld incasseren en hij wil niet steeds worden gestoord door mannen die zijn da-

mes steeds maar opbellen met hun mobieltje. Nee, zulke meisjes kunnen beter naar de raamprostitutie gaan, want daar wordt door het lopende bandwerk meer verdiend en daar kan de jongeman zijn vriendin beter controleren.

We kunnen niet uitsluiten dat ondernemers in de prostitutiebranche soms inderdaad niet weten dat zij voor een pooier werkt. En inderdaad: er zijn er enkelen die hun poot stijf houden. Maar de meisjes die wij spreken, moeten er om gniffelen. De portier van dezelfde club als waarvan wij hierboven de eigenaar aan het woord lieten, weet heel goed wie er buiten staat te wachten. Zij verzekeren ons dat ze bij alle sectoren van de prostitutie zo aan de gang kunnen en dat de ondernemers bliksems goed weten dat ze voor een souteneur werken.

De zegsman van de clubs heeft overigens met zijn verwijzing naar de raamprostitutie volkomen gelijk. Weliswaar zijn in alle sectoren van de prostitutie wel meisjes aan te treffen die voor souteneurs werken, ook al vinden onderzoekers in de escortbranche of in andere sectoren ze nauwelijks (vergelijk de teleurstellende opbrengst van zulke pogingen over de escortbranche in Amsterdam van Eijssink-Smeets en Etman, 2000 en Goderie, Spierings en ter Woerds, 2002, over de prostitutie van minderjarigen na opheffing van het bordeelverbod), maar zowel de zogenaamde souteneurs zelf die we spraken als de meisjes verwijzen in de eerste plaats naar de ramen. Voor onderzoek heeft deze sector het voordeel dat ze gemakkelijk toegankelijk is.

Op de Amsterdamse Wallen en andere kleinere locaties worden door tweehonderd prostitutiebedrijven 350 ramen geëxploiteerd. In de huizen daarboven worden bovendien woningen verhuurd. Deze getallen geven de indruk dat er sprake is van een grote spreiding van eigenaren, maar dat is nu niet meer zo. In feite is de meerderheid van de bedrijven en ramen in handen van vier of vijf grote eigenaren.

Het standpunt van de branchevereniging SOR ten opzichte van souteneurs is duidelijk: zij willen helemaal geen loverboys in de buurt. Sterker nog, men waarschuwt alle leden uitdrukkelijk om geen ramen te verhuren aan dames die zich laten vergezellen door een man. De pooier moet worden geweerd, die hebben we niet meer nodig. Een raamverhuurder aan de Ruysdaelkade drukt het zo uit: bij alle verzakelijking van de branche en de reglementering na de opheffing van het bordeelverbod zouden moderne ondernemers van de oude kopzorg van de penoze en de pooiers af moeten zijn. En nu komen de souteneurs toch weer terug als mensenhandelaren, loverboys en dealers!

We hebben al gezien dat souteneurs bij de gehele branche van de raamverhuurbedrijven in feite wel degelijk terecht kunnen – bij sommige verhuurders van mindere reputatie weer gemakkelijker dan bij andere – en dat doet de vraag rijzen waarom men het ondanks het dringende aanraden van de branchevereniging toch doet. De belangrijkste reden is eenvoudig dat het maken van omzet boven alles gaat en we zagen al dat het lastig is om in deze tijden van beperking van buitenlandse prostituees aan goede Nederlandse dames te komen. Exploitanten klagen dat er geen Nederlandse meiden meer te vinden zijn want die willen niet meer en buitenlandse meiden mogen niet meer (vergelijk de klagende bordeeleigenaren die door Goderie e.a., 2000, aan het woord worden gelaten). De nieuwe souteneurs zorgen wel voor nieuwe aanvoer. De (grote) eigenaren laten het verhuren van hun ramen over aan beheerders die resideren in een kantoortje. Dit stelt hen in staat om op een geloofwaardige manier van niets te weten.

De rol die de pooier voor de branche speelt, is vooral die van bewaker. De eigenaren zijn, zoals gezegd, als de dood om zo met de huursters om te gaan dat de fiscus zou kunnen menen dat zij er in dienst zijn. Als prostituees gevaar lopen, willen zij bij voorkeur niet ingrijpen - voorbeeld van een perverse consequentie van regelgeving. Wanneer prostituees door klanten worden belaagd, roepen zij hun pooier en die (of zijn helpertje) komt dan ook echt. Bij grotere dreiging, bijvoorbeeld groepen dronken voetbalhooligans, roepen zij de politie om hulp. Als zij door haar pooier wordt afgetuigd of wanneer een nieuwe pooier zich opdringt, blijven ex-

ploitanten daar ook liever buiten. Er zijn wel raamexploitanten die desondanks wel eens een meisje bescherming of hulp bieden, maar gemakkelijker is het als het door souteneurs kan worden afgedaan. Het is interessant om vast te stellen dat de exploitanten nooit moeite hebben gedaan om van de belastingdienst te horen of het beschermen van hun huursters werkelijk fiscale consequenties zou hebben.¹⁹

De beheerders doen hun best om zo veel mogelijk van hun ramen te verhuren. Door de week is het rustig, in het weekend druk. Hij heeft er alle belang bij zijn raam (vergelijk het verhuren van een hotelkamer) voor een bepaald dagdeel over een volle week te verhuren. In de praktijk blijkt het gemakkelijker zo'n deal voor een hele week te maken met een souteneur die meer meisjes controleert. De prostituee vervoegt zich in het kantoor (haalt de sleutel enzovoort), maar de huurafpraak wordt telefonisch met hem gemaakt. Dit blijkt uit telefoongesprekken die door de politie zijn afgeluisterd. Een volgende dwingende reden om wel met de pooiers in zee te gaan, is eenvoudigweg intimidatie. Er bevinden zich onder de heren pooiers zeer agressieve types zoals ook uit de politiegegevens is gebleken. We kunnen ons levendig indenken dat de beheerders in hun kantoor geen onnodige risico's willen lopen. De politie heeft de exploitanten wel eens gewezen op de mogelijkheid om gewelddadige souteneurs aan te geven via een anoniem meldpunt. Maar er kwam niets uit de buurt, de schrik zit er kennelijk goed in. Ten slotte pleit er ook eigenlijk weinig tegen de souteneurs. Zowel de Oost Europese mensenhandelaren zijn er, voor zover wij kunnen nagaan, niet in geslaagd zich enig eigendom of machtspositie in de prostitutiebranche te verwerven. Nederlandse (allochtone) souteneurs hebben dat nog niet geprobeerd.

De klanten van prostituees ondervraagd

We nemen aan dat klanten van prostituees als deelnemers aan de prostitutiescene wel iets van het probleem waarnemen en ook dat sommigen goed op de hoogte zijn. Hoe is de aard en omvang van het loverboy-vraagstuk volgens hen? Hoe zouden wij deze informatiebron moeten benaderen? Rondrentelende mannen zomaar aanspreken lijkt geen goed idee en de enkele malen dat zulks blijkens de wetenschappelijke en journalistieke manier is geprobeerd, leverde niet meer op dan een enkele respondent. Wanneer er een klantenorganisatie zou bestaan, zou die kunnen worden benaderd (bijvoorbeeld voor een schriftelijke enquête onder de leden of abonnees), maar zó'n vereniging bestaat thans niet meer. We besluiten de organisatoren van de website *hookers.nl* te benaderen. Dat is ongebruikelijk, in de methodologische vakliteratuur zijn geen voorbeelden aangetroffen van een enquête onder 'hoerenlopers', maar in het voorwoord stelden wij al dat we onze toevlucht zouden nemen tot onorthodoxe methoden.

Hookers.nl is een consumentenorganisatie van de prostitutiebranche: klanten zetten hun ervaringen op internet en wisselen onderling ervaringen uit. Er gaat een wereld voor ons open. Aanvankelijk ging het erom te zorgen dat de dames hun klanten niet nepten (die werden aan de 'schandpaal' genageld), nu gaat het om zakelijke informatie: is ze goed? Hoeveel vraagt ze? Wat doet ze daarvoor? Met of zonder condoom? etc. Prostituees bezoeken de website zelf ook wel en nemen aan de discussie deel wanneer zij het niet met de oordelen eens zijn. Soms hebben deze het gunstige oordeel van *hookers* aan hun raam bevestigd. Af en toe wordt in een recensie negatief geschreven over meisjes om wie een (Marokkaans) vriendje hinderlijk heen zwermt.

Hookers.nl is niet lang geleden opeens prominent in het nieuws gekomen doordat een (inmiddels afgetreden) Amsterdamse wethouder van deze website gebruik maakte. Het aantal regel-

¹⁹ Een van de geïnterviewde raamexploitanten maakt zich er druk over en stelt voor om de zaak om te draaien. Zoals een caféhouder verantwoordelijk wordt gesteld voor het laten gaan van een klant die dronken achter het stuur gaat zitten, zou de raamverhuurder de plicht moeten hebben wel te signaleren dat een meisje wordt mishandeld en haar te verwijzen naar de juiste instanties.

matige bezoekers is onmiddellijk meer dan verdubbeld en thans is deze website volgens de beheerders verreweg de grootste in zijn soort. Er zijn vijftigduizend bezoekers en daarvan rekenen zij er twintigduizend als ‘actieve schrijvers’.

Men kan per website zijn hart luchten over allerlei zaken en het onderwerp loverboys staat zeer in de belangstelling. Klanten hebben er over het algemeen een hekel aan. Zij zoeken zelfstandige vrouwen en geen slavinnen. De prostituees die voor een loverboy werken vinden zij onprofessioneel, niet aardig en het stuit ze tegen de borst te zien dat zij haar geld meteen afgeeft. Veel regelmatige klanten koesteren tegenover hun prostituee op hun manier ridderlijke gevoelens en het optreden van loverboys staat voor volstrekt gebrek aan respect. Op een zogenoemde *topic* die de organisatoren van de website al eerder hadden geopend, is veel respons gekomen. Er zijn klanten die oproepen tot gemeenschappelijke actie om de loverboys mores te leren, maar anderen zijn daarvoor te bang of keuren eigenrichting af. Weer anderen pleiten ervoor op de website een meldpunt loverboys op te zetten in de hoop dat de politie daarin aanleiding ziet om op te treden. De beheerders van de website hebben daarover met ambtenaren van het Ministerie van Justitie contact gehad, maar ofschoon men er wel oren naar heeft, is dat voorlopig afgeketst. Hoe zou de minister uit kunnen leggen dat de overheid geld steekt in een website van hoerenlopers? Maar de beheerders stellen dat bij hun meer concrete informatie binnenkomt dan waar ook (het algemene anonieme meldpunt werkt niet voor dit feit) en die is zo gedetailleerd dat de politie er meteen mee aan de slag kan.

Wij hebben van dergelijke morele beperkingen minder last en zijn blij dat men bereid is in onze opdracht een maand lang een ‘poll’ met onze vragen op te zetten. Wie de website van *hookers.nl* bezoekt wordt eerst de vraag voorgelegd of men onze enquête wil invullen. 298 personen doen dat. Wat leert het ons over aard en omvang van het probleem van de loverboys en speciaal de rol die de prostitutiemarkt van Amsterdam daarin speelt? We stellen zeven vragen: de eerste twee gaan over hun algemene indruk: waar opereren loverboys? De volgende twee gaan over de meest recente eigen ervaringen. Daarna wordt gevraagd of en zo ja: hoe ze slachtoffers herkennen. Vervolgens vragen we of zij actie hebben ondernomen. Ten slotte proberen we er nog achter te komen of klanten iets zien van de enorme mobiliteit van de prostituees die voor loverboys werken. We bespreken de resultaten per vraag.

Vraag 1: In welke regio denk jij dat de meeste loverboys actief zijn?

De 298 respondenten noemen de vier grote steden het vaakst, maar Amsterdam torent daar bovenuit:

Amsterdam zeggen 130 respondenten (43%)

Den Haag: 65 (21%)

Rotterdam: 28 (9%)

Utrecht: 25 (8%)

Verder worden de steden Alkmaar, Arnhem/Nijmegen, Leeuwarden, Antwerpen en anderen genoemd maar die komen niet boven de 4%.

Over Den Haag is men het meest specifiek: het probleem concentreert zich in de Geleenstraat. Algemeen lijkt de indruk te bestaan dat loverboys meisjes ronselen in de provincie om die in de grote steden te werk te stellen.

Vraag 2: In welk segment denk je dat loverboys het meeste actief zijn?

Deze vraag is beantwoord door 228 klanten. Verreweg de meesten menen dat het bij raamprostitutie het meest voorkomt, op afstand gevolgd door tippelzones.

Raamprostitutie: 113 (49%)

Tippelzones: 66 (28%)

Escort: 21 (9%)

Club/privéhuis : 20 (8%)

Internet 5 (2%)

Anders: 3 (1%)

Het lage aantal dat kiest voor een club of privéhuis is opvallend. Hier zouden immers jonge vrouwen het minst opvallen? Zij denken dat zulks niet gebeurt omdat het meisje dan moet worden geregistreerd. Ze weten kennelijk niet dat dit ook bij raamprostitutie zo is. Verreweg de belangrijkste overweging voor loverboys om hun meisjes achter ramen te laten werken, is volgens hen de omstandigheid dat ze de meisjes het beste kunnen controleren.

Vraag 3: Waar ben jij het laatst een dame die voor een loverboy werkt tegengekomen?

Van de 246 mannen die deze vraag hebben beantwoord, zeggen er 126 (51%) dat ze dit niet mee hebben gemaakt, bijvoorbeeld omdat ze het speciaal vermijden. ‘Als je Nederlandse jonge meisjes ziet met zo’n dikke gouden ketting om...of met een tattoo van Mehmet, dan loop ik direct voorbij.’ Anderen hebben nare ervaringen waardoor ze het uit de weg gaan. ‘Ik kwam een tijdje bij een chick, maar daar ben ik mee gekapt. Ze was in de laat (bedoeld zal zijn: idolaat) van een Marokkaantje.’ ‘Ik nam een heel knap meisje op z’n hondjes en dan stond er weer Moestafa boven haar billen getatoeëerd.’ ‘Ik heb een meisje gehad die me alle ellende met zo’n jongen ging vertellen, daar knap je meteen op af.’ ‘Nee, ik ben er al te veel tegengekomen. Als ik vermoed dat het zo is, laat ik die dame links liggen.’

Wie het wel onlangs hebben meegemaakt deden dat het meest in Amsterdam (29 of 11%), in Den Haag (21 of 8%) en Utrecht (19 of 7%) en anders 47 of 18%.

Vraag 4: In welk segment was de dame werkzaam waarvan je denkt dat ze het slachtoffer is van een loverboy?

Van de 163 respondenten zeggen er 71 (of 43%) dat ze het niet hebben meegemaakt of er zich althans niet van bewust zijn geweest. Het kwam het meest voor bij raamprostitutie (67 of 41%), bij een club of privéhuis 10 (6%) en bij alle andere prostitutiesegmenten minder dan 4%.

Hoe klanten daarover denken, wordt verwoord door iemand die schrijft: ‘In de x-sstraat werkte voor de zomer een jong Surinaams/Javaans meisje, bloedje mooi, achttien jaar, zat nog op VWO en zou gaan studeren. Een intelligente meid. Als ik haar vroeg wat ze in hemelsnaam hier deed, zei ze tegen me dat ze voor een nieuwe auto wilde sparen. Ze ontkende voor haar vriend te werken. Ben een keertje gaan wachten tot ze klaar was met haar shift en merkte dat ze werd opgehaald door haar Antilliaans “vriendje”. Ongelofelijk dat ze dat doen voor zulke gasten. Stereotyp, natuurlijk rijden ze weg in een vette witte Mercedes. Erg jammer voor zo’n meisje en dan vooral voor haar ouders. Ik voelde me echt schuldig dat ik bij haar binnen was geweest.’

Vraag 5: Hoe herkende je het vermoedelijke slachtoffer van een loverboy?

192 respondenten beantwoordden deze vraag.

De eenvoudige aanwezigheid van een loverboy in de onmiddellijke omgeving werd het meest genoemd (72 maal of 37%). ‘Die creep komt na iedere klant om haar geld.’ 69 (of 35%) maakte het op uit het gedrag van de dame. ‘Ze wordt opvallend vaak gebeld en neemt steeds een beetje angstig de telefoon op.’ ‘Ze werkte me snel af en ging “smeken” om extra geld omdat het anders niet meer zou lukken vandaag.’ ‘Je ziet het aan de manier waarop ze de kamer inkijkt’. ‘Na enige vragen bekende ze nog geen achttien te zijn. Ze trilde van top tot teen over haar lichaam. Achteraf spijt het me dat ik niet onmiddellijk de politie heb gebeld.’ In 27 gevallen (14%) bleek het uit lichamelijke kenmerken, met name de tatoeage met een mannen-naam. Of de klant had de indruk dat het meisje was toegetakeld. Voor 24 mannen gaf de kwaliteit van het gebodene (12%) de doorslag. ‘Ze lag erbij als een pop’, of ‘ze werkte zonder enige lust’.

Vraag 6: *Welke acties heb je achteraf ondernomen nadat je een vermoeden had dat iemand slachtoffer was?*

Veel van de 174 personen die de vraag beantwoordden, doen helemaal niets: 87 (50%). 'Ze moeten zelf maar zien als ze zo dom zijn om voor zo'n vent te werken'. Anderen vinden dat dit niet op hun weg ligt. 'Dit is het werk van de politie. In Amsterdam lopen voortdurend agenten over de Wallen. Die zien wat ik zie. Het is hun taak te reageren. Ik laat ook de politie mijn werk niet doen. Ik loop er voor m'n plezier'. Dertien (7%) hadden het besproken op het forum van *hookers.nl*, eenzelfde aantal had contact gezocht met de hulpverlening en negen (5%) hadden contact gezocht met justitie. 52 (29%) hadden iets anders gedaan. Er zijn klanten met reddersimpulsen. Er wordt overlegd hoe men kan ontsnappen. Een enkele keer lukt dat wanneer zij onmiddellijk een onderduikadres aan kunnen bieden. Maar achteraf blijkt ze toch weer...

Vraag 7: *Hoe lang was de betreffende dame werkzaam op deze lokatie?*

Op deze vraag geven 132 mannen antwoord, ze hebben in overgrote mate (78 of 59%) geen idee. De rest van de antwoorden zijn ook niet duidelijk. Dit wordt niet geregistreerd en bijgehouden, het prostitutiecontact blijft meestal vluchtig.

Conclusie

De conclusie is duidelijk: in Amsterdam wordt de moderne pooiers geen strobreed in de weg gelegd. Liever zou de prostitutiebranche ze kwijt zijn dan rijk, maar nu ze er toch zijn kunnen ze nuttige functies vervullen. Souteneurs functioneren als leveranciers van nieuwe (Nederlandse) prostituees, als oppassers, bewakers en beschermers. Er is reden om bang te zijn voor hun (dreiging met) fysiek geweld, maar aan de andere kant betekent hun optreden geen risico voor de economische machtsverhoudingen in de branche. Souteneurs van het type loverboy maken van deze Amsterdamse mogelijkheden gretig gebruik. Ofschoon ze in verschillende takken van het prostitutiebedrijf welkom zijn, speelt dit vooral in de raamprostitutie.

De klanten van prostituees zijn zich het probleem van de loverboys zeer goed bewust en velen hebben er direct of indirect ervaringen mee opgedaan. Ze zijn er algemeen gebelgd over en velen zijn bereid er iets tegen te doen. Ze lokaliseren het probleem voornamelijk bij de raamprostitutie en Amsterdam geldt als toplocatie voor prostituees die voor loverboys werken. Als het aan de indruk van de klanten ligt, wordt de eerste veronderstelling bevestigd: het loverboy probleem bestaat en is in Amsterdam wat betreft de werkplek prominent aanwezig.

Hoofdstuk 7

Conclusie

Het sociale probleem van de loverboys wordt in de inleiding van dit rapport gedefinieerd als een bijzondere vorm van souteneurschap. Het gaat om mannen die hun liefdesrelaties met vrouwen gebruiken om ze in de prostitutie te brengen en te exploiteren. De fictieve weddenschap in het Amsterdamse Lagerhuis waarmee we begonnen, kent als antwoord op de eerste vraag: bestaan loverboys wel of niet? een duidelijke winnaar. De werkwijze van de souteneur die met het woord in fantasie-Engels wordt uitgedrukt, komt wel voor, maar er is eigenlijk geen reden om dat met een aparte term aan te duiden. Ten eerste lijkt het alsof het om een geheel nieuw verschijnsel gaat. Dat is niet zo. Deze werkwijze onder souteneurs (het op één na oudste beroep van de wereld) is zo oud als de weg naar Rome. Het Nederlands had er a vroeger al een woord voor: *voosbinkie*. Nieuw is evenmin het initiatief van mannen om actief te gaan werven op plaatsen waar zij vermoeden dat zich vrouwen bevinden die voor werken in de prostitutie ontvankelijk zijn. Dat gebeurde in de negentiende eeuw ook al door meisjes aan te spreken die zojuist uit de provincie waren aangekomen op het Centraal Station. Ten tweede komen binnen het souteneurschap alle mogelijke variaties voor in relaties met prostituees (wie neemt het initiatief? wordt er al dan niet dwang en geweld gebruikt? hoe zijn de activiteiten georganiseerd? spelen drugs wel of geen rol? is er overlap met internationale mensenhandel? wordt zij echt beroepsprostitutuee of duurt de bevlieving niet meer dan een paar dagen? enzovoort) en de overgangen daartussen zijn eerder gradueel dan principieel. Met name onze interviews met tien pooiers levert een divers beeld op. Er zijn jongens die contact zoeken met meisjes die al in de prostitutie werken, er zijn er waarvan een aanvankelijke liefdesrelatie onttaardt in prostitutie, er zijn meisjes die welbewust van pooier veranderen en nog meer. We komen tijdens ons onderzoek niet zo erg veel relaties tegen die voor honderd procent aan de definitie of aan het klassieke patroon van de werkwijze van de loverboy voldoen. De souteneurs die wij spreken hebben de begrijpelijke neiging zichzelf vrij te pleiten, maar misschien schuilt er wel enige waarheid in hun bewering dat meisjes die de prostitutie verlaten het verhaal van de media navertellen of dat wat zij in het voorlichtingsverhaal bij de hulpverleners over de loverboys hebben gelezen. Het derde bezwaar is het belangrijkste. Het begrip loverboy is ontsproten aan de romantische fantasie van meisjes die zich van hun souteneurs los willen maken en die bij de hulpverlening een willig oor vinden. Vanuit overwegingen van behandeling is goed te begrijpen dat hulpverleners de interpretatie van de meisjes volledig accepteren. De publiciteit en het publieke vertoog die rond het probleem van de loverboys zijn ontstaan, worden echter gedomineerd door hun slachtofferperspectief. Dit staat een goed begrip in de weg. Het gaat hier om perverse relaties tussen mannen en vrouwen die ieder hun eigen aandeel hebben in het ontstaan en bestendigen van prostitutieactiviteiten. Er is in de wereld van de prostitutie van alles aan de hand dat nuchtere aandacht verdient en dat komt hieronder aan de orde. De winnaar van het Lagerhuisdebat zou zijn pleidooi over het antwoord op de eerste vraag hebben kunnen besluiten met de zinsnede: nee, de loverboy vormt geen zinvolle categorie, maar er is wel een probleem van modern pooierschap.

Dit concluderen doet onmiddellijk de vraag rijzen waarom het woord loverboy en al wat men zich er bij voorstelt, zo geweldig veel aandacht trekt en zelfs ontaardt in een golf van paniek. Een eerste verklaring ligt bij ontwikkelingen in de prostitutiesector zelf. In het jaar 2000 is het bordeelverbod opgeheven en de strafbaarheid van souteneurs is uit het Wetboek van strafrecht geschrapt. De emancipatie van hoeren is daarmee voltooid, voortaan zullen alleen zelfstandige volwassen, legaal in Nederland verblijvende vrouwen zonder dwang in deze legale bedrijfstak

werkzaam zijn en zonder dat zij worden uitgebuit. Daar horen geen pooiers meer bij. Ouderwetse pooiers (ze hebben een zakelijker relatie tot hun prostituees) zijn er ook nauwelijks meer, de penoze is overgegaan op de profijtelijker handel in drugs en de georganiseerde misdaad. Nu we vier jaar verder zijn, blijkt de normalisering van de prostitutiewereld in dit opzicht ernstig te haperen. Verreweg de meeste vrouwen leven nog steeds met mannen die op de een of andere manier van hen profiteren en ze hebben daar allerlei motieven voor: zij zijn hun echtgenoot of vriend, ze zoeken verdrijving van eenzaamheid en nog meer. Maar bij een deel daarvan komt dwang en uitbuiting voor. De opkomst van het verschijnsel loverboy loopt met deze ontwikkeling parallel en dit wordt symbolisch voor de teleurstelling over mankementen in de legalisering van de branche.

Ten tweede is er een tekort aan prostituees ontstaan nu illegale buitenlandse vrouwen uit de branche worden geweerd. De markt wordt thans aangevuld door souteneurs die actief Nederlandse vrouwen gaan werven in de provincie. Voor kleinere gemeenten is dat een nieuwe ervaring. Radeloze familieleden van jonge prostituees stellen van alles in het werk om hun kinderen terug te krijgen en zoeken de publiciteit. Het opsporen van souteneurs en de rechtszaken die volgen maken geweldige indruk.

De derde omstandigheid die de aandacht trekt is het feit dat moderne souteneurs grotendeels allochtoon zijn. Op zichzelf is dit niet verbazingwekkend en het valt economisch goed te verklaren. Het is een kansarme groep die het gat opvult dat door het wegtrekken van de oude penoze in de prostitutiewereld is ontstaan. Het valt buitenlandse waarnemers altijd op dat wij in Nederland de neiging hebben sociale problemen te etniseren. Eerder al heeft de hoge criminaliteit van allochtone jongens geweldig veel aandacht getrokken en dat geldt vooral voor Marokkanen. De stemming is vijandig geworden en als Nederlandse meisjes zich laten versieren door Marokkaanse jongens roept dat verontwaardiging op. Ouders denken daarbij onmiddellijk aan loverboys. Meestal is dat natuurlijk niet zo, maar als het wel op prostitutie uitdraait, ligt de rolverdeling voor de Nederlanders ook meteen vast: hij is de dader en zij het slachtoffer. Voor Marokkanen ligt dat andersom: het hoerige gedrag van Nederlandse meiden lokt het uit. Dat laatste impliceert niet dat men het daar goedkeurt, uit de vraaggesprekken met de Marokkaanse souteneurs zelf begrijpen we dat loverboys juist schande over zichzelf brengen. Met deze interpretatie is het probleem van de loverboys zelfs een kwestie geworden van interetnische conflicten.

De tweede vraag die in het denkbeeldige Lagerhuisdebat aan de orde kwam, gaat over de rol van Amsterdam. Worden hier meisjes gerekruteerd voor de prostitutie of juist niet? Welke rol speelt Amsterdam voor de moderne pooierij als marktplaats voor het prostitutiebedrijf?

De informatie dat (allochtone) jonge mannen in Amsterdam actief op zoek zijn naar kwetsbare meisjes op scholen, in disco's, coffeeshops, en bij noodopvanghuizen is vooral afkomstig van de hulpverlening en van scholen. Op onze vragen bij deze instellingen blijkt men het probleem heel goed te kennen en ook van alles in het werk te stellen om te voorkomen dat hun pupillen en scholieren slachtoffers worden. Bij doorvragen naar precieze aantallen en concrete gevallen krijgen we minder duidelijke en soms tegenstrijdige antwoorden. Ja, bij een minderheid van de scholen heeft men het wel eens meegemaakt (ook al nemen ze zelf nooit waar dat de leerling in de prostitutie is gegaan omdat ze dan al van school is), maar het aantal 'verdenkingen' is toch niet erg groot. De jongens die buiten de poorten van de middelbare scholen in mooie auto's zouden zitten te wachten, blijken bij nader inzien vaak familieleden te zijn of jongens met andere bedoelingen (bijvoorbeeld drugsverkoop). Misschien vertelt men ons wel niet alles om de goede naam van de school niet te bederven, maar die indruk hebben we toch niet. De hulpverleners hebben wel regelmatig sterke vermoedens dat meisjes in een loverboy-circuit terecht zijn gekomen, maar bij doorvragen blijken ook zij bijna nooit over hard bewijs te beschikken. Uit deze kring komt ook steeds weer het vermoeden dat jonge meisjes van

minder dan achttien jaar in een schemerig circuit van halve of hele prostitutie worden getrokken dat zich afspeelt boven koffiehuizen, in auto's in het park enzovoort, maar ook daarvoor bestaat geen hard bewijs. Sterker nog, wij hebben zo'n circuit in ons hele onderzoek (dus ook bij de politie en in de prostitutiewereld) niet aangetroffen. Meisjes die voor pooiers werken zijn achttien jaar of ouder en we vinden ze in de reguliere prostitutie.

Wanneer we de verschillende bronnen die voor dit onderzoek zijn geraadpleegd (hulpverlening, scholen, politie en justitie, de loverboys en de prostituees zelf, de exploitanten van seksinrichtingen) naast elkaar leggen dan is de conclusie onontkoombaar: er worden wel meisjes voor de prostitutie geworven, maar het aantal gevallen waarvan we het zeker weten, is betrekkelijk klein. De prostituees die in Amsterdam werken, komen ook meestal van buiten de stad. Dit is overigens een eeuwenoud patroon: hoeren en pooiers komen van buiten en alleen de bordeelhouders zijn Amsterdams.

In hoeverre vormt Amsterdam het werkterrein van pooiers? Wanneer we afgaan op de gegevens waar politie en justitie officieel over beschikken, is het aantal loverboys in Amsterdam vrijwel nihil. De redenen daarvoor mogen duidelijk zijn. Het souteneurschap is niet strafbaar en als het paar zich aan de regels houdt dat zij minimaal achttien moet zijn (en dat is vrijwel altijd het geval) dan is er niets aan de hand. Als de souteneur wel is opgepakt (bijvoorbeeld omdat hij geweld heeft gebruikt) dan wordt zijn zaak niet onder 'loverboy' of pooierij geregistreerd omdat dit geen delictscategorie is. Voor de politie, ook de zedenpolitie, heeft souteneurschap geen enkele prioriteit. De Amsterdamse justitie heeft heel weinig strafzaken tegen souteneurs gehad en zeker geen spectaculaire.

Dit alles wil niet zeggen dat er niets aan de hand is. Het politieteam dat de prostitutie in het Wallengebied controleert, heeft een eigen boek vervaardigd met 76 koppen van Nederlandse, voornamelijk allochtone, mannen die zij op hun rondgang over straat in het afgelopen half jaar zijn tegengekomen en waarover strafrechtelijke documentatie bestaat wegens ernstige geweldpleging. Uit het relaas van souteneurs zelf is ons gebleken dat een aantal van hen en niet de kleinsten, zich meestal niet op straat vertoont. Het boek zou dus dikker kunnen zijn. Voorts beweegt zich langs de grachten en door de stegen een onbekend aantal buitenlandse heren (met name Albanezen) die bekend staan als 'toezichhouders' op prostituees. Informatie van een hulpverleenster die zelf 's avonds de grachten langs gaat en die er dicht bovenop zit, levert een aantal van ongeveer twintig Hollandse meiden doordeweeks en vijftig in het week end, die onder dwang van pooiers achter de ramen zitten. Gesprekken met prostituees en ex-prostituees leren ons dat in feite de gehele prostitutiewereld open staat voor souteneurs. Het verhaal wordt bevestigd door de klanten van prostituees. Zij kunnen een vergelijking met de rest van Nederland maken en Amsterdam is volgens hen nummer één. Alle bronnen wijzen erop dat raamprostitutie favoriet is en daarna prostitutie in clubs. Escorts worden tot onze verbazing niet genoemd en we hebben in die richting ook niet verder gezocht.

Dit doet de vraag rijzen waarom de ondernemers in de prostitutiebranche dit tolereren. Hun officiële beleid is om nooit souteneurs toe te laten, maar in feite doen ze dit vrijwel allemaal. De vrouw wordt er alleen op uitgestuurd voor werkplek of om een kamer te huren, maar dat wil nog niet zeggen dat zij niet voor een pooier werkt. Dikwijls staat die om de hoek te wachten of heeft hij alleen telefonisch contact met de beheerder van het bedrijf met wie hij de huur regelt. Zij helpen met de aanvoer van vrouwen, ze treden op als haar bewakers en beschermers en voor de economische verhoudingen in het prostitutiebedrijf vormen souteneurs geen bedreiging. Iemand weigeren kan ook risico's opleveren vanwege de gewelddadige reputatie van sommigen van hen.

Wie zijn de nieuwe souteneurs en hun vrouwen? Voor zover we kunnen overzien voldoen de meisjes aan de kenmerken die hen algemeen in de literatuur worden toegeschreven: ze zijn onzeker, lijden onder een laag 'zelfbeeld' en in hun verliefdheid zijn ze verbazingwekkend

naïef. Als prostituees stellen wij ons in het algemeen vrouwen voor die afkomstig zijn uit de lagere sociale klassen van de maatschappij en die door armoede worden gedreven. Dat is hier niet het geval. Het pooierschap is nieuw in de zin dat er ook meisjes in de prostitutie worden gebracht die uit middelbare, hogere en conventionele milieus afkomstig zijn. Er wordt beweerd dat ook veel Marokkaanse meisjes slachtoffers van Marokkaanse loverboys zijn. In Amsterdam hebben we hoofdzakelijk autochtone Nederlandse (en Duitse en Belgische) meisjes aangetroffen. De loverboys bewegen zich rond het blanke, Europese segment van de prostitutie markt in Amsterdam. De souteneurs die wij in Amsterdam meemaken, zijn vrijwel allen allochtone mannen tussen de zeventien en veertig jaar oud. De werkwijze die aan de loverboy wordt toegeschreven is ontwikkeld door Marokkaanse jongens. Er zijn ook loverboys van Turkse, Surinaamse en Antilliaanse origine en er loopt een enkele autochtone Nederlander of Duitser tussendoor, maar Marokkanen zijn dominant.

De manier waarop de verschillende betrokken instanties in Amsterdam het probleem van de nieuwe souteneurs aanpakt, is paradoxaal en enkel te verklaren uit de omstandigheid dat men het vraagstuk niet overziet. Er bestaat een probleem van het werven van meisjes voor de prostitutie en een probleem van tewerkstelling en uitbuiting. Het eerste komt betrekkelijk weinig voor in Amsterdam en het tweede juist veel. Er wordt nu juist in het kader van de preventie van alles gedaan op scholen en de hulpverlening ondersteunt slachtoffers. Dat is mooi en verdient alle steun, maar wil men in Amsterdam het probleem aanpakken van de prostitutie die door moderne souteneurs wordt afgedwongen, dan zou een stevige aanpak van de mannen meer voor de hand liggen. Het complexe probleem leent zich voor het nadenken over een geheel nieuwe benadering.

Appendix 1 Valt er iets te zeggen over de het aantal loverboys in Amsterdam?

De zaterdageditie van *Het Parool* op 17 juli 2004 kopt met *Loverboys zijn een plaag*. Het artikel begint met de bewering dat loverboys in Amsterdam veel meer slachtoffers maken dan ooit is gedacht; ‘niet de nu bekende circa zeventig meisjes per jaar, maar ten minste twee maal zo veel. Volgens hulpverleners onderschat de gemeente het probleem en loopt achter de feiten aan’. De schatting van zeventig is volgens de krant afkomstig van Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam dat over het voorafgaande kalenderjaar op dat aantal loverboys stuitte. Jeugdreclasserder Ron de Groot, die met slachtoffers werkt, voegt daaraan toe: ‘Het zijn er in elke geval net zoveel als de 150 van Utrecht, en vermoedelijk meer’. Deze schatting van 150 staat prominent in de kop op de voorpagina.

Wat is dit cijfer precies waard? Eerst willen we weten waar het aantal van zeventig vandaan komt en ten tweede op welke telling het Utrechtse cijfer van 150 is gebaseerd.

Welnu, navraag bij de Jeugdzorg in Amsterdam leert dat er helemaal geen expliciete registratie of dossiers van loverboys bestaan. Wel is daar in 2003 een ruwe (moment-) schatting gemaakt. Op elk van de 10 locaties van de jeugdzorg is aan de gezondheidszorgpsycholoog gevraagd hoe vaak deze naar zijn beste herinnering in het afgelopen jaar met loverboyproblematiek te maken had gehad. Er was naar hun indruk 70 maal sprake geweest van een aantoonbare afhankelijkheidsrelatie, ofwel zij ‘stond onder invloed van een loverboy’.

Vervolgens: het is onduidelijk waar de Utrechtse schatting van 150 vandaan komt. De meest gebruikte bron uit Utrecht is de hulpverleningsinstelling *Pretty Woman*. In het veld horen we deze 150 voor Utrecht vaker noemen en bij doorvragen komen we steeds op deze instelling uit. *Pretty Woman* is echter een landelijke instelling en het cijfer mag niet gelden voor Utrecht alleen. Uit een recent evaluatierapport van deze instelling blijkt dat er *gerekend over een periode van zes jaar* 197 intakes hebben plaats gehad. Slechts in eenderde daarvan is het daadwerkelijk tot prostitutie gekomen. Dat betekent dat de instelling vooral zogenoemde risicomeisjes helpt, zoals ook in het rapport staat. In een recent bericht van *Pretty Woman* (april 2004) staat dat de organisatie jaarlijks zeventig meiden hulp biedt en voorlichting verschaft aan nog eens vijfhonderd.

Gegoochel met cijfers is typisch voor een verborgen of in het geheel niet bestaand sociaal probleem waarover de behoefte aan informatie desondanks enorm is. Hoeveel drugs worden er per jaar in de wereld of alleen in Nederland verhandeld? Hoe groot is de financiële opbrengst daarvan? Hoeveel daklozen zijn er? Hoe groot is het aantal vuurwapens dat onder de mensen is? Kritische collega's zeggen bij zulke cijfers gewoonlijk dat er maar één ding is waar zij echt absoluut zeker van zijn: dat niemand het weet. Zoals we in de inleiding reeds zagen is het risico bij zo'n morele paniek levensgroot aanwezig zodat men de grote ernst van het probleem uitdrukt in een overschatting van de kwantiteit.

Afbakening

Om de vraag naar het aantal te kunnen beantwoorden is natuurlijk eerst een heldere *definitie* nodig van wie we onder loverboys verstaan. Die hebben we zelf geformuleerd als pooiers die werken met romantische manipulatie. Eerder zagen we dat dit in elk geval moeilijk vast te stellen is en afhankelijk van de kijk van de direct betrokkenen. We hebben nauwelijks idee van het totaal aantal souteneurs, laat staan van de omvang van deze bijzondere categorie daarbinnen. Maar hoe definiëren anderen het die met aantallen en tellingen komen? Laten we maar hopen dat het min of meer overeenkomt met onze omschrijving.

Ten tweede is een *geografische afbakening* nodig. We moeten afspreken of het gaat om loverboys die in Amsterdam wonen of die in Amsterdam actief zijn?

In het verlengde hiervan – en ten derde – moeten we afspreken om *welk gedrag* het gaat. Wat verstaan we onder ‘actief zijn’? Moeten de loverboys de meisjes in Amsterdam rekruteren? Moeten de meisjes in Amsterdam in de prostitutie werkzaam zijn? Moet aan beide criteria worden voldaan? Rekenen we alleen met hele pooiers of ook met hun helpertjes (en aspirant-pooiers)?

Ten vierde is een *temporele afbakening* nodig. Willen we bijvoorbeeld weten hoeveel loverboys er in de afgelopen vijf jaar actief waren, in het afgelopen jaar, of op een bepaald moment? Loverboys zijn immers, zo is steeds gebleken, mobiel en daarom zullen zich in Amsterdam op een willekeurig moment of in een maand naar alle waarschijnlijkheid minder loverboys ophouden dan in een heel jaar.

Schattingen op basis van het aantal (minderjarige) prostituees?

Een eerste manier om desondanks een schatting te maken van het aantal loverboys is uit te gaan van wat er bekend is over het aantal prostituees. Niet alle prostituees zijn door een loverboy in de prostitutie terechtgekomen, maar wellicht kunnen we op basis van de (vak)literatuur en interviews met deskundigen zicht krijgen op groepen waarvoor dit wel geldt en zodoende (indirect) een schatting maken van het aantal slachtoffers van loverboys.

Veelvuldig wordt in rapporten, notities, vragen in de Tweede Kamer en berichten in de media verwezen naar een onderzoek van het Nisso (Venicz en Vanwesenbeeck, 1998a) en terecht. Dit onderzoek is uitgevoerd in 1998, dus vóór het opheffen van het bordeelverbod. De onderzoeksters hebben een schatting gemaakt van het aantal *minderjarige* prostituees in de vier grote steden, plus twintig middelgrote steden, die contact hebben gehad met de hulpverlening. Hun schatting is gebaseerd op ‘meldingen’ door politie en hulpverlening in deze gemeenten. Onbekend is in welke mate er overlap is tussen de meldingen binnen een gemeente (is dezelfde persoon door zowel politie als hulpverlening geregistreerd) en/of tussen gemeenten (is dezelfde persoon in meer dan een gemeente gemeld). Met andere woorden: we weten niet in hoeverre er sprake is van dubbeltellingen. De meldingen hebben betrekking op een periode van 31 maanden (januari 1996 tot en met juli 1998). Op basis van deze meldingen komen de onderzoekers tot een landelijke schatting van 1.000-1.500 minderjarige prostituees, plus vijfhonderd vermoedelijke gevallen (in totaal dus 1.500-2.000). Het aantal zal volgens de onderzoeksters echter hoger zijn omdat, zoals ook al eerder vermeld, het alleen gevallen betreft waarmee de hulpverlening te maken heeft gehad. Voor *Amsterdam* komen de onderzoeksters in totaal op 86 meldingen, waarvan 49 minderjarige prostituees. Echter, juist in Amsterdam werken heel veel instellingen en dat maakt de kans op dubbeltellingen groot. In de resterende gevallen gaat het om minderjarigen die vermoedelijk in de prostitutie werken (twintig), meerderjarigen die als minderjarige (al) als prostituee werkten (tien) en prostituees die vermoedelijk minderjarig waren ten tijde van de melding (zeven). Zoals gezegd gaat het bij deze aantallen over een periode van ruim tweeënhalf jaar. Omgerekend zouden op jaarbasis de cijfers neerkomen op 33 gevallen, waarvan negentien zeker minderjarige prostituees. Kunnen we daaruit iets afleiden over het aantal loverboys? De grote moeilijkheid bij het schatten van het aantal pooiers via het aantal meisjes dat voor hen werkt, bestaat eruit dat we niet weten hoeveel meisjes gemiddeld voor één loverboy werkt. Zijn dat er één, twee, drie? Het minimum is per definitie één, het maximum dat in Nederland is gesignaleerd betreft een man in Zwolle die niet minder dan achttien meisjes aan zich bond. Het antwoord op de vraag is dus: nee.

Laten we het nog eens op een andere manier proberen via schattingen van het aantal prostituees in Amsterdam. In het debat over prostitutie onder deskundigen in Nederland – we raad-

plegen mr. Hans Scholtes directeur van de net opgeheven mr. A. de Graafstichting te Amsterdam – gaat men ruwweg uit van een aantal van 25.000 vrouwen die zich (meestal part time) per jaar in de prostitutie begeven. Van dat aantal werkt dertig à veertig procent in Amsterdam, laten we het aantal schatten op achtduizend. Ze werken in zeer uiteenlopende sectoren, maar de drie grootste zijn raam- en clubprostitutie en in de escort. Hoeveel werken er in de raamprostitutie die volgens al onze informatiebronnen voor loverboys het meest belangrijk zijn? Er worden in Amsterdam 350 ramen geëxploiteerd en die worden in twee shifts verhuurd. Er staan veel ramen leeg, laten we dus schatten dat er vierhonderd vrouwen op één dag werken. Als regel verhuizen prostituees om de tien weken van werkplek (om dan elders weer ‘fris’ in de aanbidding te gaan). Volgens deze berekening zouden er ongeveer vijf maal vierhonderd vrouwen ten minste een periode per jaar in deze sector werken, dat zijn er tweeduizend. We hebben beredeneerd dat zowel vroeger als nu eigenlijk alle vrouwen wel voor een man werken. Alleen het type relatie varieert. Deze berekening stuit af op de onbekendheid met de grootte van de fractie die werkt volgens de loverboy-formule.

Vergelijking met een andere stad

We hebben gezien dat politie en justitie in Amsterdam weinig aan het probleem doen. Is er een stad waar men dat wel doet, zodat het *dark figure* kleiner wordt? We vermoeden dat de stad Eindhoven zeer actief is met het oppakken en vervolgen van loverboys. Over de periode van de afgelopen anderhalf jaar zijn daar 35 verdachten geweest die voor het etiket loverboy in aanmerking komen. Stel nu eens dat Amsterdam eenzelfde ‘loverboy-dichtheid’ zou bezitten als Eindhoven, dan zouden met een bevolkingomvang van 3,6 maal zo groot het aantal loverboys in Amsterdam 126 bedragen over een periode van anderhalf jaar. Uit onze kwalitatieve beschrijvingen is echter overduidelijk gebleken dat Amsterdam een centrale plaats inneemt in het prostitutielandschap en hun aantal zal dan zeker hoger zijn. Dit is echter ook vaag en onzeker.

Toch een eigen schatting?

Zoveel is duidelijk: het aantal onbekenden is te groot om een redelijke schatting te maken zowel van het aantal loverboys als van het aantal meisjes dat via hen in de prostitutie is gebracht of daar wordt gehouden. Iedere redenering verzandt in methodologische bezwaren. Omdat we het verschijnsel hebben gedefinieerd als het via de manipulatie van romantische gevoelens in de prostitutie brengen, kunnen we hun aantallen strikt genomen alleen leren kennen door alle betrokkenen of althans een verantwoorde steekproef van moderne pooiers en hun prostituees te vragen of hun gezamenlijke geschiedenis voldoet aan de loverboy-methode. Dat is uiteraard ondoenlijk.

Hebben wij als onderzoekers toch niet een zekere indruk van de omvang van het verschijnsel gekregen? Jawel, en we geven die voor wat hij waard is. We zijn het onderzoek begonnen met de wetenschappelijke houding van eeuwige twijfel over de grote aantallen die in de media worden genoemd, het kwam ons voor als het product van een hype of een morele paniek. Daarna hebben we alleen en samen door een deel van het prostitutielandschap gewandeld en we zijn er genuanceerder over gaan denken. Natuurlijk is er geen objectief kenmerk dat we kunnen tellen. Een tatoeage bij de meisjes misschien met een mannennaam? Dat is nauwelijks betrouwbaar en soms zijn die tatoeages aangebracht op plaatsen op het lichaam die niet publiekelijk zichtbaar zijn. Maar we zagen wel dat sommige ramen in de gaten werden gehouden en dat er jongens bij prostitutie-inrichtingen rondhingen met andere bedoelingen dan ‘schone lakens te komen brengen’. We mochten op grond van de literatuur aannemen dat vrijwel alle vrouwen wel voor een man werken en een deel daarvan werkt voor een pooier.

Daar zijn zonder twijfel pooiers bij die actief onschuldige meisjes werven en die ze met geweld in de prostitutie brengen en houden. Ook al kwamen we gaandeweg tot het inzicht dat relaties tussen prostituees en hun pooiers alle mogelijke varianten kennen en ook dat de werkwijze van loverboys niet voldoende uniek is om het als aparte categorie te erkennen, maar zulke jongens zijn er natuurlijk wel. We leerden ze kennen door in huizen van bewaring uitvoerig met ze te spreken en daardoor ging hun werkwijze meer en meer voor ons leven. We leerden ze beter onderscheiden tijdens onze wandelingen op de Wallen. Daarna volgden gecontroleerde observaties aan de hand van een hulpverlenster en een politieman die de betrokken mannen en vrouwen als geen ander kennen in hun ‘natuurlijke omgeving’ van de prostitutie. Hun schattingen bleken vrijwel identiek. Op een doordeweekse avond werken ongeveer twintig meisjes op de Wallen en in het weekend is dit meer dan het dubbele: vijftig. Over een heel jaar gerekend zal dit een veelvoud zijn omdat de snelheid waarmee deze meisjes worden verplaatst, groot is. Daarna kregen we het fotoboek van het Wallenteam bij de politie onder ogen en daarmee gingen 76 mannen voor ons leven die althans het afgelopen half jaar waren gesignaleerd en waarvan het in ieder geval zeker was dat zij een gewelddadig verleden hadden. Niet al deze moderne pooiers zullen de werkwijze van loverboys volgen, maar als we erbij bedenken dat een aantal van hen zich niet eens in de buurt laat zien, als we weten dat ze ook in andere takken van de prostitutie elders in de stad actief zijn en als we vermoeden dat ook in het buitenlandse segment nog wel pooiers of mensenhandelaren rondlopen die romantische trucs gebruiken, dan wagen we ons althans aan een minimumschatting van honderd souteneurs, inclusief hun helpers, gerekend over een heel jaar. Het aantal vrouwen waarmee zij een relatie onderhouden die tot prostitutie leidt is minimaal hetzelfde aantal van honderd, maar dit zullen er meer zijn omdat er pooiers bij zijn die meer vrouwen tegelijkertijd exploiteren. Zie hier onze zeer voorzichtige schatting.

Appendix 2 ‘Losse eindjes’ voor verder onderzoek

Tijdens het onderzoek zelf en het schrijven erover, doemden steeds weer nieuwe zijwegen op waarvan we het gevoel hadden dat we ze eigenlijk in moesten slaan om ons rapport te completeren. Tijdgebrek maakte dat onmogelijk. Die losse eindjes, zoals we ze steeds hebben genoemd, staan wel in de tekst, maar we geven ze hier nog eens puntsgewijs weer. Ze zijn van ongelijke orde en reikwijdte. Men mag het als suggesties voor verder onderzoek beschouwen. Er is iets bij voor onderzoek van welhaast iedere wetenschappelijke discipline.

(1) Jeugdsubculturen en seksuele omgangsvormen

In ons onderzoek zijn we uitgegaan van het gegeven dat de vrouwen van moderne pooiers in de prostitutie terecht komen. Men zou ook aan de andere kant kunnen beginnen door de verschillende subculturen (muziek, dansen, film en televisie) te bestuderen en de mores op seksueel gebied die daar anno 2004 heersen. We weten er maar weinig van, terwijl de afstand tussen de generaties nog nooit zo groot is geweest als thans en de snelheid waarmee de stijlgeneraties elkaar opvolgen steeds hoger. Het kan niet worden uitgesloten dat het resultaat van zo'n onderzoek een heel ander licht werpt op de verdeling van schuld tussen slachtoffer en dader dan nu in het publieke debat over loverboys gebruikelijk is. Een kolfje naar de hand van de stadsetnograaf.

(2) Werving van prostituees bij scholen buiten de grote stad

In dit rapport wordt geconcludeerd dat scholen in Amsterdam eigenlijk weinig last hebben van rekrutering door pooiers buiten het schoolhek. De meisjes die in Amsterdam werkzaam zijn, komen van buiten Amsterdam. Welnu, is er dan sprake van actieve rekrutering in de kleinere steden in de provincie? Wat doet men daar aan preventie? Een andere suggestie is om ook te gaan kijken naar andere plaatsen waar risicomeiden benaderbaar zijn: disco's, winkels, coffeeshop. Dit leent zich voor een betrekkelijk eenvoudige (telefonische) enquête in plaatsen waar het loverboy-probleem is gesignaleerd (zie hoofdstuk 1).

(3) De houding van de Marokkaanse gemeenschap en de ouders tegenover loverboys uit hun midden

Er gebeurt iets wat wij niet goed begrijpen. Aan de ene kant horen we dat de gemeenschap zich geweldig schaamt (en de ouders nog meer) voor souteneurspraktijken. Aan de andere kant merken we ook dat iedereen het eigenlijk wel weet en het gedooft of zelfs passief meewerkt. Hoe zit dit precies? De beantwoording van deze vraag is van belang voor een aanpak van het probleem via de ouders van de jongens, de imams en andere leiders van de plaatselijke gemeenschap. Eigenlijk weten we ook niet goed hoe de gemeenschap tegen gewone criminaliteit aankijkt. Een soortgelijke vraag zou ook in Turkse en Antilliaanse milieus kunnen worden onderzocht. Helaas werkt een autochtone Nederlandse vergelijkingsgroep niet omdat de nieuwe souteneurs daar niet vandaan komen. Werk aan de winkel voor een pedagoog die participerende observatie uitvoert in de etnische gemeenschap.

(4) ‘Voodoo’

Zowel de meisjes als de jongens beginnen ons steeds weer opnieuw te vertellen over de magische band die is gesmeed tussen de pooiers en hun prostituees en ze noemen dit voodoo. Voor zover we het begrijpen wordt er sympatetische en contactmagie bedreven

met amuletten, haren en andere lichaamseigen stoffen en het lijkt op berichten over magie van meisjes die uit Afrika door mensenhandelaren de Nederlandse prostitutie worden ingestuurd. De meisjes geloven heilig dat het werkt. Een uitgelezen onderwerp voor een etnoloog die zich interesseert voor religie en magie.

(5) Loverboys op de televisie

In ons rapport beweren we dat er in Nederland buitengewoon veel aandacht is besteed aan het onderwerp loverboys in de media en vooral de televisie. Het is waarschijnlijk dat zich hier een stereotype voorstelling van zaken heeft ontwikkeld. Steeds dezelfde ex-slachtoffers vertellen het verhaal dat ze al zo vaak met hun hulpverleners hebben doorgenomen. Maar is dat verhaal werkelijk waar? Wij denken van wel, maar het ontbrak ons aan tijd om al die films op te snorren en te gaan zien. Voor een student in de massacommunicatiewetenschappen moet een inhoudsanalyse van de loverboy op de beeldbuis toch een aantrekkelijk onderwerp zijn.

(6) Loverboys in opdracht

In het eerste hoofdstuk werpen wij de veronderstelling op dat sommige loverboys niet voor zichzelf werken, maar in opdracht. Voortgaande het onderzoek konden we deze veronderstelling niet bevestigen en we hebben eerder de indruk gekregen dat het om eenlingen gaat of meer nog om kleine groepjes van familieleden en bekenden die met een nieuwe vorm van vermogenscriminaliteit experimenteren. Maar echt zeker weten we het niet. Hoe komen de jongens aan zoveel geld om te investeren? Zou dat werkelijk steeds van drugshandel komen, zoals iedereen gemakkelijk beweert? Een criminoloog zou eens een aantal dossiers van goed uitgerechercheerde strafzaken moeten onderzoeken naar de organisatiegraad van het moderne souteneurschap.

(7) Marokkaanse en Turkse jonge prostituees

In krantenberichten en gemeentelijke rapporten komen we af en toe de opmerking tegen dat Marokkaanse en Turkse meiden het risico zouden lopen door jongens, soms zelfs hun broers in de prostitutie te worden gebracht. Dat zou gaan via chantage wanneer het meisje haar maagdelijkheid heeft verloren of wanneer zij als kind seksueel is misbruikt. Er zouden zelfs meisjes rondlopen die overdag achter de ramen zitten en die 's avonds met een hoofddoek om naar les gaan. Tijdens de rondgang van ons onderzoek zijn we dergelijke meisjes niet tegengekomen. Broodje aap of realiteit? Een onderzoek voor de socioloog die zich interesseert voor de diversiteit van omgangsvormen in de multiculturele samenleving.

(8) Een nieuw beleid?

Tijdens ons onderzoek lopen we aan tegen (ervarings-)deskundigen van allerlei soort die heel praktische maatregelen voorstellen om iets tegen het probleem van de moderne pooierij te doen. Die variëren van het voorstel om het verbod op soutenage weer terug te brengen in het Wetboek van strafrecht (maar dan op een slimme manier) tot het organiseren van een praatgroep onder Marokkaanse ouders en van systemen van voordeelsontneming van de afgestane opbrengsten van prostitutie tot het idee om de een of andere filmkeuring voor MTV-achtige programma's op de televisie in te voeren. Voortdurend horen we ook van initiatieven die slagen, zowel in het buitenland (Brussel) als hier (Zwolle, Den Haag en Eindhoven hebben hun best gedaan) en we zouden graag weten welke aanpak als *best practices* mogen gelden. Om goed uit te zoeken *what works* en wat eventueel een veelbelovende aanpak zou kunnen zijn, is een flink onderzoek op zichzelf. Dit keer doen we geen suggestie voor wie zo'n onderzoek zou moeten doen.

Literatuur

- Baantjer, A.C. (1981): *Doden spreken niet. Veertig onopgeloste moorden*, Fontein Paperback, Baarn.
- Bovenkerk, F. (1992): *Hedendaags kwaad*, Meulenhoff, Amsterdam.
- Brants, C.H. en F. Koenraadt (1998) : ‘Criminaliteit en media-hype’, in: *Delikt en Delinkwent* 28 (6): 542-564.
- Bullens, R.A.R. en J.E. van Horn (2000): ‘Daad uit “liefde”; gedwongen prostitutie van meisjes’, in: *Justitiële Verkenningen*, 26 (6): 25-41.
- Doezema, J. (2000): ‘Loos women or lost women? The re-emergence of the myth of “white slavery” in contemporary discourse of “trafficking in women”’, in: *Gender Issues*, 18 (1): 23-50.
- Eysink-Smeets en Etman onderzoeksbureau (2000): *Escort in Amsterdam*, Den Haag.
- Gemert, F. van (1998) *Ieder voor zich. Kansen, cultuur en criminaliteit van Marokkaanse jongens*, Het Spinhuis, Amsterdam.
- Goderie, M., F. Spierings en S. ter Woerds (2002): *Illegaliteit, onvrijwilligheid en minderjarigheid in de prostitutie één jaar na de opheffing van het bordeelverbod*, Rapport Verweij-Jonker Instituut/ WODC, Ministerie van Justitie, Utrecht/Den Haag.
- Goody, J. (2005): *Victims and victimology; Research, policy and practice*, Pearson Education Ltd., Harlow.
- Groothuyse, J.W. (1973): *Het menselijke tekort van de pooier*, Wetenschappelijke Uitgeverij, Amsterdam.
- Hartsuiker, J.F. (1965): *De souteneur in het Nederlandse recht*, Bert Bakker/Daamen, Den Haag.
- Haveman, R. (1996): *Voorwaarden voor strafbaarstelling van vrouwenhandel*, Gouda Quint, Deventer.
- Heijmans, A. (1956): *Vrouw en man in de prostitutie. Een sociologisch-psychologische studie*, Van Keulen, 's Gravenhage.
- Hofstee, W.K.B. (1980): *De empirische discussie. Theorie van het sociaal-wetenschappelijk onderzoek*, Boom, Amsterdam.
- Inzake Opsporing* (1995): Deelonderzoek IV, Georganiseerde criminaliteit in Nederland: een analyse van de situatie in Amsterdam, Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24072, no. 20.

- Koopmans, R. (2003): 'Het Nederlandse integratiebeleid in internationaal vergelijkend perspectief: Etnische segregatie onder de multiculturele oppervlakte', in: H. Pellikaan en M. Trappenburg (red.), *Politiek in de multiculturele samenleving*, Boom, Amsterdam.
- Lune, G. van (1997): *De fuik als opvangnet: een verkenning naar de achtergronden en oorzaken van jeugdprostitutie*, Groningen: Rijksuniversiteit Groningen (vakgroep Sociologie).
- Lune, G. van (1997): *Gevangen in een droomwereld*, Marktscan divisie recherche Utrecht.
- Mens, L. van (1992): *Prostitutie in bedrijf*, proefschrift Erasmus Universiteit, Rotterdam.
- Norwood, R. (1986): *Als hij maar gelukkig is: vrouwen die te veel in de liefde investeren*, Anthos, Baarn.
- Pels, T. (2003): *Respect van twee kanten. Een studie over last van Marokkaanse jongeren*, Koninklijke Van Gorcum, Assen.
- Pol, L. van de (1996): *Het Amsterdams hoerdom. Prostitutie in de zeventiende en achttiende eeuw*, Wereldbibliotheek, Amsterdam.
- Rath, J (1991): *Minorisering: de sociale constructie van 'etnische minderheden'*, Sua, Amsterdam.
- Roodvoets, C. (2003): *Het monsterverbond. De aantrekkingskracht van foute mannen*, Aramith, Haarlem.
- Siegel, D en Y. Yesilgöz (2003): 'Natashas and Turkish men: New trends in women trafficking and prostitution', in: D. Siegel et al. (red.): *Global organized crime. Trends and developments*, Kluwer Academic Publications, Dordrecht, 73-83.
- Terpstra, L. en A. van Dijke (2004): *Publiek geheim: jeugdprostitutie*, SWP, Amsterdam.
- Thompson, K. (1998): *Moral panics*, Routledge, Londen en New York.
- Vanwesenbeeck, I. (1986): *'Wiens lijf eigenlijk', een onderzoek naar dwang en geweld in de prostitutie*, Ministerie van SoZa en We, Den Haag.
- Vasterman, P. (2004): *Mediahype*, Aksant, Amsterdam.
- Venicz, L. en I. Vanwesenbeeck (1998) : *Aard en omvang van (gedwongen) prostitutie onder minderjarige (allochtone) meisjes*. Rapport NISSO, Utrecht.
- Werdmölder, H. (1990): *Een generatie op drift. De geschiedenis van een Marokkaanse randgroep*, Gouda Quint, Arnhem.
- Werkgroep Kinderporno en kinderprostitutie in Nederland (1998): *Kinderporno en Kinderprostitutie in Nederland. De stand van zaken*, TransAct, Utrecht.
- Wolthuis, A. en M. Blaak (1997): *Prostitution. The Netherlands*, Defence for Children International Section the Netherlands, Amsterdam.